

મુંબઈની શહેરી



દિયેલે બધી

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગૂજરાતી કાળીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૬૭૮

વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મુંબાઈની શૈક્ષણિક

વિષય ૬-૧૩

મુંબાઈની રોઠાણી

યાને

સુધરેલી સુંદરી.

બૈરી કે બલા.

ભાગ ૧ થી લઘુચરુ વૃત્તા
લેખક:—શ્રીયુત્તમ દલિપભાઈ તારામ જીજ્ઞાસુનાદાસ
પાસેથી સર્વ હક ખરીદ કરે.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શુકસેલાર જહુલાલ નારણદાસ

ઠે. સ્વામીનારાયણના મઠીર પાસે—નડીઆદ.

આવૃત્તિ ૬

પ્રત ૨૦૦૦

સંવત ૧૯૮૭

કીંમત દસ આના.

“વાસુદેવ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં હથ્થરલાલ મોતીલાલે

છાપી, પાનકોરના નાકે—અમદાવાદ.

રાગ—(નહીં ચીજ કોઇ ગળી ગરજ સમ નહીં ચીજ કોઇ ગળી)

વશીકરણ રહ્યું છે વશી વનીતામાં વશીકરણ રહ્યું છે વસી
તનુબ મહીં બ્રહ્મા પણુ બુલ્યા ગૌતમ પત્નિમાં ઈંદ્ર
મછગંધાને મોહ્યા પરાશર જાત જોઇ ના કસી—વનીતામાં.
માનુની પાસે નીજ માન મુકીને બળીઆ પણુ પડતા ઢળી
ધિશ્વામીત્ર જપ તપ સુકીને રહ્યા મેનકામાં ફસી—વનીતામાં.
પ્રેમ પીંજરે પુરૂષ પુરાયે મુગ્ધા મોહની ખાણુ
કૌરવ કીચક રાવણુ પેઠા મૃત્યુ મુખમાં ધસી—વનીતામાં.
ભસ્મ કરવાને ભસ્માસુર મોહીની બન્યા ભગવાન
ઇતિહાસ જુઓ પુરાણુ જુઓ પણુ નારી થકી ધમસાણુ
શંભુ સરીખા પણુ તપ ચુક્યા નારી જાળમાં ફસી—વનીતામાં.

સોમલને સાકર જુઓ બેઉ શ્વેત જણાય
એકથી પ્રાણુજ નીકળે બીજે ઠંડક થાય
રૂપ અને ગુણુ બે મળે સાકર સરખો સ્વાહ
ગુરી વગરનું રૂપ તે સોમલ સમ બરબાહ

પરણેલાની પીડા

યાને

શેઠ નથુશાની કમ્કથા

રાગ—(ઝેર ગયાંને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર)

નથુશા—હતો કુંવારો આજ લગી હું પરણ્યાતું દીલ થાતું તું
પરણેલાને નજરે જોતાં હઈડું તો હરખાતું તું
ઘર દુકાનો વેચી દઈને રૂપીઆ સો લેળા કીધા
લાડીજીને હોંશે મળવા થોડા કંઈ કરજે લીધા
દલાલ ડાહ્યો બોલાવીને શીખામણુ તેને આપી
પાંચ સુધી પરવા નવ કરશે પારખજો ભાઈ ચીત રાખી
ગમાર ગામડીઅણુ ના જોશે સુધરેલી શહેરી જોજો
ખને નહીં તો સાત ખરચજો ભલે પડે મમ શીર બોજો
સાફ કહી સીધાવ્યા ઓઠર બે મહીને પાછા આવ્યા
આશન આપી ઝટ પુછયું કહોજી શું છો કરી આવ્યા
ખડાઈ બહોળી કરતા બોલ્યા શેઠ પુછો છો શું એમાં
ડાહ્યાભાઈ જે કામ લીધે છે પડે નાહ પાછો તેમાં

હજાર સાડા છ આપીને સાદું સૌ નક્કી કીધું
 સસરાજીએ સ્નેહ થકી લાઇ લગ્ન સાતમનું કીધું
 કન્યા પુતળી કાચ તણી છે રૂપ મનોહર છે એનું
 મેટીકમાં પણ પાસ થઈ છે કાન્તા નામ ધયું તેનું
 કદર કરજો કામ તણી ને મહેનતનો બદલો દેને
 કહું છું તેમાં કસુર પડે તો પાઈ દલાલી ના દેને
 વધામણીમાં વીંટી આપી ચેંકયું કહી ભથ્થુ આપ્યું
 ભલું થને લાઈ આપતાણું જે આજે મારું દુઃખ કાપ્યું
 જમવા વેળા હવે થઈ છે ભલે પધારે સ્વસ્થાને
 આમંત્રણ આપું છું લાઇ પધારજો મારી જાને

(લગ્ન પછી)

બધરી પરણ્યા શુભ લગ્નથી કોડ કર્યા સર્વે પુરા
 સુખ સઘળું હોળીમાં હોમ્યું ઇજ્જતના કીધા ચુરા
 પ્રથમ આણે શાણી રાણી લાજ મહી લચકાતાંતાં
 સાથે ફરવાનું હું કહેતો ઇજ્જતમાં અચકાતાંતાં
 વચનો વહતાં ધીરે ધીરે બોલી લાગે બહુ સારી
 મેં જાણ્યું જે કામ થયું છે સદગુણી પામ્યો નારી

પછી પધાર્યાં ખીજે આણે પ્લોટ સહુ બદલાયો છે
 બકરી જેને હું ગણતો તે વાઘ થઈને આવ્યાં છે
 બે ત્રણ દીવસ થયા એટલે મકાનમાં ખામી કાઢી
 આ ઘરમાં હું નહિ રહેવાની કહીને રીસાયાં લાડી
 હુકમને મેં માનજ આપ્યું ઘર ખીજું ભાડે લીધું
 દાગીના માટે વહાલીએ આમંત્રણ ખીજું લીધું

નોટીસ મળતાં હું ગભરાયો તોપણ હીંમત મેં રાખી
 શું શું જોઈએ શ્યાણી શ્યામા મુખેથી દયોને લાખી
 ઝાંઝર જોડી મારે જોઈએ એરીંગની જોડી લાવો
 લોકેટ ગીનીના સોનાનું લઈ વા'લા વેલા આવો
 બંગડીઓની જોડી લાવો સાચા મોતીની સ્વામી
 સાડી કસખી લાવો જેવી પહેરે છે મારી મામી

તુર્ત તડાકો મેં તો કીધો પાછ નથી પાસે મારી
 સઘળું વેચ્યું દેવું કીધું ત્યારે પરણ્યો છું નારી
 મુણતાં વાલી વીલાં પડીયાં તરત તડુકો તો કીધો
 પરણી તમને તેમાં કહોને મેં શું કાંઈ ગુન્હો કીધો
 મેં માગ્યું તે મારે જોઈએ તેમાં કંઈએ નહિ ચાલે
 થઈ બીખારી કેરી નારી તે તો આ હાઈડ સાલે

ઘાટી વીણુ ધડીએ નહિ ચાલે મનમાં લેજો વિચારી
 રસોઈ હાથે રાંધુ છું તે માટે સમજો છું સારી
 સ્ત્રી આખી સુધરી તોયે આપ રજા હમખગ જેવા
 દાળ થઈ માટે સીધાવો આહુ ને મરચાં લેવા
 ઘાટી માફક ગણવા લાગી ઓડરથી અકળાવે છે
 નવા નવા ખુટા ઉઠાવી આંતરડી કકળાવે છે
 તુર્ત રોકડો જવાબ દે છે કદી જરા હું ગુસ્સે થાઉં
 વેરીસોરી ઓ માય હસ્તમાં આઈએમ ગોઈંગડિયરનાઉ
 ગયો જમાનો જુનો ચાલી ફેશનમાં બહાલા મહાલો
 દાગીના જુના વેચી દઈ નાટક જેવાને ચાલો
 ટેલીફોનથી ટીકીટ કરાવો ફર્સ્ટ ક્લાસ રીઝર્વડ બહાલા
 અપટુડેટ બનીને ચાલો વીચાર શા કરવા ઠાલા

શેઠનો પશ્ચાત્તાપ

રાગ-ગઝલ.

સુધારાની મઝા ન્યારો જમાનો બંધ છે સારો
 જુઓને આ દશા ચારો અમારી આમ બાબત છે
 જુઓ મુંબઈ તણી નારી બતાવે ડોળ તે ભારી
 ફરે થઈ રાયની રાણી અમારી આમ બાબત છે

હતી અમ દેશની અંદર મહારી પ્રેમદા ખ્યારી
અમે અમ પાસ બેલાવી અમારી આમ બાબત છે
કરે કોઈ જાતનો ઓડર નથી તે ધ્યાનમાં લેતી
ફરે તે થઈને મહમાતી અમારી આમ બાબત છે
બધાંએ ઘરતણાં કામો અમે અમ હસ્તથી કરતા
હુઃખી છે જીંદગી મારી અમારી આમ બાબત છે
ભરે મમ હસ્તથી પાણી પછીથી ઉઠતી રાણી
ચલાવે હુકમો શાણી અમારી આમ બાબત છે
કરી દાતણ પછી ઘરમાં પદમણી પાટલે બેસે
પછીથી ચાહ તે માગે અમારી આમ બાબત છે
ઘરે વાસણ બધાં માંજી રસોઈ હાથથી રાંધુ
કરે લોજન પછી પત્ની અમારી આમ બાબત છે
કરી પત્ની તણી સેવા હશે તે નોકરી જાઉં
પુરા પરતંત્ર ત્યાં થાવું અમારી આમ બાબત છે
બધા આ કષ્ટને લીધે હુઃખી આ જીંદગી થાતી
ભલે મરવું અરે એથી અમારી આમ બાબત છે
મજા મુંબઈ તણી જોતાં મુરખ દેશન મહી ફસતા
પછી પસ્તાઈને રડતા અમારી આમ બાબત છે
પગાર પચીસ તે આવે પ્રિયા પ્રાંત્રીસ અરચાવે
હયા દીલમાં નહિ લાવે અમારી આમ બાબત છે

ખતાવે હમ ઘણો નારી ચલાવે હુકમો ભારી
 ફરે નીત ખાગમાં રાણી અમારી આમ ખાખત છે
 ઘરેણાં અવનવાં માગે વખત પર હાઠકાં ભાગે
 કહે શું કામ પરણ્યાતા અમારી આમ ખાખત છે
 દરદ નીત્યે નવું થાયે રહું હું ઘેર જ્યાં સુધી
 કરે ઠણકા ખરા ખોટા અમારી આમ ખાખત છે
 પથારીમાં પડી રહેતી મીઠાઈ મોજથી ખાતી
 દુઃખી મમ જીવગી થાતી અમારી આમ ખાખત છે
 ભરે નીત્ય ખીલ વધઢોનાં છતાં સાજી નથી થાતી
 ચલાવે ઢોંગ બહુ ખોટા અમારી આમ ખાખત છે
 ખરીદી હાથથી કરતી લખાવી નામ પર મારા
 કહો ખીલ ક્યાં થકી ભરવું અમારી આમ ખાખત છે
 મંગાવે અવનવી ચીજો અમારે લાવવી ક્યાંથી
 નથી પેઢાશ કંઈ જોતી અમારી આમ ખાખત છે
 પથારી પ્રેમથી કરવી પ્રીયાની હાજરી ભરવી
 નથી નવરાશ પણ પળની અમારી આમ ખાખત છે
 ગુમાવી દેશની સુડી અહીં પરદેશમાં આવી
 છતાં ખુશ ના થઈ નારી અમારી આમ ખાખત છે
 હતી અમ દેશની અંદર બધાંએ કામ ત્યાં કરતી
 નથી અહીં કોઈથી ડરતી અમારી આમ ખાખત છે

કદી મમ સાથ જો આવે બબરે માલ લેવાને
 ગણે નોકર અગર ઘાટી ઇજ્જતની આમ હાલત છે
 વખત વીચારીને રંડા કરે દર્શનતું ખાતું
 સીધાવે ચારના ઘરમાં અમારી આમ બાબત છે
 ચારેથી તે લઈ નાણાં લુટાવે માલ ચોવનનો
 ભરે પાછાં ઘરે પગલાં અમારી આમ બાબત છે
 હમેશાં આટલી મોડી કહે તું કયાંથી આવે છે
 ગયા છે ખાર જો વાગી અમારી આમ બાબત છે
 થયાં દર્શન બહુ મોડાં ભર્યાંતાં પુલ હિંડોળે
 જમીતી મેદની ઝાઝી અમારી આમ બાબત છે
 સખી એક મંદીરે આવી મને ગઈ સંગ બોલાવી
 તજો કચકચ તમે ખાલી અમારી આમ બાબત છે
 મટી જંગલી બનો શહેરી મવાલી કયાં સુધી રહેશે
 પથારી કેમ નથી કીધી અમારી આમ બાબત છે
 સુતાં જઈ લોંચ શેઠાણી જણાવી રીસ : ઉપરથી
 પતીને રોડમાં દાખી અમારી આમ બાબત છે
 કહે માધવ મળી જેને હશે જ્યાં કર્કશા નારી
 વૃથા ગઈ જીંદગી તેની ગયો આ ભવ બધો હારી

તા. ક:—આ પુસ્તકનાં કાગ્યો પૃષ્ઠ ૩ થી ૯ અમારા સ્નેહી
 માધવલાલ જગન્નાથ પેથાપુરવાળા (હાલ મુ. હરસોલ) એ ખાસ
 મહેરબાની દાખલ બનાવી આપેલાં હેવાથી અંતઃકરણથી તેઓનો
 ખાસ આભાર માનીએ છીએ. (લી. પ્રકાશક)

— સુધરેલાનો સંતાપ —

(રાગ—ગઝલ)

સુણે! સાથી સુધારાના ! અરે ! સૌ આંહી આવોને;
 તમારા ભાષણે બુદ્ધ્યો હવે રસ્તો બતાવોને ! સુણે,
 તમારા રાહ પર ચાલી સુધારો ઘર વિષે ઘાલી;
 પીધી મહે ઝેરની પ્યાલી તમે તેથી બચાવોને ! સુણે.
 પ્રિયાનાં પોલકાં લાવી નવીન પોશાક પહેરાવી;
 ગરીબી ઘર વીષે આવી હવે તેને હઠાવોને ! સુણે.
 પ્રિયા ઘર કાજને છોડી ચઢાવી બુટની બેડી;
 હવા ખાવા જતી દોડી કહે “નોકર વસાવોને” ! સુણે.
 નથી હું કંઈ ભઠીયારી નથી કંઈ કામ કરનારી;
 હવે હકદાર હું નારી નીયમસરનું બજાવોને ! સુણે.
 સુધારો આપણે સાથે નહિ ખાવા કરે હાથે;
 પીયુષ રાંધવા માટે રસોયો એક લાવોને ! સુણે.
 મુશોભિત રૂસ લાવોને સરસ ચસ્માં અપાવોને;
 હુકમ મારો બજાવોને મડમ મુજને બનાવોને ! સુણે.
 જવું ફરવા પગે ચાલી સુધારાની નહિ બહાલી;
 દીયો એ આપણા ટાળી સરસ સાઈકલ અપાવોને ! સુણે.
 બનું હું રાયની રાણી જવું નાટક વીષે જાની;
 ટીકીટ લાવો તમાસાની સુધારાને વધાવોને ! સુણે.

ઘણું છે કામ તમ સાથે તમે ના આવશે સાથે;
 કુલાલ કૈન્ડને માટે ટીકીટ ખીલ મંગાવોને ! સુણો.
 અદેખા શું બનો એમાં કુલાલ સાથ છે તેમાં;
 સુધારો છે રહ્યો જેમાં જરા વિશ્વાસ લાવોને ! સુણો.
 સુધારાના થયા સાથી પછી ખટપટ કરો આશી;
 કરે અજ્ઞાનીઓ હાંસી કુધારાને હરાવોને ! સુણો.
 સુધારો આ જુઓ ચારો ! તમોને જે અતિ ખ્યારો,
 હવે લાગે મને ખારો લલે લપકો બતાવોને ! સુણો.
 ખરચ પોષાય કયાં આવું મુસારો સાઠનો લાવું;
 પ્રિયાને કેમ સમજાવું જરા યુક્તિ જણાવોને ! સુણો.
 રસોયો કયાં થકી રાખું હૃદયનું દુઃખ કયાં દાખું;
 નિસાસા હાય હું નાખું કયા દિલમાં ધરાવોને ! સુણો.
 છકેલી કંઈ થઈ નારી જરાએ લાજ ના ધારી;
 પતિ તો શાક તરકારી પતિવૃત્ત તો પળાવોને ! સુણો.
 લજબ્યા તાતને ! કૈંએ બનાવ્યા બ્રાતને કૈંએ;
 ડુખાવ્યું કુળ હા ! કૈંએ લલે દિલને મનાવોને ! સુણો.
 સુધારો એ તમારો તો લલે તમને મુખારક હો;
 અરે પસ્તઉં છું પુરો પ્રભુ તેથી બચાવોને ! સુણો.
 x x x x
 મુણી શંકર કહે શાણા લવાડા આ સુધારાના;
 સુણી ના કેપશે ખ્યાશ અરજ દીલમાં ઠસાવોને ! સુણો.
 લેખક:—“મણીકાન્ત” (તે શંકરલાલ મગનલાલ પંડ્યા.)

—(કોનો વાંક)—

રાગ—(ઝેર ગયાં ને વેર ગયાં વળી કાળા કેર ગયા કરનાર)
 સુધરેલી પત્નિ—પીયરથી હું જ્યારે આવી દેખી મુજને શરમાતા
 ગમાર ગામડીયણ કહી મુજને હાંસી મારી કરતાતા
 મેરેજ કરવા આવ્યા ત્યારે આંખો શું કુટી ગઈતી
 હા'પણ શું ઠરીયામાં ગયું હતું હવે કરો છો શોક અતી
 બોમ્બે આવ્યા પહેલાં જ્યારે સુધરેલામાં બપવાને
 પીયુ પરાણે તેડી બતા હેગીંગ ગાર્ડન ફરવાને
 મીસ બીજલી ને ચપલાનાં મુજને નૃત્ય બતાવ્યાં આપ
 તેવી સુધરેલી થાવાને નીત નીત મુજને કહેતા નાથ
 દેશી કાપડ લાવો સ્વામી અંગ દિસે ઉઘાડું નહિ.
 જંગલી જડસા જેવી કહીને ફેન્સી વસ્ત્રો આવ્યા લઈ
 ઉંચી એડીના બુટ અપાવી સુધરેલી મુજને કીધી
 રીસ્ટ વાચ મુજને પહેરાવી ફેશનના ફંદે નાખી
 મર્કટને નીસરણી આપી બળતામાં હોંસાયું ઘી
 ગજ ગાડાને દારૂ પાચો કહો મણા રહી તેમાં શી
 પ્રથમ ચડાવી હવે અડાવી સ્વાદ અહી શું લ્યો મહોનો
 હવે બળાપો આમ કરો છો વાંક કહો એમાં કોનો ?
 શેઠ—વાંક નથી એમાં કંઈ તારો ભાગ્ય તણી એ મોટી ભુલ
 ફેશન અંતે કરે ફજેતી પ્રિયા હું તે કરું કબુલ

શેઠ-શેઠાણીનો સંવાદ.

(રાગ—ગઝલ.)

શેઠાણી—અરે સ્વામી તમે મારા ઘડાવો બંગડી ખ્યારા
વળી હીરા તણી ચુની કહો તમ લાવશે ક્યારે

શેઠ—અરે ખ્યારી હવે મારી :સુણાવું વાત હું સારી
નથી પૈસા કને મારી કહે હું શું કરું ખ્યારી

શેઠાણી—ભગત કે દિનને આપો છતાં અહિં આમ શું લાખો
ગમે તે આજથી કરિને મને તો સર્વ આણી દો

શેઠ—ભગત કે દીનને હું તો જમાડું અન્ન ને પાણી
પણ નહિ પાસ છે મારી રૂપીઆ નોટ કંઈ નારી

શેઠાણી—રૂપીઆ સાઠ લાવો છો વળી બીજું કમાવો છો
છતાં માથું હલાવો છો કહો શું રીત એ સારી

શેઠ—ખરચ મુંબઈ તણાં ભારી વળી જો થઇએ આભારી
કહો શું હું કરું ખ્યારી નથી કંઈ પાસ દ્રવ્ય મારી

શેઠાણી—નહિ લાવો તમે બહાલા જરૂર હું જઈશ પીયર મારા
પછીથી આજ તે કરજો વળી તેથીજ મારે શું

શેઠ—અરે રંડા કહુ તુજને બતાવે બીક શું મુજને
ભલે જાને પીયર તારા થશે કંઈ હાલ મમ સારા

શેઠાણી—પીયર શું કામ હું જાઉં ઝડપથી ઝેર હું ખાઉં
પછી વૈકુંઠમાં જાઉં તહાં જઈ નામ દીપાવું

શેઠ—ન પૈસો ઝેરનો ખરચો તમે જઈ કુપમાં મરજો

સુખે જઈ નર્કમાં ઠરજો નહિ શીકર તમે કરજો
 શેઠાણી-નહિ કંઈ નર્કમાં જાઉં ઝડપથી ભુત હું થાઉં
 ચુસી તમ માતને ખાઉં ન સમજો જંપવા દેઉં

શેઠ—વહો છો શું અરે સાચું ભુવાને હું જઈ યાચું
 ભરૂં મરચાંથી તુજ ડાચું ન ખાઉં તુજ વીણું હું કાચું

લેખક—સુણીને એવું શેઠાણી હૃદયમાં ખુબ અકળાણી
 પતિને દાખમાં લેવા કરે છે ઢોંગ એ કેવા
 શીશો ઘાસતેલનો લાવી અતુલ્ય સાડી લીંબવી
 પછોથી કાંડી સળગાવી—

શેઠાણી— કહે હું ઝટ બળી જાઉં,
 ન જીવું હું મરી જાઉં સી હત્યા આજ આપીને
 ચડાવે કાંસીએ સરકાર ન દેશે દોષ કંઈ મુંજને

લેખક—ઠગાવો સી ચરીત્રોથી પતિ ન મર્મ કંઈ સમજ્યો

શેઠ—કહે હાર્યો હવે બહાલી મને તું માફ કર શાણી
 નીસાશો શું અરે નાખે મુકું ગરબાર ગીરો જઈ
 સોમાલ શેઠ ધીરે છે રૂપછએ એક આનો લઈ
 કંઈ ઈચ્છા પુરી તારી વસાવું બંગડી સારી
 હીરાનો હાર જે સુંદર સવારે લાવું હું સત્વર

લેખક—લખાણ આનું રહ્યું બાકી લખું છું લાગ બીજામાં
 આંખો ઝટ મુજ ખુલી ગઈ સ્વપ્નની વાત પુરી થઈ

—: (ચેઠનું સ્વપ્ન) :—



(રાગ—આંખ વીના અંધારું રે.)

નારી વીના ઘેર તાળું રે, સદાય મારે નારી વીના ઘેર તાળું;
એતો દીપક છતાં અંધારું રે— સદાય મહારે. ૧

જઘ પનઘટ પર હું બેસું રસીક રૂપાળી રામા દેખું,
રડું અંતર નારી સાંઝે સાંઝે રે— સદાય મહારે. ૨

સવારમાં જાગું છું જ્યારે દળવું પડે હાથે મહારે;
માંજી વાસણ વાસીદું વાળુ વાળુ રે— સદાય મહારે. ૩

પાણી લાવું છું માથે નહિ કોઈ આવે સાથે;
જગમાં જીવતર માંઝે ખાંઝે ખાંઝે રે— સદાય મહારે. ૪

સત્ નારાયણ તમે કૃપાળુ વાંઢા મેળું જો લાગો મહારે;
શીરો ધરાવા ધારું ધારું રે— સદાય મહારે. ૫

એવી અંખના કરતો કરતો જઈને કુવા પર સુતો,
આવી નિંદ્રા સ્વપ્નું લાળું લાળું રે— સદાય મહારે. ૬

જ્ઞાતિ બંધુ પંદર આવ્યા પરણાવા ઘેરી લાવ્યા;
શ્રીફળ ગોરે મને આલ્યુ આલ્યું રે— સદાય મહારે. ૭

મામા માસા કાકા કહે છે આ કન્યા અતિ સુંદર છે;
થઈ ખુશી ખુશી નિહાળું રે— સદાય મહારે. ૮

જ્ઞાતિલાને ભોજન દીધાં દુધપાક પુરી લજીઆં કીધાં;
વરઘોડે ફરવા ધારું ધારું રે— સદાય મહારે. ૯

નટપુરથી આજ્યાં તાસાં રજાકનાં સુરત વાળાં
 ઘોડો સુંદર શણગાર શણગાર રે— સદાય મ્હારે ૧૦
 બની ઠણી સુંદર અલખેલો વરઘોડો ફરવા નીકળેલો;
 અંતર મનસુખા ધારે ધારે રે— સદાય મ્હારે ૧૧
 બઘરીને બાળક અવતરીયુ નામ રૂડો રતનો પડીયું,
 કીરમત ફળીયુ સારે સારે રે— સદાય મ્હારે ૧૨
 પાંચ વરસનો રતનો થાતાં મહીસાગર નાહવા જતાં
 હુઃખનું આઁયું વાદળ કાળું કાળું રે— સદાય મ્હારે ૧૩
 ગાડી સામ સામી અથડાઈ અમ ટ્રેન ગઈ તેથી ઉથલાઈ;
 પડ્યો કુવામાં પાણી ભાળુ ભાળુ રે— સદાય મ્હારે ૧૪
 પાંચ શેર જ્યાં પાણી પીધું વહુ બાળક ક્યાંથી દેખુ;
 હુઃખ શું હું ઉચ્ચારે ઉચ્ચારે રે— સદાય મ્હારે ૧૫
 મુસાફર એક દયા લાવ્યો, બહાર કુવામાંથી કાઢ્યો;
 નારીનો મોહ વિદારે વિદારે રે— સદાય મ્હારે ૧૬

તૈયાર છે ! ખરીદ કરો !! તૈયાર છે !!!

—: નવીન વાંચવા લાયક પુતક :—

જાપાની જાદુગર યાને ઉડતો મહેલ

કીંમત ૦-૧૨-૦

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર—જહુલાલ નારણદાસ મુન્ડીઆદ

મુંબઈની શેઠાણી ભાગ ૨



સુધરેલી—

હું અલખેલી ફેશન ઘેલી, નાજુક નવેલી નાર.

કેવી રૂમઝુમ રૂમઝુમ ચાલુ, કર અંખેલા હું ઝાલુ.

વળી આંખે ચરમા ઘાલુ, જોઈએ રૂઢા કોફીનું ખ્યાલું—

ખીસ્કીટ હું રૂઢાનાર—હું અલખેલી૦

પોલકું પહેરૂ પચરંગી, ખીલી વેલી નવરંગી,

જોખનીયું છે અનંગી અંતરમાં ઉમંગી—

શોભાવું શણગાર—હું અલખેલી૦

હું નાજુક નાર છું નાની, બની મુંબઈની શેઠાણી,

જાઈ સીનેમા સહેલાણી, કરતા ગુસ્સો દીલબની—

પણ કોન કરે દરકાર—હું અલખેલી૦

પણ પાણ પતિ છે મહારો, નહિ ફેશનનો ચાહનારો,

પૈસાને સાચવનારો, નહિ મોજ શોખ કરનારો—

હું ગણતી એને ગમાર—હું અલખેલી૦

જાતી ચોપાટી રસ્તે, હું મદ જોખનમાં મરતે,

જીવાની જખર જરતે, મુખ મલક મલકતી હસ્તે—

કરતી રહેલ અપાર—હું અલખેલી૦

(રાગ ગઝલ.)

શેઠાણી—

પથારી નાથ ત્યાગેને, થયું પ્રભાત બગેને;
 ઝવેરી ઘેર બગેને, હીરાનો હાર લાવેને,
 વહેલા ઘેર આવેને, ખંગડી બે અપાવેને,
 પીચો પછી ચાહ આવીને, મહાઈ મન મનાવીને.

શેઠ—

ધરોને ધૈર્ય ઓ નારી, બન્યો હું આજ આબરી,
 થયો ઠાંસો મને ભારી, સળેખમ તાવની વારી.
 બોલાવા વેદને બવો, દવા સારી તમે લાવો,
 થયો છે ચુંકને ઝાડો, ચુથાયો જીવ આ મારો

શેઠાણી—

ઠગારા ઓ પતિ મહારા, તબ્બે આ ઢાંઝ ધુતારા,
 રસોઈ હું કરું ક્યારે, મુને દો દાગીના ત્યારે.

લેખક—

સુતાં રીબાઈને શાણી, કયું ના કાંઈ રે ખાવા
 ગયો ભુખ્યો અરે હારી, બિચારો નોકરી કરવા.
 ઘીમાં પુરી તળી છાની, જમીને ઝટ શેઠાણી,
 ગયાં ચૌટા મહી કરવા, ખરીદી કંઈ નવી કરવા.
 આવી છે લોઈવાડામાં, રહેતા ખંગડીવાળા,
 દીપાવે બેશ દુકાનો, સાડીને પોલકાંવાળા.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો બાઈ પધારોને હુકનો આ તમારી છે,
 બુવો આ ફેનસી ચુડી, શશી સમ શોભતી રૂડી.
 આજે ચીન દેશથી આવી, દેશે તમ હસ્ત દીપાવી,
 દીસો પણુ કેમ ઉઠાસી, વસી શું પીડ અંતરમાં.

શેઠાણી—

ન છાની વાત હું કે'તી, મુંઝાઈ મનમાં રે'તી,
 મને લોભી મળ્યો સ્વામી; પડી મમ નેડમાં ખામી
 પતિ મારો ઘણો મુંજ, ધરાવે લાખની પુંજ,
 પરંતુ લોભીને પાજ, સુધારે નહિ જરા રાજ.
 નથી પૈસા કંઈ લાવી, ઉતાવળમાં અડી આવી,
 ઉધારે બંગડી લેવી, કહો શું આપવી કે ના.

બંગડીનો વહેપારી—

નથી પછસા તણી ફીકર તને ફીયર તમે ડીયર,
 ગમે તો આપજો પછસા તમારા કયાં જવાના છે.
 કહોને આપું હું કેવી—

શેઠાણી—

ચળકતી ચાંદની જેવી,
 ન દીઠી કોઈએ તેવી, વખાણે સાહેલી એવી.

બંગડીનો વહેપારી—

પધારો પ્રેમી રૂપાળાં ધરો કર સ્નેહી મરમાળાં,
 શરમ છોડો તમે શાણાં, વીંધે મમ ગાત્ર અણસારા

શેઠાણી—

પહેરાવો બંગડી એવી, જરી ના હાથ છોલાયે,
દરદ ને હાથમાં થાયે, મુખેથી ગાળ બોલાયે.

બંગડીનો વહેપારી—

ન ગભરાઓ તમે ગોરી, રસીલી આંહી આવોને

શેઠાણી—

નહી મુજ હાથને મરડો, થયો ને લાલ ઉઝરડો
ચઢાવોને ધીમા ધીમા, સંવાળા હાથ કરો ધીમા

બંગડીનો વહેપારી—

ન મઝાશો તમે મનમાં, પહેરાવી દઉ હવે ક્ષણમાં
મુગાં બેસી તમે રેંજે પડે દુઃખ તો મુને કેંજે.

શેઠાણી—

ગયા મુજ હાથ આ સુણ, પ્રભાતે પહેરીશું બીજી.

બંગડીનો વહેપારી—

મધુરાં બોલી મનહારી, ચતુરા ચિત્ત હરનારી
બળવી બાકુની બંસી, લગાવી મોહની ફાંસી;
ફસાવ્યો મોહ પાસેથી, વીધાયો નેત્ર બાણેથી.

શેઠાણી—

અહા ! દિલહર ચુડીવાળા, દીસો છો નાર ઠગનારા
વળી મમ આંખના તારા, ઠગો છો હાર હૈયાના.

અંગડીનો વહેપારી—

તમારૂં નામ બતાવો, બતાવો કામ પણ રૂઢું;
અમે ત્યાં આવશું નિત્યે, યુવાનિ લુંટીશું પ્રીતે.

શેઠાણી—

રહેતા ગામડે પિતા, પીયરમાં વીજળી કહેતા,
અહીં સુંબાઈ વિષે આવી, દીધું મુજ નામ દીખાવી
બની ગઈ રાયની રાણી ધરાવું નામ શેઠાણી.

અંગડીનો વહેપારી—

જબુકે વીજળી જેવી, દીસો સૌન્દર્યની દેવી,
ભમાશે ના સતાવો ના, કહો વીચાર અંતરના;
કટોરી પ્રેમની ભરીશું, સુખેથી સેલમાં રહીશું,
ઉભયનો સ્નેહ સંધાયો, રસીલી હાસ કહેવાયો.

શેઠાણી—

તમે કરી બહુતું જંતર કરી વશ મોહની મંતર
અરે ખ્યારા, અહો ખ્યારા તમે મમ આંખના તારા;
વિનંતી હું કરું છાની પધારો સાંજના આજે,
રમીશું પ્રેમથી રંગે રહીશું રાતના સંગે

અંગડીનો વહેપારી—

પતિ તારો હશે ઘરમાં વિચારો કાંઈ અંતરમાં

શેઠાણી—

જમીને સાત વાગે એ, સુવા દુકાન પર બાથે
ચરિત્રો જોઈ નારીનાં અરે દુનિયા બધી હારી;

સતી થાતી પતિ પાસે રમે સૌથી ભલે બરી,
જમીશું લોજનો સંગે રમીશું રાતના રંગે

બંગડીનો વહેપારી—

ગલીનું નામ બતલાવો સે'લો ઉપાય સમજાવો.

શેઠાણી—

ચતુરાની કહે ચાલી સીનેમા પાસ એ આવી,
પછાડી એક છે બારી પીયુ ત્યાં આવજો સાતે.

લેખક—

કહી શેઠાણી સીધાવી બનાવી બત્રીસી વાની,
શીરો પુરી અને લજ્યાં મધુરાં રાયતાં કરીયાં.
કચોરી કાચલી લાજ વધારી મોગરી તાજ
કઠી દહીં લાગીને કીધી છુપાવી ત્યાં પછી દીધી.
સમી સાંજે પતિ આવ્યો જમણુમાં રોટલો આલ્યો
થયો જ્યાં વાયદો પુરો આવ્યો છે ઈસ્કી શુરો,
જમીને શેઠજી આવ્યા કર્યો વિચાર જાવાનો,
છુપાતો તો ચુડી વાળો જોયો મોટી મુછાવાળો.

શેઠ—

અલ્યા કયાંથી અહીં આવ્યો કહે શું ચોરવા ફાળ્યો

બંગડીનો વહેપારી—

કહું છું હું કહું લઈસાળ નથી ગુનો કરોને માફ,
જવું તું મિત્ર ઘર મારે ભુલી આવ્યો છું આ બારે.

શેઠ—

વઢે નહિ તુ કદી સાચું સીપાઇને જઇ સોંપું.

બગડીનો વહેપારી—

અહીં ઉધરાણી હું આવ્યો ચુડી આ સાથમાં લાવ્યો.

શેઠ—

અરે નારી અહીં આવો ચુડીનો બેઠ સમજવો.

લેખક—

સુણી શેઠાણી ગભરાયાં ચુકી શીડીને પછડાયાં.

ગઇ છે બંગડી દુટી ચુડી તો એટલી ખુટી;

કરીને ગુપ્ત ઇશારો સમજાવ્યો ચુડીવાળો.

શેઠાણી—

નથી એ બંગડી મારી દીસે જે સામી છે બારી,

રહે છે સાહેલી મારી ચુડી મંગાવવા વાળી.

લેખક—

ગયો આવ્યો હતો તેવો બન્યો બેહાલ એ કેવો

છુપાતી કુતરી આવી કરડવાને પગે ફાવી.

ચુડીવાળો તો ગભરાયો ચુકી જ્યાં દોટ પછડાયો,

સીપાઇએ ચોર સમજીને લગાવ્યો દંડુકો જઇને,

કરી પરહેજ જાંજીરે પુર્યો જઈ કેદખાનામાં,

કરી પરનારીથી ચારી ગુમાવી આખરૂં સારી.

કર્યો ઇન્સાફ કીરતારે કીધો છે કેદ સરકારે
 રૂપીયા હંડમાં લીધા ખુરા બહુ હાલ તો કીધા
 પુના જેલે ચુડીવાળો ગયો છે ટીપવા ચુનો
 પર નારી તણો પ્રેમી વિના અગ્નિ અરે બળતો
 દીસે છે શ્વાનના જેવો સુખે કોઈ નહિ ઠરતો
 સતી નારી સીતા જેવી તમે જો અંતરે ધ્રુવો
 બનીને રામના જેવા સદા સદગુણને ચાહો
 વિષયના વિષના કીડા ભલે ! દીસે કદી રૂડા
 તમારું હિત હરનારા ગણે ભોરીગથી ભુંડા
 વીતેલી વાત રહી બાકી જુઓ એ ભાગ ત્રીજામાં
 વિનંતી આટલી માનો અરે આ ભાઈને બહેનો
 અણિમય સુખ ધ્રુવો તો ફસાસો ના કુસંગે કે

જરૂર વાંચો

નીતિનો ભંડાર, ભક્તિનો ચમત્કાર

ભક્તરાજ પ્રહરહર

કીંમત રૂ. ૦-૮-૦

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ મુન્ડા નડીઆદ

શેઠનો સંતાપ—

(રાગ—સજ્જાનો)

હાય; હાયરે હાયો હું શંખણી નારથી.
 કહું આને હું નાગણ કે નારી,
 બની દેશનમાં મસ્ત રે નારી,
 સુધરેલી મીઠીગે જનારી રે—હાય ! હાયરે૦
 કદી નામ પ્રભુતુ ના લેતી,
 માત મહારીને ગાળો એ દેતી;
 કરે મારી એ નિત ફજેતી રે—હાય ! હાયરે૦
 નવી નવી સાડીઓ નિત માગે,
 કામ કરતાં હાથમાં લાલ લાગે,
 મળે કુંભારજી પાપ જાગે રે—હાય ! હાયરે૦
 કહે મોટર એક લઈ આવો,
 સીનેમાની ટીકીટ લેવા જાવો,
 હુકમ મારો આ જલ્દી બજાવો રે—હાય ! હાયરે૦
 નહિ દાસી હું કાંઈ તમારી,
 ઘર કામ તણી કરનારી,
 જુઓ ઉરમાં જરા વિચારી રે—હાય ! હાયરે૦
 ચહા ઇરાની હોટલને પીતી,

નહિ ન્યાત કે ધર્મથી બીતી;
 મન મુખ ગામડીઓ કે'તિ રે;—હાય ! હાયરે
 નથી નયણે શરમનો છાંટો,
 રાખે મડમ જેવો બહુ કાંકો;
 કહો દિવસ કેટલો વાંકો રે;—હાય ! હાયરે
 દઉ શિખ સારી કોઇ વેળા,
 પાડી ઘાંટા કરે લોક ભેળા;
 રડી લડી કરે આશીયાળા રે;—હાય ! હાયરે
 થાયે નાટક ભેવાને બહુ ઘેલી,
 બઈ બેશે ત્યાં સૌની પે'લી,
 કહું મુઘરી કે છટકેલી રે;—હાય ! હાયરે
 નહિ સમજાવી સમજે સાને,
 નહિ વાત ધરે કોઇ કાને,
 માત મહારીનું કહું ન માને રે;—હાય ! હાયરે
 ઘર મહારં ચુધારામાં ઘાલ્યું,
 તીબેરીનું તળીયું જણાયું,
 આવી ફેશનને દેવાળુ આબ્યું રે;—હાય ! હાયરે
 કરે ભાષણ મીટીંગમાં મોટાં,
 કહે ભારત ભાગવત ખોટાં,
 એતો બાંનાં બધાં સૌ જુઠાં રે;—હાય ! હાયરે

હંત-મંજન વતી સાફ થાયે,
 ખુટ પેરીને ટેબલ પર ખાયે,
 વર્ણાવર્ણના લેહ ભુલી જાયે રે;—હાય ! હાયરે
 કહુ મારા દુઃખની શી કહાણી,
 લેજો દુક માંહે સૌ જાણી,
 કરી ઇજ્જત સૌ ધુળધાણી રે,—હાય ! હાયરે
 જગતપતિને પાય હું લાગું,
 જોડી હાથ એ આશિષ માગું,
 દીયો સુમતિ નાથ એ યાયું રે,—....
 આજ કુધારા હિંદના કાપજો.

જરૂર વાંચો !

જરૂર વાંચો !!

રાજ્ય મહેલનું રમખાણ

— યાને — પ્રેમનું તોફાન.

પચીસ પ્રકરણો. ૫૯ ૧૬૦. કીંમત આઠ આના
 વેચનાર:—

બુકસેલર જદુલાલ નારણદાસ.

મુ. નડીઆદ.

શેઠાણીની કથની—

(રાગ—ગઝલ)

મને મુરખો મળ્યો સ્વામી પડી છે સુખમાં ખામી;
અરે હું આ પતિ પામી કહું શું આપદા બહેની. ૧

કરે નહીં ચાકરી ધંધો મુરખ થઈને ફરે અંધો,
કરે છે અવનવા ફંદા કહું શું આપદા બેની. ૨

પુરૂષો અન્ય જ્યાં રમતા અરે મુજ સ્વામી અથડાતા
બળે છે ચિત્તમાં ભડકા કહું શું આપદા બેની. ૩

કમાવા રીત ના જાણે કહી મુજ વાત ના માને,
ફરતુ નામ પરે પાણી કહું શું આપદા બેની. ૪

પિતાના દામ સૌ ખાધા કમાવા પર લીધી ખાધા,
કરજના હા ! કીધાં કયાં કહું શું આપદા બેની. ૫

ઉધારે અન્ન એ લાવે સૌ દામ તે આવે,
નહિ દે દામ તે વારે કહું શું આપદા બેની. ૬

કરી તકરાર વહે ભુંડુ પડે પરવારમાં કુડુ
જીવે ના આંખથી રૂડું કહું શું આપદા બેની. ૭

અરે અંતર પીડા રહેતુ ઉધારે કો' નથી દેતું;
આવે જમીન સૌ લેતું કહું શું આપદા બેની. ૮

રૂપાળી આખરૂ દેખી અરે અકકલ હીણું પેખી,
હમે હુ તન રહી શેકી કહું શુ આપદા બેની. ૯

સજ્જન તહેવારના ટાણે જમી આનંદ સૌ માણે,
મુખે એકાદશી બાણે કહું શું આપદા બેની. ૧૦

સ્નેહીઓ શોધતા આવે પતિને તે નહિ ભાવે,
દિવસ દુખ માંહી વિલાપે કહું શુ આપદા બેની. ૧૧

પિતા માતા અહે મળવા તો સ્વામી લાગે બડબડવા.
લાગે હા હિત વચન કડવાં કહું શું આપદા બેની. ૧૨

પીયરનાં લુગડાં લાવું કરી જમવા સજી બાઉ,
તરત મેણાં અરે ખાઉં કહું શું આપદા બેની. ૧૩

બાપાં મુંબઈની શેઠાણી વહે નિષ્કુર એ વાણી,
કહું કયાં માહરી કહાણી કહું શું આપદા બેની. ૧૪

શુભરી જીંદગી મારી બળાપો હુ કરૂ ભારી,
દીયો કંઈ દાદ નર નારી કહું શું આપદા બેની. ૧૫

સદા ચિંતા તણા તાપે અરે યૌવન દુભાયે છે,
અરે આવો પતિ દેખી હૃદય આ મમ ચિરાયે છે. ૧૬

(સ્નેહમંજરીમાંથી થોડા ફેરફાર સાથે)

રેશનની ફજેતી—

(રાગ—સવયયા)

અલબેલી મુંબઈ નગરીમાં શોખીન પુરૂષો બહુજ વસે;
ગાલ તમાચો મારી રાખતા લાલ થઈનેજ ફસે.

પગાર મળતો પચીસનો ને સુધરેલામાં પંકાવું,
દોસ્તદારની સાથે ફરતાં પૈસા ખરચી વખણાવું.

દેશ વિષે કંગાલ સ્થિતી રે ઉઠર તણા ફાંફાં પડતાં,
કમાઈ કરવા કારણ દીકરો માત પિતા અહીં મોકલતા.

લણ્યા ગણ્યા કંઈ જાણું નહિ તે ટુંક પગાર પ્રસન્ન થયા,
મુંબઈ નગરે મજા માણવા તરંગ દીલમાં બહુ કર્યા.

હસ મળતા હસમાં નિલાવ્યું પંદરમાં પંદર પુરા,
પચીસ મળતાં પાઈ બચે નહિ તોએ સોખ રહે અધુરા.

એ રૂપીઆનું કપડું લીધું સીવડાવતાં મનમાં બીધા.
અપ-ટુ-ડેટ શીવવાનું ખાતું અઢી રૂપીઆ ત્યાં લીધા.

એ અનુસારે કપડાં કરતાં પછંસાની ખ્વારી કીધી,
ત્યાર પછી ધોખીની એણે મુલાકાત જલદી લીધી,

એક આનામાં સાદુ ધોશે મુજને તે તો નહિ ફાવે,
વોશીંગ કંપની ગ્લેઝ કરે છે ચકચકાટ અતિશે આવે.

હજમતની વધી કમાણી નવીન તરેહના કેશ કટે,
 તેલ લગાવી ચોળ અલ્યા મુજ માથા કેંદ્રે દર્દ મટે.
 માત પિતાને વધાર કાજે તેલ જરાએ ના મળતુ,
 બેટા બાલમાં ઓઘલ નાખે શીર તેલ થાતું ગળતું.
 મુઝાયા ત્યારે મુંબઈ આવ્યા મુંબઈમાં નહી રે લેણું,
 કમાણી તો ઉંગી ગઇ પણ રહામુ થયું છે બહુ દેણું.
 પગાર કરતાં ખર્ચ વધ્યો ને કરજ વિષે પછી સપડાયો,
 તેમાંથી બચવાને આખર ચોરી કરવા વીચાર કર્યો.
 શેઠ તણી ઉઘરાણી કરતાં ભાગી જવાતું નકકી થયું,
 એક દીવસ બહુ રૂપીઆ આવ્યા લઈજવા દીલ લલચાયું.
 નોટ ભરી ખોસ્સામાં એણે સ્ટેશન પર સીધોજ ગયો,
 દર દેશની ટીકીટ કઢાવી પોલીસને સંદેહ થયો.
 સરમામાન કંઈ પાસ નહી રે ક્યાંથી નાસી આવ્યો છે,
 બતાવ તારા શેઠને જલ્દી રૂપીઆ ક્યાંથી લાવ્યો છે.
 પકડાતાં ચોરીનો મુદ્દો માલુસ્ટ્રેટે સબ્બ કરી,
 પંદર ફટકા ખાંધી માર્યા, છોડી મુકયો હયા ધરી.
 મુંબઈ નગરે મઝા માણુતાં ઈજ્જત વિનાનો થઈબેઠો,
 પુનઃ દેશને માર્ગ ગયો તે ગોપાળે નજરે દીઠો.

(લેખક ગોપાળજી હરીભાઈ દેસાઈ)

તૈયાર છે તુરત ખરીદ કરો તૈયાર છે

મહાત્મા તુલસીદાસ.

ભકિતરસથી ભરપુર, નીતિનાં સિદ્ધાંતોનો સાગર,
ઉત્તમ બોધ આપનાર ચમત્કારી દષ્ટાંતો સહીત મહાત્માનો
પુર્વ જન્મ, જોશીની ભયંકર ભુલ, પરોપકાર વૃત્તિ,
સતીએ પતિને કરેલો ભકિતનો ઉપદેશ પ્રેતની મુલા-
કાત ખુની મહાંત, સતીનું સ્વર્ગ ગમન, કેદબાનામાં
ચમત્કાર, પત્થરના પોઠીઆએ ખાધેલા લાડુ, વીંગેરે
એક એકથી અધીક બોધક પ્રકરણોનો સમાવેશ કરેલો
છે. કીંમત આઠ આના ટાઇટલ ઉપર મહાત્માનો
સુંદર ફોટો જોનારને ભકિત ઉપર અચળ શ્રદ્ધાનું
જ્ઞાન આપે છે.

મળવાનું ઠેકાણું—

બુકસેલર જદુલાલ નારણદાસ

મુ. નડીઆદ.

મુંબઈની શેઠાણી ભાગ ૩



જમાનાનું જોકલું—(રાગ-હરિગીત.)

ભાઈ પધારે પાલવે અલખેલી રમણી ભાળવા;
પર પુરૂષ કેરા ખ્યારમાં લે બાઈ પણ તાજ હવા.

ઉંચે ઉડે વિચારમાં રાજા થવાની હવાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૧

બ્યારે સલુણો આન્ટરોડે જાય છે ખસ સ્નેહથી !
ત્યારે તરૂણી તરૂણ રટતી જાય ભુલેશ્વર ભણી !
છળ કપટની નીતિ સ્વીકારી પ્રેમની વિદાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૨

કોલર અને નેકટાઇનો ભપકો ગમે ભરથારને !
એ રીત ફેન્સી પોણકાનો મોહ લાગ્યો નારને !
સ્વામી લગાવે સેન્ટને બાઈ લવ'ડર ચાહ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૩

નિત્યે સીનેમા નીરખવાનો શોખ લાગ્યો સ્વામીને;
નાટક નિહાળી નારી આવે ઘેર આનંદ પામીને.

ડોલર બની ડોલે પતિ પત્નિ પ્રકુદિલિત થાય છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૪

સોડા અને જીંજર લઇને કંથ ચાલે મલકતા !
ખોટી રીતે ખર્ચાય પૈસા હૃદય નથી ખટકતા !
કરી પાન રોઝબરી તણું પ્રેમદા મુખે હરખાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૫

શરાબ શરબતને સીગારેટ ભાવતાં બહુ ભાઇને !
ખીસ્કીટ અને ચાહ કડક પીવા બહુ ગમે બાઈને !
ગુસ્સો પતિના મગજમાં તો રમણિને શીરે રાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૬

ખેરે પતિ સ્ટોકીંગ બુટ સ્લીપર ચડાવે સુંદરી,
લે સ્ટીક પતિ કર રાખતાં રમણી રૂમાલ કરે ધરી,
વલ્લભ વગાડે વાળું ગઝલો ગોરીએ ઝટ ગાઈ છે !
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવા બાઈ છે ! ૭

ચળકાટ કરતાં હોય છે ચસ્મા ઉભયના નેત્ર જ્યાં !
રીપ્ટ વોચ ઉભયકરે શોભે અહોનીશ હોય ત્યાં !
આ જીંદગીની પાયમાલી વેષધારી લવાઈ છે ?
એકે ન ન્યુનાધિક જેવા ભાઈ તેવાં બાઈ છે ! ૮

(લેખક શ્રીયુત માતરીયા)

વાર્તાનું અનુસંધાન ૫૪ ૨૪ થી

(રાગ-ગઝલ)

શ્રેઠાણી—

બુવાની જાય છે મારી. થશે ખરખાદ શું મારી ૧
 સદા નભશે અમો ચારી રહી હું તો હતી ધારી
 અરે આ સ્નેહનો રસ્તો, હતો ધાર્યો ઘણો સસ્તો
 હતો અવરોધ ના વસ્તો, છતાં વિકટ થયો રસ્તો ૨
 હતી ઉમેદ તો ભારી, કરીશુ એશ આરામી
 ઉઠાવી ને પુંજ સારી, રમીશું જન સહ જારી ૩
 ગઈ આશા ઉડી : એવી નિરાશા આ થઈ કેવી
 કમળજળ દેહ છે જેવી મધુકર ના શક્યો સેવી ૪
 હતો મુજ ચાર મન માન્યો ઘણો દીલથી હતો ભાવ્યો
 કરીને પ્યારથી આવ્યો, છતાં વર્ષભવ નહિ છાજ્યો ૫
 ચુકીવાળા તણી ચારી, વિચારી તે ઘણી સારી
 પતિ પરણેતને ત્યાગી, થઈ હું તેહની નારી ૬
 ખરે જ્યાં સ્નેહ જાગે છે પુરો જ્યાં રંગ જામે છે
 ચુકીવાળો ગયો કેદે; મુને એ દુઃખ સાલે છે. ૭
 હવે ના ચાર એ મળશે, વીરહ આ શે હવે ટળશે
 ચુકીવાળો ઝુરી મરશે; મુને તે કયાં હવે મળશે ૮
 પ્રભુતા શી પ્રભુ ધારી, અદેખાઈ કીધી મારી
 કરી તેં શી કૃતી ભારી, મુને વિરહા નજે ખાળી ૯

- શુભાએ કંટકો ધારી, નીધી ખાંડ કીધું વારી;
અક્ષળ છે શેરડી સારી, કૃતી એ છે વીલુ તારી ૧૦
- ન પુશ્યો હીમમાં ધારી મીઠી કોયલ કરી કાળી.
કયું છે સ્વાહ વીલુ વારી કૃતી એ છે વીલુ તારી ૧૧
- અદેખા એ વીલુ તારી નહિ એ નેમ સરનારી,
ચરિત્રોમાં પુરી નારી ટકાવું ચાર શું ચારી ૧૨
- નથી ભુલી શકી હું તો, નથી ચુકી શકી હું તો,
પ્રીતમના પ્યારની માળા પ્રતીદીન ફેરવું હું તો. ૧૩
- નથી પરવા મને કોની કરી કુરબાના હું સહુની
પ્રીતમની પાસ હું જાઉં તણ દરકાર લોકોની. ૧૪
- ગમે તે ચુકિતને થોણુ, બનીને મોહતુ મોણુ,
કિનારે ચારના કંઠે, જઈને સ્નેહથી વળણુ. ૧૫
- હશે જો કામની પાસે, કદી કીરતાર જો પોતે,
કદાપી શીવજી સરખા, થશે કોડી તણા પોતે. ૧૬
- બ્રશુટી ભુરકી નાખી, કરૂં આલમ બધી ઝાખો,
છોડાવી ચારને લાવું, કહું ભાવી ખરૂં ભાખી. ૧૭

લેખક—

(સુધરેલી સુંદરી)

વિચારો વાંચકો પ્યારા, છકી આવી સુણી દારા,
સુણી મુંબઈ વિષે ઘણીએ, નિહાળી ઉપજે દહાળા. ૧૮

પતિ પત્થર તું હો ગણીને, અવર નર દેવ માનીને,
રમે તે સાથ જઈ નારી, કરે છે મોજ માનીને. ૧૯

મદન મદમાં બની ખ્યાસી, લઈ નીજ ચારને ખાસી;
જતી ચોપાટીએ નાસી, બનીને આપ વેશ્યાસી. ૨૦

પહેરે જર્જરી વસ્ત્રો, ઉઘાડુ અંગ દેખાયે;
ધરાદાથી કરે એવું, નરો કામીજ લોભાયે. ૨૧

ઘણી છે આવી લલનાઓ, કદી મુંબઈ વિષે જાઓ;
નજરથી નીરખી આવો, અહીં સંદેહ ના લાવો. ૨૨

લખી છે વાત જેની આ, ખરી મુંબઈની શેઠાણી,
પરાક્રમ તેહના જાણો, ખરા દીલથી કહું વાણી. ૨૩

વિરહની દાઝ તે લાવી, અતિ આવેશમાં આવી;
ચઢી કોધે એ શેઠાણી, હવે હું થાય છે ભાવી. ૨૪

ભગીરથ કર્મ એ કરતી, તહાં વાંચક તમે ચાલો;
ગણાએ જાતની અબળા, કરે શું કર્મ તે ન્યાળો. ૨૫

લેખક (અબળાને શું અશક્ય ?)

પતિના દાગીના જુના, બધા લેગા કરી લીધા;
બજારે તે જઈ વેચ્યા, વસુ રોકડ કરી લીધા. ૨૬

અકારી નોકરી કરતા, બીચારા શેઠ તો દુઃખે;
માહા દુઃખે કયું લેગુ, ઉડાવે આજ તે સુખે. ૨૭

- સડે છે શેઠ મીલોમાં ફરે શેઠાણી રહેલોમાં;
 ખનીને નાયકા વેશે ધસે છે ધર મહેલોમાં. ૨૮
- ચતુરા ચાલતી ચેને કરે ઘાયલ નરો તેને;
 કરે છે ખ્વાર નારી એ, ફસાતા નર ખરે નેને; ૨૯
- સજીને સ્વાંગ ફેશનનો ગયાં વિદેશી હુકાને;
 મડમનાં વસ્ત્ર તો ઝોર્યાં ઘણાં મોંઘા હઠ હામે, ૩૦
- દીધાં મોં માગતા પૈસા લટકતી બેગ લઈ હાથે;
 ખની અલબેલી ઘર આવી, લઈ તે વસ્ત્રને સાથે. ૩૧
- અરે ખસ આ જમાનો છે, દિવાનો ચાર સૌ માનો;
 છકીને આર્ય અખળાઓ, કુડાં કૃત્યો કરે જીઓ. ૩૨
- હતું પ્રાચીન સુધારાએ જળકતું હિંદનું ભાવી;
 ભુંડા પાશ્વિત સુધારાએ, દશા આ હિંદની આવી. ૩૩
- પ્રભુચના દંપતિ પ્રેમે હવે તો હિંદમાં આજે;
 કલહમાં આર્ય સંસારો હલે છે હિંદમાં આજે. ૩૪
- હૃદય નિજ નાથને જોઈ નહિ સ્ત્રીનું હવે સ્ફુરે;
 અવર આશક વિના આજે, કંઈ કુલટા સ્ત્રીઓ ઝુરે. ૩૫
- સુણો ઓ દેશખંધુઓ સુધારાની સફાઈ એ.
 પતિ અપમાનમાં દારા ગણે ના દોષ કાંઈ એ. ૩૬
- સદા સૌભાગ્યમાં રહેતી હજારો રે પતિ કરતી;
 કંઈ માંડે કંઈ કાંડે, જીવનની હદ અરે કરતી. ૩૭

હતી આ એક એમાંની અરે મુંબઈની શેઠાણી;
 કરે શા કૃત્ય તે ભુંડા સુણો લાઈ ઉલટ આણી. ૩૮
 નથી સંતાપની આશા છતાં એ શેઠ સોસાયે,
 વળી શેઠાણીની કાજે દુઃખી તે શેઠ તો થાયે. ૩૯
 ભરીને નોકરી સાંજે ગૃહે એ શેઠ તો આવ્યા,
 જઈ શેઠાણી તો સામાં વધાં મનરંજની વાચ્યા. ૪૦

શેઠાણી— (સ્ત્રી ચરીત્ર)

પ્રીતમ તમ કામના બ્રોજે અશક્તિ અંગમાં આવી;
 બળી એ નોકરી કરવી થશે જેવું લખ્યું લાવી, ૪૧
 ઘણો પઈસો રળ્યા પોતે નહિ તે સાથ તો આવે.
 ગૃહે બેસી રહો પ્રભુને મરણુ સારૂ હવે આવે. ૪૨
 બળ્યો આ દેહ મારો જે તમોને રાત દી તપતો;
 જરા એ સુખ ના મળતું તમોને વેષ આ દમતો. ૪૩
 કંઈ હું આપની સેવા મળે જેથી મીઠાં મેવા;
 તમો વિણુ જગતમાં મારે ન લેવા સાથ કો દેવા. ૪૪
 પતિ ખ્યારા તમો પાછળ; સુકોમળ દેહ આ અપુરું;
 મરીને સ્વર્ગમાં આવી તમારી સેવથી હરખુ. ૪૫

લેખક— (રામા કે રાક્ષસી)

સુણી પ્રીયા તણાં મીઠાં મધુરા વેહ અણુમુલાં;
 સુણીને શેઠજી હરખ્યા પ્રીયાનાં વેણુ અણુમુલાં. ૪૬

- ન બોલી તે શક્યા મુખથી, અતી આવેશથી હર્ષે;
મીયાના પ્રેમમાં નહાતાં, અતિ હર્ષાશ્રુઓ વર્ષે. ૪૭
- શેઠાણી આવી આનંદે, પતિને પ્રેમથી વળગી;
પધારે નાથ લોજનની, કહે વેળા વીતી જતી. ૪૮
- સુખે ત્યાં શેઠ ઉઠ્યા છે, રસોડામાં ગયા પોતે;
પીરસતાં મીઠ લોજનીયાં ઉડાવ્યાં શેઠીએ પોતે. ૪૯
- કરી લોજન રહ્યા જ્યાંરે લગ્યું માથું અરે ત્યારે,
ઉદરમાં ચુક ત્યાં ચાલી, ગયું છે લાન પણ ત્યારે. ૫૦
- મુખે પ્રીણના વળ્યા ગોટા નશો ખેંચાઈ જાય છે;
થયું ઘડી બે ઘડી એવું મુઝાઈ જીવ જાય છે. ૫૧
- અધુરા વેણથી બોલ્યા દગો દીધો તમે દારા;
મુને આ ઝેર આપીને, લીધા છે પ્રાણ આ મારાં. ૫૨
- વદીને શેઠજી સુતા, હજાહજા ઝેરના લોગે;
શજી શેઠાણી ત્યાં આવી, પ્રથમ તો શેઠને લુટે. ૫૩
- લીધાં વસ્ત્રો બધાં ખેંચી, મુકી ત્યાં શેઠને ચાલી;
ભરીને ટંકની પેટી લુટી ઘર તો કીધું ખાલી, ૫૪
- સજીને વેશ મડમનો પહેરી ફેન્સી વસ્ત્રો,
અમકતી ચાલેથી ચાલે મજુર માથે લીધો બીસ્ત્રો. ૫૫
- હતી જે ટંકની પેટી મજુર માથે ઉપડાવી;
ગયાં સ્ટેશન પર વહેલાં, અતિ ચિંતા ઉરે લાવી. ૫૬

પતિની બીકને ત્યાગી લગન તો ચારશું લાગી;
 પછી પુને જતી દ્રેને ચઢી શેઠાણી તો બેઠી. ૫૭
 પુરાણા નામને ત્યાગી ધરાવ્યું નામ “ મીસ લીલી”
 થઈ ચુરોપીઅન લેહી, બધી મર્યાદ છે મેલી. ૫૮
 જવાદો એકલી લીલી પહેલા આપણે ચાલો;
 લીલી જ્યાં બાય છે પુને તહાં વાંચક તમે ચાલો; ૫૯

લેખક— (મીસ લીલી પુનામાં)

પુના છે શહેર શોભીતું, છટા સૌન્દર્યની શોભે;
 રૂંડ રળીઆમણું પુના, રહ્યું મહારાષ્ટ્રના મોભે. ૬૦
 હતા ત્યાં શેઠ પંકાતા, ફરામજી પારસી ન્યાતે,
 હતા પૈસે ટ— સુખી, હતા સુખી બધી વાતે. ૬૧
 હતો એક નામે રૂસ્તમજી, પનોતો પુત્ર તો તેને;
 થઈરે ફાંકડો ફરતો. શ્રીમંતાર્થ તણા ઘેને. ૬૨
 સદી વિસમી તણા ઇસ્કી તરીકે ખુબ પંકાતો;
 વિલાસી પ્રેમની ખ્યાસી હતી રૂસ્તમ તણી વાતો. ૬૩
 નદી તીરે હવેલી છે, તહાં છે વાસ છે રૂસ્તમનો;
 મહા ત્યાં મોજ માણે છે, અતી છે તોર રૂસ્તમનો ૬૪
 પુનાની જેલનો જેલર વળી છે એજ રૂસ્તમનો
 પડયો મોલો બધે તેથી ખરેખર એજ રૂસ્તમનો. ૬૫

હવે મીસ લીલી ત્યાં આવી હવેલી જ્યાં છે રસ્તમની
હતો ગાઈન વિષે રસ્તમ કુલોની ખહાર લુટે છે. ૬૬
ધરીને વેશ લેડીને લીલી મળવા ગઈ રસ્તમ
મળ્યાં નયનો હૃદય હરખ્યાં મળ્યો સંયોગ ત્યાં ઉત્તમ ૬૭

લીલી-વદી લીલી અહો રસ્તમ સુણી તમ નામ હું આવી
તમો સાહેબ હું લેડી મળ્યો છે યોગ આવી ૬૮

રસ્તમ-સુણી રસ્તમ ઘણું હરખ્યો ઉઠી કંઠે લીલી વળગ્યો
રહોને પ્રેમથી ખ્યારી ન થાઉં તુજથી અળગો. ૬૯

લેખક-રણાં લીલી અને રસ્તમ અતિશે પ્રેમથી વળગી
હવે લીલી નધી થાતી કદી રસ્તમ થકી અળગી. ૭૦

હતો જે ચાર લીલીનો ચુડીવાળો જે મુંબઝનો
પુનાનિ જેલમાં એ છે જહાં અધિકાર રસ્તમનો ૭૧

સવારે રોજ તે જાતિ લીલી તો જેલ જોવાને,
રહે રસ્તમ તણી સાથે, નિરખવા જેલને બહાને ૭૨

હતો નીજ ચાર જે જુનો ચુડીવાળો અરે કેદી
નીરખવા આવતી તેને હવે તે ઓળખ્યો કેદી. ૭૩

લીલી-ચુડીવાળા તણી કીધી ભલામણ આજ જેલરને
સુકોમળ અંજ કેદીનું ન દો એ દુખ તો એને ૭૪

લેખક-સુણી લીલી તણી વાણી કર્યો દુખ મુક્ત કેદીને
ચુડીવાળો ન તો સમજે પીછાણે તે ન લીલીને ૭૫

લીલીએ યોજના યોજ ચેતાવા ચારને ખાજ
 ફીઅથી ગીતને ગાવા તણી તેા યોજના યોજ ૭૬
 હવે આવી લીલી જેલે હમેશાં ગીતને ગાતિ
 સુણાવી ચારને રોજે ગૃહે રસ્તમ તણે જાતી. ૭૭

લીલી- [સાંકેતીક સંજ્ઞામાં લીલીની ઓળખાણ]

“વિહરતા હંસને હંસી ખીલેલાં પુષ્પ ઉદ્યાને,
 અતી આનંદથી ફરતાં પકડીયો આજ હંસાને. ૭૮
 પુરાયો પીંજરે પ્રેમી અરે એ હંસલી જોઈ
 છોડાવા હંસને હેતે અરે એ હંસલી ધાઈ ૭૯
 પુર્યો છે પીંજરે હંસો અરે જે કુર માનવીએ
 ગઈ ત્યાં હંસલી હેતે ફસાવ્યો નર એ લાલીત્યે” ૮૦

લેખક—ચુડીવાળા કને આવી સુણાવી એટલું જાતી,
 કંઈ ઉત્તર મળે તેથી ઘડી ખોટી તહાં થાતી ૮૧
 ઘણા દિને પડી ગમ છે ચુડીવાળો હવે સમજ્યો
 ઘઈ ઉત્તર વધો એવું કહ્યું. તું લીલીએ જેવું ૮૨

ચુડીવાળો—પુરાયો પીંજરે હંસો કરે તદખીર ના વળશે
 પુકારી હંસલો કહે છે હવે શું હંસલી કરશે. ૮૩

લેખક —સુણી ઉત્તર એ કેદિનો વદી લીલી ઘણું હરખી
લીલી—અરે એ કુર માનવીનો કરીને કાળ એ હંસી ૮૪

છોડાવી હંસને લેશે, પ્રીતિનું પાન એ કરશે;
તહાં ના કોઈનું વળશે નકકી કો ના થકી ડરશે. ૮૫

લેખક—કહીને એટલું ચાલી લીલી રૂસ્તમ ગૃહે આવી,
ચુડીવાળો ગયો ચેતી, રણો આનંદ વ લાવી. ૮૬

લેખક— (રૂસ્તમની સ્વર્ગે રવાનગી)

અમાવાશ્યા તણી રાત્રી વિષે ચકચુર રૂસ્તમજી;
પીવાડી વીસ્કીનો દારૂ; પીધો લહેજત બધી સમજી ૮૭
પડ્યો બેભાન રૂસ્તમજી લીલી છે ભાનમાં પુરી;
લીલીએ એજ રૂસ્તમને લગાવી કાળજે છુરી. ૮૮

તજી આલમ ગયો ફાની, અરે રૂસ્તમ સદા કાળે;
ન ખ્યારી મીસ લીલીનું કદાપી મુખ એ ભાળે. ૮૯
ત્રીજેરો સાફ સહુ કીધી, વળી સહુ ચાવીઓ લીધી;
પહેરી સડે રૂસ્તમનો, બની તે જોલમાં ચાલી. ૯૦

ઉઘાડી જોલને કાડ્યો ચુડીવાળો હતો જે તે,
મળ્યાં આલીંગનો દઢને, પલાયન લઇ કયું તેને. ૯૧

પગે મુસાફરી કીધી, રખે પકડાય ગાડીથી,
વગાવે ટેકરા ખાડા, ભયું જંગલ જે ઝાડીથી. ૯૨

ચુડીવાળો બન્યા ત્યાંથી, હવે તો રંક સંન્યાસી;
થઈ સંન્યાસીની લીલો, ગયાં એ વેષમાં નાશી. ૯૩

લેખક— (મદ્રાસમાં લીલીનું પરાક્રમ)

હવે લીલી ચુડીવાળો રહ્યાં મદ્રાસમાં આવી;
મીઠી ફરીઆવની લહેરો થકી ભુલી ગયાં ભાવી. ૯૪

હતી ફસ્તમ તણી પુ'ંછ, લીલી તે સાથ ભાવી'તી;
પહોંચી ત્યાં લગી ખરચી હવે તંગાસ આવી છે. ૯૫

કરે વ્યભીચારની મસ્તી શરાબે ના જરા કમતી.
કમાણી ના કરે કાંઈ, નથી મહેનત જરા ગમતી. ૯૬

જુગારી સંગ કીધો છે; ચુડીવાળો રમે રોળે,
સહુ લક્ષ્મી ગયો હારી; હવે સાધન વિના સાચે. ૯૭

ચુડીવાળો—જુગારી પુછતા આવે ચુડીવાળો કહે ચારો;
કહો શું દાવમાં મુકું, હવે એકે નથી આરો. ૯૮

જુગારીએ—હતા પાંડવ અતિ શુરા સતીને દાવમાં મુકી;
રમ્યાતા પ્રેમથી પાસા, અરે એ જાવ શું ચુકી. ૯૯

સતી વૈદલીને મુકી, રમીને ધુત નળરાયે,
પુરાતન વાત એ સાચી, સ્ત્રીઓના દાવ મુકાએ. ૧૦૦

લેખક—ચુડીવાળો સુણી વાતો લીલીને દાવમાં મુકી,
છતાં એ પણ ગયો હારી, થઈ આશા બધી ટુંકી. ૧૦૧

કરી એ વાત ઘર આવી, લીલીને રે વદન ઢીલે;
લીલીએ આપીને હીંમત, ચુડીવાળો ચઢ્યો ચીલે. ૧૦૨

પહેર્યાં વસ્ત્ર લીલીનાં ચુડીવાળે કરી ચુકિત.
 ચુડીવાળાં તણાં વસ્ત્રો લીલીએ ધારીઆં જુકિત ૧૦૩
 જુગારી આવીઆ ત્યાં તો ચુડીવાળો લીલો સમજી
 ઉપાડી તે ગયા ત્યાંથી ખરો એ લેલ ના સમજી ૧૦૪
 ગૃહે જાતાં જણાયું છે, લીલો ખદલે ચુડીવાળો.
 થયા કોપી અતિશે ત્યાં અરે એ જોઈ ગોટાળો. ૧૦૫
 ફરી લીલી ખરી લેવા જુગારી દોડતા આવ્યા.
 સમયને ઓળખી પોતે લીલીએ ધાઈ ખેલાવ્યા. ૧૦૬
 વહી વાણી પછી મીઠી જુગારી આવતા ઠાર્યા,
 વદન હસ્તે નજર તીરછી વચન શર મોહના માર્યા. ૧૦૭

લીલી-જરા ખામેશ રાખીને શયનગૃહ આપ વિરાજે,
 જુવાનો જાય છે મારી જરા લહેજત ઉડાવી લ્યો. ૧૦૮
 નથી મમ આંખથી નાર્યા ન પીધા આ કરે ખ્યાલા
 શરાબે ઇશકની મસ્તી નથી લુંટાઇરે વહાલા. ૧૦૯
 સુંની છે સેજ આ ખ્યારા ખીછાવી આપ માટે છે,
 મદનની મોજ માણેને હુઃખોને તેહ દાટે છે. ૧૧૦
 પીઓ ખ્યાલા ભરી ખ્યારા શરાબો આજ સુખકારી,
 પછીથી રંગ માણેને તમારી હું હવે નારી, ૧૧૧
 લેખક-બનાવી એમ જીલેથી જુગારી વશ કરી લીધા,
 શરાબોના ભરી ખ્યાલા પીવાડી તત્ ત્યાં દીધા ૧૧૨

થયા તે ભાન બુલીને પુરા ચકચુર ગાંડા તે,
 ન શુદ્ધિ સાન કંઈ રહી છે બન્યા પુરા બધી વાતે. ૧૧૩
 સકંચામાં લઈ ધીમે ચડાવી સાંકળો દારે,
 ચોપાસે આગ મુકી છે જુગારી હાય પુકારે. ૧૧૪
 કીધું ઘર ખાખ ખાળીને જુગારી ખાખ પણ કીધા,
 પુરી સેતાન એ નારી હતી લીલીજ પાવરધા. ૧૧૫
 છુટી તીર વેગથી નાસી ગઈ નીજ ચારને શોધે,
 વિચારે તે કરે ઝાઝા મુને એ ચાર કયાં જડશે, ૧૧૬
 ભાગ ત્રીજો સમાપ્ત.

બહુઈ વાર્તાનું લેલી પુસ્તક

બહુઈ માછલી

યાને

પત્થરનો પાદશાહ.

અઠંગ બદમાસનાં દીલ ધબકાવનારાં પરાક્રમ.

જરૂર વાંચો.

કીંમત બાર આના.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ.

મું નડીઆદ.

હાસ્ય રસ, નીતિ, શૃંગાર, કરુણા, શૌર્ય અને
પવિત્ર પ્રેમથી છલોછલ ભરેલી કલ્પિત નવલકથા

ભેદી રાજકુમાર

યાને

કીસ્મતનો ચમત્કાર.

વાર્તાનો ટુકસાર—

રાષ્ટ્રીના ખુનનો નિર્દોષ ઉપર આરોપ, મદાન્ધ,
સેનનાં કાવત્રાં, પવિત્ર રાજકુમારી, ભાગ્યનો ભેદ-
વફાદાર નોકર, ધાર્મિક ધુતાનાના ભયંકર કારસ્થાન,
પાપનો ભયંકર બદલો કુદરતનો કોપ, પિતા સાથે
થયેલાં પુત્રીનાં લગ્ન, ભાગ્યની ભયંકરતા સાચા
હકકદારને મળેલી રાજ્યગાદી, સત્યનો જય વિગેરે એક
એકથી અધીક ચમત્કારથી ભરપુર હોવા છતાં

કીસ્મત ફક્ત રૂ. ૧-૮-૦ (દાઢ રૂપીયા)

પુસ્તક ઓર્ડર મોકલો ત્રણ શીલીકમાં દશે ત્યાં સુધી મળશે.

બુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ.

મુંબઈ નડીઆદ.

મુંબઈની શેઠાણી ભાગ ૪

ચુડીવાળાનું પુનઃ મીલન.

કરેલાં પાપની પાછળ, સદા ચીંતા ઉભી રહે છે;
 ગણાએ તે ભલે સારૂ. ખરાબી અંત પામે છે.
 કરીને ભરમ જુગારી, ગઈ તે નાસી શેઠાણી;
 ભટકતી જંગલે જાતી, કહું એની સુંણો કહાણી.
 હતી જાતે ભલે અખળા પરંતુ કામમાં પ્રખળા;
 કટાક્ષો નેત્રનાં મારી નચાવે ધીરતો જખરા.
 નીશાએ નાસતી જાતી, હતો અધકાર પણ એવો;
 વિકટ રસ્તો હતો એવો, ડરાવે ધીરને તેવો.
 સમે અધકારમાં એવે, સુષ્યા શેઠાણીએ પગરવ;
 અતિ ભયથી ખની આબી, જઈ આગળ શકી તે નવ.
 ઉભી શેઠાણી ફડફડતી, વળી ધીમા સ્વરે રડતી;
 તહાં એક વ્યક્તિને દીઠી, ચરણમાં રે નમી પડતી.

થઈ વિસ્મય તે શેઠાણી, અહા આ શી બીના બનતી,
વળી મહા ભય થકી કળે; જરાએ કળ નથી વળતી.

શેઠાણી-તમે છો કેણુ ને કયાંથી, અહીં આવ્યા શું કરવાને
કહો સાચું ખરેખર હા ? પડો પાચે શું કરવાને,

ચુડીવાળો-ચુડીવાળો તમારોજ, સદાનો દાસ હાજર છે;
તમે જે માટે દુઃખ વેઠ્યું, હવે તે દાસ હાજર છે.

સ્વીકારો કે હવે મારો, ગુનેગારી અમારી છે,
બચાવ્યો છે મુને આજે, ખખરદારી તમારી છે.

શેઠાણી-તીરસ્કારે વધ્યાં વાણી, કરીને ક્રોધ શેઠાણી,
તુને જોયો હવે નાણી; કપટ બાજી બધી બાણી.

હતે તું દુર થા અહિંથી, ન તારૂં કામ છે મારે;
હું મારે મારગે બહિં, હવે તું પંથ પળ તારે,

તું કાજે સર્વને ત્યાગી, બની હું તો છું વિરાગી;
તું કાજે સ્નેહીઓ છોડ્યાં, હવે તું જો જરા બાગી.

તું કાજે પાપને બહાર્યો, અધર્મી માર્ગ ચાલીને;
તું કાજે નાથને માર્યો, નરકનો પંથ આલીને.

હવે વિશ્વાસઘાતીની, ચહુ ના સંગ તારો હું;
ઢીઢી મઢાઈ તારી મેં, ખરો ભડવો હવે છે તું.

ચુડીવાળો—અયે દીલનન દે માફી, હવે હું દાસ તારો છું
હવે આધીન તારો છું. વિચારે દોષ મારો હું.

ઉલધું ના હવે આસા, કહું તું તે કઈં તો હું,
કહેતો ગઢ છુંદી નાખુ, કહે સાગર પુરી નાખું.

કહે આકાશમાં ઉડું, કઈ પ્રવેશ પાતાળે;
કહે તો કેસરી નાથુ, હુકમ તું ધારીને માથે.

અરે તું મેનકા મારી, દયા દીલનન તું કરને;
રહમ નીધા કરી વહાલા, અરજ આ ઉર તું ધરને.

મને તું માફી દે બક્ષી, ન તો મરવું હવે ધાર્યું,
ચરણ તારે પડી કહું છું, કહી દેજો હવે ધાર્યું.

ચરણ તું શીશ આ મુકયું, થઇને દાસ હું તારો;
ઉઠાડી લેટ લાવે તું, નહિ તો ખડગથી મારો.

લેખક—ગણાયે જગતમાં અબળા, ખરેખર એજ કારણ છે;

કરે કુકૃત્ય આ વેશે, છતાં પણ કંઈક વારણ છે.

ચુડીવાળા તણાં વચને, ઉમળકો સ્નેહનો આબ્યો;

ઉઠાડી લાવથી લેટી, ઉરેઉર સ્નેહથી ઢાખ્યો.

હવે એ કંપતી સંપી, વિચારે જાવું કલકત્તા;

અહિં ખાસુ હવે ખતા, પુરી ત્યાં જામશે સત્તા.

બેગમના વેશે લીલીનું કલકત્તા આવવું

લેખક-વિચારી એમ ત્યાંથી એ. બની બેગમ લીલી પોતે;
 ચુડીવાળો હતો જે તે થયો છે શાહનદો એ,
 વળી તે આવી કલકત્તે હવેલી ભાડે રાખી છે,
 વળી કંઈ નોકરો રાખ્યા અમલદારીજ દાખીને.
 હતો એ શહેર વિષે તો જુવારીમલ ઝવેરી તો;
 પુરો પંકાય પછસાથી હતો આદર્શ શહેરી તો.
 ગયો છે નોકરો સાથે ચુડીવાળો ઝવેરી જ્યાં,
 ખરીદી દાગીના લાવ્યો દર્દને રોકડા થોડા.
 ગૃહે લાવી વળી વેચ્યા અધુરા દામ તો ખીડ્યા,
 વળી લાવે અને આપે લરૂપે શેઠને પાડ્યા.
 હજારોના કરી પહેલાં કીધાં અધ લાખના સોદા;
 હવે બેગમ તણાં મહેલે અરે એ શેઠ પણ પેધા.
 હતી શેઠણી બેગમ જે ઝવેરી પર કીધી પ્રીતિ,
 કીધો ધાયલ કટાક્ષે એ ઝવેરી પર કીધી પ્રીતી
 થઈ દીન એક મોંઢાંધો ઝવેરી જોઇ એકાંતે,
 બેગમને કોટે વળગે છે, જીગર વિરહા નળે સળગે.
 હતો સંકેત પુરવેનો ઝવેરી આમ કરતો જ્યાં;
 છુપાવી રાખેલાં સખસો થયા હાજર હજુરે ત્યાં,

અવેરીને લીધો જકડી વળી કંઈ માર મારીને;
ચુડીવાળો—કહે બદમાસ બેગમની લીધી તેં લાજ હુંદીને

તું પર ફરીઆદ માંડીને તને તો ધાલશું કેદે,
 કઢાપી જીવવું ધારે અમોને પહોંચ આપી દે,

અવેરી—વિચારીને અવેરીએ, લખી અધ લાખની પહોંચો,
 મુને સાહેબ છોડાને સ્વીકારો પહોંચ આ વાંચો.

લેખક—ચુડીવાળે લીધી પહોંચો અવેરી મુકત કીધો છે,
 સફાચટ થઈ અવેરીએ, સ્વગૃહ માર્ગ લીધો છે.

વિલાસ મંદીરની રચના.

લેખક—પવિત્રજ પલવો ત્યાગી તને આ શું કહે સુંજ્યું.

અરે મુંબઈની શેઠાણી તને આ શું કહે સુંજ્યું.

હતી કુળવાનની નારી અરે મુંબઈની શેઠાણી,
 સતી ધરમે સદા રહેતી પુરા એ ધર્મને જાણી.

પવિત્ર દેહ તેની તો હતી લાવણ્યમાં પુરી.
 અધુરી ન કામના એકે પતિના પ્યારમાં પુરી,

હવે તે આજ છે લલના ચઢી ફેસન તણા ફેદે,
 કરી રહી આજ ખુવારી લઢી રહી કામના જંગે.

પતિને ભુપિતો કરીને રમે પર નર તણા સંગે,
 પ્રતિદીન બ્રષ્ટ તે થાતિ સહીને દુઃખ તે અંગે

છતાં આનંદ માને છે, હજીએ બ્રહ્મ થાવામાં,
 વળી આનંદ માને છે, થઈ ગુણકા એ ગાવામાં
 હતી જે દેહ શું ચીતે, ગણાયે શ્વાનની ચાટે,
 સતી ધરમે જે વખણાતી હવે એ થઈ સહુ માટે.
 અરે અધ લાખની પુંજ, થઈ લેગી હવે તેને,
 હવેલી આગવી રાખી, ન પરવા કોઈની તેને.
 મહી ફરનીચરો લાવી બનાવ્યો મહેલ વીલાસી,
 ગલીયા જાજમે રૂડી, ખીછાવી છે વળી ખાસી.
 લગાવ્યા હાંડીને તખ્તા, વળી ઝુમર ઝુકાવ્યા છે,
 અરે હા ! સ્વર્ગ ભુવનના, વળી માને મુકાવ્યા છે.
 હવેલી એ હતી તેમાં, છુટા પણ હોલ તો પાડ્યા,
 ઉપર ત્રણ વર્ગનાં લેખત્ર, ખરી સુકિતથી લગાડ્યા
 અરે પ્રીય પાઠકો મારા, હવે એ હોલમાં ચાલો,
 નિરીક્ષણ ત્યાં જઈ કરીએ, તહાં આનંદથી મહાલો.
 ત્રીજા જે વર્ગના હોલો, વિલાસી સાધનો ઓછાં,
 પથારી પાથરી સાદી દીવાબત્તો હતાં ધીમાં.
 હતાં સંગારનાં ચિત્રો, ભીંતોએ ચોદીશે ચોઢયાં,
 મુગંધી પણ હતી સાદી, ભીંતોએ ચિત્ર પણ કાઢયાં.
 ખીજા વર્ગે વિદાયતની, વિવિધ વસ્તુ ભરીપુરી,
 પલંગો પાથર્યા તેમાં, ઉપર ગાદીજ મથરૂની.

વિવિધ સેન્ટો તણી સુંગંધ મગજ તર તો થઈ જાયે;
અડાબ્યા કાચને સોફા, વળી ટેબલ અને ખુરશી.

શરમને વેગળી મુકી, વિલાસી ચિત્ર ટાંગ્યાં છે;
ઘણી રંભા સમી સ્ત્રીનાં, અધુરાં અંગ ઢાંક્યાં છે.

બુલે કે કે અનુભવ લે, નપુષક ભોગને ઇચ્છે,
હતી શોભા તહાં એવી, હવે હોલે પળે પહેલે.

પહેલા વર્ગમાં જતાં, કમી ના ત્યાં કશી દીડી,
સુંવાળી સેંજ ખીછાવી, ઉપર ચાદર છે કુલોની.

પુવારા સેન્ટના વરસે, અખીલ એ હોલ મધમધતો.

ગલીચા રેશમી છાયા, હતા હાંડી ઝુમર તકતા.

ભીંતોએ ચિત્ર ખેરંગી, થતી રંભા સમી નારી,

ઉઘાડે અંગ સર્વાંગે દીધો ટાંગી ઘણી સારી.

રતીસમ મસ્ત થાવામાં, મદીરા પાન હસ્તીમાં,

શીશા વાઇન અને વોસ્કી, ખીલોરી કાચના ખ્યાલા,

હતો આ હોલ સવોળે, મહીં વ્યંડળ ધરે વાળ,

નપુષક ભોગવે નારી, હતી એ ગોઠવી બાળ.

હતું એ મહેલની આગળ, વળી “વિલાસ મંદીરનું”

રૂડું લેખક લગાવ્યું છે, ઘણાનું એજ મન ગમતું.

ઘણાં નર નારીઓ ઇશકી, હવે અહીં આપતાં સ્હેલે;

પુરી મન મોજ માનીને, વળી ખીસ્સાં ખરચ પામે.

હતા બીજા ત્રીજા નામે વળી જે વર્ગ પાડયા'તા,
 વિલાશી શહેરની સ્ત્રીઓ તણા પણ વર્ગ પાડયા'તા
 તહાં તે આવતા રાજે ઉડાવી દહેરને જાતાં;
 શેઠાણી ને સુક્રીવાળો દલાલો તેહની ખાતાં.
 પહેલા વર્ગમાં પોતે રહે મુંબઈની શેઠાણી,
 હરાતું ધન ધનીકોતું કરે કામળ એ શેઠાણી.
 ચર્ધ એ રીતથી પોતે હવે મુંબઈની શેઠાણી,
 ગુણીકા ગૃહે અધીષ્ટતા, પ્રપંચી નાર પાપીણી.

ગુલજર ગુણુકા.

હવે નીમ નામને બદલી ધર્યું છે નામ “ગુલજરી”
 શુભે ગુલજર એ ગુણુકાજ ગણાઈ છે કલકતે’
 તવંગર કે ગરીબો સૌ વકીલો કે અમલદારો,
 સહુ ગુલજરને ગંજે ગણીને મરખતો સારો
 મીટીંગો કે વિવા વખતે થતો મેળવડો મહેફીલ
 વળી કે પારટી મધ્ય થતી ગુલજર ત્યાં સામીલ,
 વળી કે નાર પર નર કે કદી આશક થયો હોયે
 ઘણાં કાંકાં લલે મારી થયો નિરાશ તે પોતે.
 લલે હો દેવની કન્યા લલે લક્ષ્મીપતિ કે હો
 લલે અધીકારી કોઈ હો બધું ગુલજરને ઓહો
 મુદતસર મેળવી આપે કંઈ હુઃખ એમ કાપે છે,
 અરે ગુલજરને તેથી. સહુ સન્માન આપે છે.

સતી વિનોદ પર ગુલબરનો પંખો.

હતાં એ શહેર કલકતે, વિનોદા ચંદ્રને નામે;
 સુખી એ દંપતી સારાં સદા રનેહે અને કામે.

વિનોદા છે સતિ નારી, કરે પતિ ચંદ્રની સેવા,
 સતિના માન સાચવતા પતિ પણ હેતના એવા.

હત રૂપ ગુણમાં ચઢતી અરે દેવાંગના કરતાં
 વિનોદા નામની વાતો જનો જ્યાં ત્યાં અરે કરતા

અધમ કામી તણે ડાળો અરે યણુ ત્યાં જઈ ઠરતો,
 નરાધમ કેઈ જન જોઈ પ્રપંચી જળ પાથરતો.

કુસાઈ જળમાં પોતે અરે એ દુષ્ટ તો જતા;
 સતીને શ્રી હરી રક્ષે કશા આઘાત ના થતા

ઘણા કંઈ ગોઠવ્યા ઘાટો વિનોદા પ્યાર કરવાને;
 છતાં ઉંઘા પડ્યા પાસા વિનોદા પ્યાર કરવાને.

ઉપાયો સર્વ ચોજીને હવે હેઠે પડતા હાથો;
 તજ આશા નિરાશામાં અતિ રોષે ફરે રાતો.

પડયું ત્યાં નામ છે કાને અરે ગુલબરનું તેને;
 ગયો બિહારો ત્યાં ધાઈ કરી વાતો બધી તેને.

રકમ સારી હીધી તેને, પછી ધનામ ઉપરનું;
 ગુલબાર-ખિહારી એ ફીકર રહેજો, વચન ગુલબાર વાણીનું
 લેખક—કરીને વાયદો કાઢ્યો, ગયો છે ઘેર ખિહારી;
 વિનોદા કેમ સપડાયે, વિચારે એજ ગુલબારી.
 વળી એક શેઠને ત્યાં તો હતો સંગીતનો જલસો;
 હતી ત્યાં મુખ્ય ગાયીકા, અરે ગુલબારનો જલસો.
 વિનોદાને પતિ ખ્યારો, હતો જે ચંદ્રના નામે;
 થયું જલસે નિમંત્રણ તો, જવાનું ચંદ્રને તેમાં.
 રજા માગે વિનોદાની, અરે એ ચંદ્ર જાવાને;
 વિનોદા તે નહિ ઇચ્છે, પીયુ વિલકત થાવાને.
 મહા કષ્ટે રજા માગી, ગયો છે ચંદ્ર જલસામાં;
 પતિ વિરહે જુરી પડતી, વિચેગી આજ તેવામાં.
 ગયો જ્યાં ચંદ્ર જલસામાં, હતી ગુલબાર ત્યાં ગાતી;
 અનેરા ભાવ પ્રગટાવી, હતી ગુલબાર ત્યાં ગાતી.
 કટાક્ષે નેનના મારી, જીગર ઇસ્કી કરે જખમી;
 બદનમાં ગુલબદન નારી, ચલાવી રહી મદન દોરી.
 મદન જ્યાં ચંદ્રને વ્યાખ્યો, હીઠી ગુલબાર નખરાળી;
 વિનોદાને ગયો ભુલ્યો, રહ્યો તીરછી નજર ભાળી.
 હીઠીએ ચંદ્રની સ્થિતિ, ગઈ ગુલબાર ચેતી ત્યાં;
 ખતમ જલસો કરી સત્વર, જણાવ્યું ચંદ્રને સ્થાને.

ગુલબર—મહેલે આવજો મારા તહાં આ લેટશે દારા;
ફડો ત્યાં રંગ માનીશું, પધારો સાંજરે ખ્યારા.

લેખર—ગઈ ગુલબર એ ત્યાંથી, સીધાબે ચંદ્ર પણ ત્યાંથી
થઈ ગઈ ભાંજ ચંદ્રને, રવી નમતો હતો જ્યાંથી.

થઈ વેળા હવે જ્યારે, જવા ગુલબરના મહેલે;
વળી જોયું વિચારીને વિનોદા સ્નેહને તોલે.

ચઢી ગુલબર નખરાળી, વિનોદા સ્નેહ આગળ તે;
મુતી મુકી વિનોદાને કયો વિચાર જાવાને;

દશા પલટાય છે જ્યારે, બધું બદલાઈ જાય છે,
બધા પ્રતિકુળ સંજોગે, પુરા વિચાર આવે છે,

સગા ને સ્નેહીઓ પુરાં, શીખામણ આપતાં જ્યારે;
કુમાર્ગે કે ચડાવે તો અતિ સ્નેહી ગણે ત્યારે.

હતો આ ચંદ્ર તો કેવો, અરે આદર્શ સંસારી
સતી ધરમે સદા રહેતી, વિનોદા તેહની નારી.

વિનોદા સંગતે રહીને, અમીક્રણને સદા ખાતો;
હવે વિદ્યા તણા ભોગે, બની ગંધર્વ અરે થાતો.

મુકી છે બિંધતી નારી, નિશાએ ચંદ્ર તો ચાહ્યો
ગયો ગુલબરના મહેલે, અજીક આજ ખાવાને.

તણ રંભા સમી નારી, ગયો ઉતાર આલમનાં;
સીરસ્તો કુળનો ત્યાગી, અહ્યો છે માર્ગ જાલીમનો.

ફસાવ્યો અંદ્રને પુરો અરે ગુલબરના પ્રેમે;
 વિનોદાને ગયો ભુલી હવે ના છુટતો કેમે.
 વિધીએ જે લખ્યું હોશે કશે ના ફેર થાએ છે;
 ઘણા તપસી પડ્યા લપસી ઉતરતું એજ આવે છે.
 ખરે મુંબઈની શેઠાણી બની ગુલબર તું હાવે;
 હવે ગુલબર પાપોથી હજુ તે બાળશે કંઈએ.
 શરમ ત્યાગી બની નીર્લજ પછી શું હોય કહેવાનું.
 નથી પરવા તને કેની પછી શું હોય કહેવાનું;
 હવે ડર દેવનો રાખી કહે તું ચાલશે કયારે;
 નથી કંઈ માલ પુછવામાં મઝા માને છે પાપોમાં.
 અરે કમબખ્ત નાદાની કરી તેં પાપમાં પડતાં;
 જીગર તું કેમ ચાલ્યું છે વિનોદાને જરા નડતાં.
 પુરૂષો પાપમાં પડતા સ્ત્રીઓનો દોષ શનો છે.
 ચઢે કુમારજે નારી પછી એ દોષ કેનો છે.
 હવે ગુલબર મન ધારે વિનોદા આવશે તાબે;
 બિહારી મન મનાવાને વિનોદાને લઇ તાબે.
 હતી શોખીન વિનોદા વળી સંગીતના નાદે;
 વિચારી ઘાટ ગુલબરે ગઈ સંગીતના ખંડાને.
 હતી સંગીતમાં પુરી અરે ગુલબર એ ગુણકા;
 વિનોદાને શીખાવાને જતી ગુલબર એ ગુણકા.

થઇ છે ગોઠડી બેને હવે ગુલબર વિનોદા;
હંમેશાં આવતી હોતે વિનોદા ઘેર ગુલબરી.

શીખીવતી સાથ સંગીતે રતીનું શાસ્ત્ર હુલાસે
રસીક એ શાસ્ત્રને રંગે વિનોદા શીખતી હાંસે.

પુછ્યું એક દી વિનોદાને વખત જોઇને ગુલબરી,
વદો સાચું વિનોદા એ પતિ તમને ન કયમ ચાહે,
તમારા રૂપને ગુણની કહર તે તો નથી કરતા;
પતિમાં પ્રેમની ખામી પરાઈ નારથી રમતા,

તમે રંખા સમાં ત્યાગી અવરને એ શું ચાહે છે,
છતાં એ તેહની ધર્ષા નહિ તમને શું આવે છે.

અરે બેની વદે એ શું પતિના દોષ શા જોવા;
ન નિંદા પારકી કરવી નકામા મેલ ન ઘોવા.
સતી સ્ત્રીએ કદી નાએ પતિના દોષ જોવાયે;
પતિ આજ્ઞા અનુસરવું સતિનો ધર્મ એ હોયે.

હજીના લાન હુનીઆનું વિનોદા ના થયું તમને
કથન છે આપનું સાચું છતાં અપવાદ તેમાંયે
સતી જે રાખતી રીતી પતિ પણ એમ જો વર્તે
ન હોયે તોજ કહેવાનું લલે છો એમ એ વર્તે
પતિ હોયે દુરાચારી જતો વેશ્યા ગૃહે દોડી;
લલે પતિ દેવ જેવા પણ ગણાયે કીમતી કાંડી.

પ્રભુનો ન્યાય સરખો છે બહે નર હોય કે નારી,
પુરૂષો મન ગમે મ્હાલે સીઓ શું કેદ રહેનારી.
નથી એ ન્યાયની રીતી સીઓ શાને હશે ખીતી,
પુરૂષો જીવ રમતા જો સીઓની તણ નીતિ.

યથા રાજ તથા પ્રજા કહે છે શાસ્ત્ર પોકારી,
પતિ જેવા સતી તેવી રહેવા છે અધિકારી.

વીચારી ન્યાયની વાતો, દુઃખી બેની થતી શાને,
પતી તુજ જીવને રમતો તું તો એ મારજે જાને.
છળીલો કોઈ જોળી લે પુરે મન કામના તારી.
પતિની આશને ત્યાગી, શીખામણ એજ છે મારી.

વિનોદા—સખી આ શું વદો વાણી સુણીને કોધ ઉપજે છે
પતી મારો દુરાચારી, કદી ના હોય શું કહે છે ?

કરે પરનાર થકી ચારી સતીનો એ ન મારજ છે,
હવે એ વાત ન ઉચારો, સતીનો એ ન મારજ છે.

ગુલજર—તમે બેની નહી માનો પ્રત્યક્ષ આવો દેખાડુ,
પતિ બાહર તમ જાયે તમે તે વખત આવોને.

સીધાં મુજ ઘેર તો આવો પતિ તમ જે રમે જારી,
પ્રત્યક્ષે તે નીહાળોને ભસ્મ તમ ભાગશે ભારી.

લેખક—કહીને એટલું ઉઠી ગઈ ગુલજર નીજ ધામે
કરે વિચાર વિનોદા ખરું તો શું હશે આમાં.

વિનોદા જાણતી હજીએ, હશે ગુલજર શેઠાણી;
હશે કુળવાનની કન્યા, વળી કેા રાયની રાણી.

વિચાર્યું સાંજરે જાવા, પતિના દોષ જોવાને,
પતિ પાછળ ગઈ રાત્રે, પતિના દોષ જોવાને.

હતું વિલાસ મંદિર જ્યાં, વિનોદા આવી ત્યાં રાત્રે;
મળી ગુલજરને જઈને, ગાણી એનેજ સુપાત્રે.

મળ્યા ગુલજર વિનોદા, કરી કંઈ ગોષ્ઠી તો છાની.
વિનોદાને પછી લઈને, ગઈ ગુલજર તો છાની.

જઈને હોલમાં જોયું, રમે છે ચંદ્ર જ્યાં જારી,
થઈ વિસ્મય વિનોદા ત્યાં પતિ સહ જોઈ પરનારી.

અતિ વ્યાકુળ થયું તન છે, નીહાળીને વળી પાછી,
બીજા હોલે જહાં આવી સુગંધી કાંઈ સુંઘાડી.

થઈ બેભાન તે વેળા, બિહારી આવીયો તેવે,
પથારીમાં પડી છે તે, હતી બેભાન જ્યાં તેવે.

વિનોદા છે સતી તેવું અહીં બેલી નથી કોઈ,
હતી ગુલજર પણ તે તો દુરેથી છે રહી જોઈ.

હવે આરામ હ્યો વાંચક, અધુરી રહી અહીંથી જ,
કહે કઠલાલકર એવું, પુરી પંચમ થશે લાગે.

ભાગ ચોથો સમાપ્ત.

તૈયાર છે જરૂર વાંચો તૈયાર છે
આખી દુનીયાને હસાવવાનો ઈબ્બરો રાખનાર.

અટક પાંસળી

- હજીમ -

(નવીન રસની થોડીક વાનગી)

ભગલાઈના બાપનું આવું બારમું-નાત બેઠી
જમવા-દાળમાં થયો દગો કે મહીં આવ્યો આમલીનો
ચચુકો-ધાંચળ ભાઈને પેઠી બીક-કે-આમલીનું ઝાડ
પેટમાં ઉગશે અને થડ, ડાળાં પગ હાથમાં ફેલાશે,
બાપરે બાપ, તો શી વલે થશે-પંચોએ કરી વીચાર,
ભગલાઈના કુટુંબને મુકયું ન્યાત બહાર, સાત ભાઈઓ
ગયા પરદેશ કમાવા-અને ત્યાં અડડા જમાવ્યા-દરેક
ભાઈનાં કરેલાં નવાં નવાં પરાક્રમ એટલે આખી
દુનીયાની અભયબી.

તમે વાંચો, તમારા પાડોશીને હસવું આવે.

છોકરાં-છૈયાં-યુવાન-વૃદ્ધ અને મરવા ભોંય સુતેલાને
પણ આનંદ ઉપજાવે તેવું ચમત્કારીક પુસ્તક—

મુંબઈની શેઠાણી

યાને

સુધરેલી સુંદરી

ભાગ ૫ મો.

રાગ—ગઝલ

- કેર્તા-ગદતિ ઝેર આપીને અરે શેઠાણી એ જ્યારે,
હતું ધાર્યું હવે તેણે સીધાવ્યા શેઠ તો સ્વર્ગે. ૧
- ગદ તે ઝેર આપીને ચુડીવાળા સહે કરવા,
અધમતા અંગ ધારીને થઇ ગુલબાર તે ગુલુકા. ૨
- દશા શું શેઠની અહિંઆં થઈ વાંચક વિચારોને.
મુકીને શેઠને સુતા ગમ્યું બપુ' એ નારીને. ૩
- લઈને સર્વ દાગીના ગઈ દીલદારના સંગે,
સુવાડી શેઠને રહેજે ગઈ દિલદારના સંગે. ૪
- સવારે સુર્ય તો ઉગ્યો દીધેલાં શેઠનાં દારો,
નિહાળી પોળના લોકો ઘડે છે કાંઈક વિચારો, ૫
- ગયા શું શેઠ કે ગામે લઈ શેઠાણીને સાથે,
થયા લોકો ધણા ભેગા ચઢ્યા વિધ વિધ તે વાતે. ૬
- દીધેલી બહારની સાંકળ છતાં તાણુ નથી વાસ્યું,
અરે તેથી ખરેખર તો ખરું કૌતક હવે ભાસ્યું. ૭

- ઉઘાડ્યું દ્વાર લોકાએ પ્રવેશ્યા મહેલની માંહે
જનો ન્યાળી બુવે જ્યાં તો થયા વિસ્મય બધા ત્યાંહે ૮
- ઉઘાડી છે ત્રીજેરી તો વળી પેટી પટારાં તો
કરી ખાત્રી બધાં ખોખાં મુકયાં છે દૂર તાળાં તો ૯
- વ્યવસ્થા હિન છે ચીજો જનો જોઈ ચમકતા તે
જનો વિચારતા એવું થઈ ચોરી ખરી રીતે ૧૦
- ગયા સહુ માળ પર જોવા નવીન પણ ત્યાં નિહાળ્યું છે
મુતા છે શેઠ શ્રમ્યામાં નજરથી એહ ભાળ્યું છે ૧૧
- સંબંધી કે જઈ પાસે જગાડે શેઠને બોલી
ગયું છે ઝેર તો વ્યાપી શકે તે શી રીતે બોલી ૧૨
- અવાચક શેઠને જોઈ જઈ પાસે વળી જોયું
સીધાવ્યા શેઠ તો સ્વર્ગે જઈ પાસે જહાં જોયું ૧૩
- મુખે દઈ હાથ ને જોયું જરા કંઈ શ્વાસ છે ઉનો
ત્વરાથી શેઠને લીધા મુકી આવાસ આ મુના ૧૪
- દવાખાને જઈ વહેલા કીધા ઉપચાર કંઈ સારા
બધાં અહિં શેઠનાં આવ્યાં કરેલા પુન્ય જે સારાં ૧૫
- કમેથી ઝેર ઉતરતું થયું ચેતન શરીરે જ્યાં
ઉઘાડી આંખને જોતાં ખરેખર ભાન આવ્યું તો ૧૬
- ખનેલી પુર્વની ખીના બધીએ શેઠ તો બુલ્યા
હવે શેઠાણી કયાં મારી વિચારે શેઠજી હુલ્યા ૧૭

- ગૃહે જઈને નીહાળ્યું તો બધાં ખોખાં દીકાં ખાલી
વિચારે શેઠજી મનમાં ગઈ શેઠાણી ક્યાં ચાલી ૧૮
- શેઠ**-ઉપાડી કેા ગયો નકકી અરે શેઠાણીને પછસો
મુને તો ઝેર આપીને હરી લીધો બધો પછસો ૧૯
- સતી એતો હતી નારી અરે એ સુંદરી મારી
પતિવૃત પ્રેમથી પાળી રહેતી પાસ તે મારી ૨૦
- ઝુરી મુજ માટે એ મરશે કદિ જીવ ઘાત એ કરશે
અરેરે હાય એ નારી મુને ક્યાંથી ફરી મળશે ૨૧
- હવે હું શોધમાં જાઉં-જઈ શેઠાણીને લાવું
મળે ના જો કદી કંઈએ ફરી પાછો નહિ આવું ૨૨
- કર્તા**-વિચારીને દિલે વળતાં બધાં કામો મુક્યાં પડતાં
પણ્યો છે શોધવા પંથે વીતી દીનેા વરસ ગણતાં ૨૩
- ત્વરાથી સ્ટેશને આવ્યો ટીકીટ લઈ ટ્રેનમાં ચાલ્યા
મુખે શેઠાણીને ઝંખે જીગરમાં કોધ છે પેઠો ૨૪
- તરંગો અવનવા કરતો હવે એ ટ્રેનમાં ચાલ્યા
ઘડીમાં લાવું શેઠાણી ગણી મનમાં પુલ્યા ફાલ્યા ૨૫
- વળી જે પરલવે પુન્યો અને પાપો કરેલા જે
અરે આ જન્મમાં આગળ ખરે આવી કરેલા તે ૨૬
- હતું એ શેઠને માટે અધુરું પુર્વનું દેવું
વિધિએ બાકી રાખેલું પડ્યું તે આ ભવે દેવું ૨૭

નદુશા શેઠની ગાડી વસઇની ખાડીમાં આવી
 અભાગી શેઠના કરમે બંધાનું પણુ ક્યું ભાવી ૨૮
 હતી એક ચુડસતો સામી જણાઈ આવતી ચાલી
 નિમીષમાં તેજ અથડાણી ન હીકમત કોઇની ચાલી ૨૯
 થયાં એન્જન ભુકો ભાગી ડબા સરવે ગયા ભાગી
 ઉતાડ કંઈ પડયા દરીએ કંઈ કચર થયા ભાગી ૩૦
 કંઈ જઇ સ્વર્ગમાં પહોંચ્યા સ્વજનને દુર મુકીને
 પડયા દરીએ ગયા પણુ એ જીવ્યાની આશ મુકીને ૩૧
 હવે ઓ વાંચકો મારા ઉતાવળથી જઈ બેઠાએ,
 નદુશાની ગતી શી છે ખબર તેની જરા લઈએ ૩૨
 હતા એન્જન પાસેના ડબામાં શેઠ બેઠેલા
 ખબર તેથી પડી પહેલી ગયા ચેતી અરે વહેલા ૩૩
 વણીકની જાત એવી છે સમય વર્તી બધો જાણે
 ઘડીમાં શેઠ થઈ બેસે વળી દેવાળું પણુ તાણે ૩૪
 ફસાચે રાતમાં કોદી થઈને વાણીઆ ભાઇ
 જરૂર છુટી જશે એ તો કહીને બાપ કે ભાઇ ૩૫
 બખરે વાઘથી ભુંડા કુંકી ચુસી નસો લેશે
 વધુ બોલે વળી મારે હસી સાળાં વળી કહેશે ૩૬
 વણીકના વખાણુ એ સર્વે નદુશામાં હતા પુરા
 અગમ ચેતી હતી બુદ્ધિ બધી વાતે હતા પુરા ૩૭

અહીં જોખમ તણી આવી અણી જાણી નદુશાએ
 નજર ખાડી વિષે નાખી દીકું છે વહાણુ તો ત્યાંએ ૩૮
 કહી 'જયકૃષ્ણ' તો શેઠે મુઠયું ખાડી વિષે પડતું
 જીવ્યાની આશ તો છોડી નદુશાએ મુઠયું પડતું ૩૯
 પડયા જ્યાં શેઠ પાણીમાં તહી ખાઝી પડયા વહાણે
 રહેલા વહાણુના લોકે લીધા એ શેઠને તાણી ૪૦
 નદુશાને લઈ નીકા ગઈ ફરીઆ વિષે ચાલી
 મુતાતા શેઠ બેહોશે ગઈ નીકા હવે ચાલી ૪૧
 ધર્યાતા દાગીના અંગે બધા તે તો હરી લીધા
 હવે નાહયા અરે ધોયા સમાએ શેઠને કીધા ૪૨
 હતા જે પાસમાં પૈસો લીધો તો ખર્ચ માટે જે
 લીધો એતો બધો લુટી ખરો આ ભક્ષ માને તે ૪૩
 કંઈ કાળે વળી શાતા થયા છે શેઠ તો બેઠા
 નજરથી ન્યાળી સાગરને મહા ઉચાટ તો પેઠા ૪૪
 અહાહા શી ગતી મારી થઈ છે આજ દુખકારી
 હવે ક્યાંથી મળે નારી બધી ભીડાઈ છે ખારી ૪૫
 વણીક ચોધાર ત્યાં રડતો વિવિધ વીલાપ તે કરતો
 મને ઉતારશે ક્યાં તો હશે આરામ શું ત્યાં તો ૪૬
 વણીકની આ દશા જોઈ બધાએ પાસ આવીને
 રડો શાને તમે ભાઈ દુખે ઉઠગાર લાવીને ૪૭
 બચાવ્યા જીવતા મરતાં છતાંએ કેમ છો રડતા
 અમારી સાથ આવોને રખે અમથી તમે ડરતા ૪૮

રડી આંખો કરી સતી પુછે છે શેઠ ધીરથી
 મુને કયાં લઇ જશે ભાઈ ન ઉતરું દુખ શીરથી ૪૬
 હતો મુજ પાસ જે પઈસો બધાએ કયાં ગયો તેનો
 નથી પતો મુને લાગ્યો જરા ઉચાટ છે તેનો ૫૦
 વળી ઉચાટ છે બીજે લઈ નારી ગયો કોઈ
 જતો હું શોધવા તેને દુખે તેને સહયો રોધ ૫૧
 અચાનક આંહી આંબો છું ગતી મારી થશે કેવી
 કર્યો નિશ્ચય હવે જગ્યા સ્વીકારી સ્વર્ગની લેવી ૫૨
 દુખોમાં દીન વીતાવ્યા ઘડી ના સુખની આવી
 દુખો રાખી અરે માંડે વિધાતાએ ઘડયું ભાવી ૫૩
 તમારા ચર્ણમાં માંડે હવે માથુ પડયું આવી
 પ્રભુ બદલો બધો દેશે ઉગારો રહેમ જે લાવી ૫૪
 સુણી આ શેઠની વાણી વસેલા વહાણના લોકો
 વધા વાણી વળી એવી સરસ આ બેઠને મોખો ૫૫
 ધીરજ તુ ધારજે ભાઈ નથી ઘોખો અહી કાંઈ
 અચાનક તુજને અખર્યો અમારા વહાણની માહી ૫૬
 પડ્યો તું તો પ્રભુ ખેળે હવે તું જાણજે એવું
 સુખે તું જીવગી જાશે દુખોનું નામ ના લેવું ૫૭
 વળી કે આવશે અંદર તહાં ઉતારશું તુજને
 પછી મન ચાય ત્યાં જાજે બધીએ છુટ છે તુજને ૫૮
 વળી શાતા સુણી વાણી અરે એ શેઠને હાવે
 મળીને સર્વ રહેતો બધી વાતો કરે ભાવે ૫૯

મહાસાગર વિષે નૌકા મજલ એ કાપતી જાતી	
અનેરી શેઠના મનમાં અરે આશાજ ઉભરાતી	૬૦
ઉતરશું અંદરે જઈને પછીથી ચાલતા જઈશું	
કમાણી કંઈ કરીશું ને ખરચ એ મેળવી લઈશું	૬૧
પછીથી ગાડીએ બેસી મુસાફરી દેશમાં કરશું	
વળી ગૃહદેવીને માટે બધાં તીર્થો કરી વળશું	૬૨
ત્રીલોકે તે ગઈ હોશે તહાંથી લાવશું તાણી	
નરાધમ તેહને મારી ભરાવું હું હવે પાણી	૬૩
લઈ એ સુંદરી સંગે જઈ મુંબઈ તણા મહેલે	
રમીશું લહેરમાં રેને ચુમીએ ગુલચમન ગાલે	૬૪
ભુલ્યા છે ભાન એ તનનું સમજતા મહેલમાં બેઠા	
અરે આ વહાણ સાગરની બધી બાબત તણ બેઠા	૬૫
કરે શેઠાણીની પાસે અરે વાતો વળી જેવી	
હતી કર નેત્રને મુખની થતી ચેષ્ટા બધી તેવી	૬૬
પડયો હાંટર તણો ફટકો અરે એ શેઠની પુંઠે	
વિચારનાં વમળ તોડી, પોકારી શેઠ તો ઉઠે	૬૭
નજરથી મહેલ નાઠો છે ગઈ શેઠાણી છે નાસી	
બુલે છે શેઠ ન્યાળી તો વિચારે છે દશા આશી	૬૮
લઈ હાંટર ઉભો સામો અરે ચમકુત જેવો કે	
વઢ્યો વાણી તહાં વળતો સુણો આ શેઠીઆ લોકો	૬૯
અમારૂં સ્થાન આ આવ્યું ઉતારો ત્યાં તમારો છે	
તમોને ત્યાં લઈ જઈશું ધરાદો એ અમારો છે	૭૦

- ત્વરાથી પાછળે આવો, જસ સંદેશ ન લાવો
તમારો આંહીના ચાલે કદી હા, ના તણો ફાવો ૭૧
- સીતમ તમપર ગુન્નરીશું કરીશું દીલ ધારીશું
વધુ અકચાર જો કરશો, વગર મોતેથી મારીશું ૭૨
- અમલ અહીંઆં અમારો છે અમો સરકાર પણ અહીંના
અમારી આણુ અહીં ફરતી અમોને કે કહે કંઈ ના ૭૩
- એમે તો ચાંચીયા લોકો અમારો એજ છે ધધો
હું તો સરદાર છું તેનો અમારો એજ છે ધધો ૭૪
- તમારી પાસનો પૈસો બધો લુટી લીધો પુરો
તમોને વેચશું જ્યારે બધો સોદો થશે પુરો ૭૫
- બધુએ શેઠ જ્યાં સમજ્યા થયા બેડોશ જાણીને
તહાં હંટર તણા ફટકા લગાવ્યા પીઠે તાણીને ૭૬
- અડપથી શેઠ તો ઉઠ્યા ઉતરીયા વડાણથી નીચે
થયા આગળ પુછ્યા વિના, દુખેથી હાંત તો ભીંચે ૭૭
- જતો પાછળ ધીમે ધીમે અરે સરદાર એ શાળે
જતાં અહિં શેઠજી મનમાં વિચારો ભાવીના ગોળે ૭૮
- હતી વસ્તી ઘણી થોડી બધાએ માછી લોકોની
ઉજાળી વર્ણની ત્યાં તો બીજી વસ્તી ન'તી કેની ૭૯
- નીકળીઆ બહાર વસ્તીની નદુશાને ઉભા રાખ્યા
અતિશય સ્નેહ રાખીને કસી પાટ વળી ખાંધ્યા ૮૦
- નદુશાને લીધા દોરી પુઠે સરદારની જાએ
અરે ક્યાં જાય છે દોરી નદુશાથી ન જોવાએ ૮૧

- હતી નિર્જન ભુમિ આતો નદુશા તો અનુમાને
પગે કાંટા અને કંકર ઘણાએ ચાલતાં વાગે ૮૨
- પડે ખાડે ચઢે ઢાળે નહિ દીશા કંઈ સુએ
ઉઝરડા અંગમાં થાએ છતાં કે ના ખબર પુછે ૮૩
- નદુશા ધારતા મનમાં કળા ક્રીસ્મત તણી કેવી
કહાં મુંબઈ તણા મહેલો હવા કયાં રાનની લેવી ૮૪
- વતન કયાં સાગરે મારૂં કહાં લવન તણી દોરી
અધુરી આપદા અહીંઆં લીધી હાથે કરી ંહોરી ૮૫
- લઈ એ ચાંચીઆ લોકો અરે એ શેઠને જાતાં
મહા જંગલ તણા રસ્તે ઉમંગેથી અરે જાતાં ૮૬
- કરી છે શેઠની આંખો પ્રથમથી બંધ બાંધીને
ન રસ્તે તે જઈ જાણે કદી અનુમાન બાંધીને ૮૭
- અરે તે દીનલર ચાલ્યા રવી પણ મેળ જોડો છે
અહીંઆં શેઠના મનમાં મરણ લય સહેજ પેડો છે ૮૮
- હવે જીવ્યા તણી આશા નદુશાએ વળી છોડી
પ્રભુનું નામ ઉચારે હવે એ હાથને જોડી ૯૦
- પુરો અધકાર જ્યાં જામ્યો નદુશાને ઉલો રાખ્યો
વળી તે આંખનો પાટો પછી છોડી ધીરે નાંખ્યો ૯૧
- નિહાળે છે નદુશા તો મહા જંગલ દીકું ત્યારે
વળી અધકાર દેખીને બહુ ગભરાય છે ત્યારે ૯૨
- હિભા છે ચાંચીઆ લોકો દીઠા છે એ નદુશાએ
થયો ભયભીત ભારે એ પ્રભુ આ શું હવે થાએ ૯૩

નદુશાને લઈ સાથે પછી એ ચાંચીઆ ચાલ્યા
 જઈ થોડે દુરે ઉભા વળી છે શેઠને ગાલ્યા ૯૪
 ઉઘાડી એક ત્યાં શીલા ગુફા માંડી સહુ પેઠા
 વળી ત્યાં શેઠને પહેલા અરે આગળ કરી દીધા ૯૫
 હાતું ત્યાં ઘેર અંધારૂં કર્યો પ્રકાશ દીવાનો
 ગુફામાં ઉતર્યા સરવે સરળ છે માર્ગ જાવાનો ૯૬
 હાતી સીડી ચણેલી ત્યાં વળી છાંયંધ વાળી તે
 નદુશા સાથે એ લોકો બધા સંભાળીને ઉતરે ૯૭
 ઉતરતો જેમ ઉડે તે બધું બિહામણું લાગે
 સરસ તો કામ શોભીતું નદુશા જીવતો લાગે ૯૮
 ગયા ઉડે ગયા ઉતરી તહાં ચોગાન તો આવ્યું
 બનાવ્યા હોલ ચોપાસે નજર જન કેઈ પણ નાબું ૯૯
 સુશોભીત પુષ્પની વાડી વળી છે હોજ પાણીનો
 છતાં ઉચ્ચાર ના થાયે અરે કે પ્રાણી વાણીનો ૧૦૦
 શીટી સરદારની વાગી અરે એવે સમે ત્યાં તો
 અરે જન એક ત્યાં આવ્યો સુણ્યો એ સાદ જ્યાં તો ૧૦૧
 ઉભો કુનીશ બજાવીને હુકમ સરદારનો સુણવા
 વળી સરદારને એતો ગયા કંઈ વાતને કરવા ૧૦૨
 કરીને વાત તે આવ્યા ગયો સરદાર એ ત્યાંથી
 ઉઘાડી ખારણું બીજું ગયો સરદાર એ ત્યાંથી ૧૦૩
 બીજા જે ચાંચીઆ લોકો નીમેષે તેજ વેરાયા
 હવે અહીં શેઠની ડરથી બધી કંપી રહી કાયા ૧૦૪

રહ્યો નોકર હતો પેલો લઈને શેઠને ચાલ્યો
 જુદો એક હોલ ઉઘાડી મહી તો શેઠને ઘાલ્યો ૧૦૫
 ગયા સહુ ઠામ પોતાને નદુશા કેદમાં નાંખી
 ન ખાવા કે પીવા કેરી કશી દરકાર ના રાખી ૧૦૬
 ભુખે હુખે વિતાવી છે નદુશાએ બધી રજની
 અહિં એ સાંભરી પેલી અદુલી એકલી સજની ૧૦૭
 સવારે સુર્ય તો ઉગ્યો અહીં પ્રકાશ પણ આવ્યો
 નદુશા તે રહ્યો જોઈ નીકળવા તે નહીં ફાળ્યો ૧૦૮
 બધી દીન એ ચઢ્યો જ્યારે તહાં સરદાર તો આવ્યો
 નીરખતાં નોકરે આવી સરસ સોફા ખીછાળ્યો છે ૧૦૯
 અનુચર એક હુકમથી ચપળતાથી ગયો ચાલી
 ઘડીમાં આવીયો પાછો લઈ એક સુદરી ઝાલી ૧૧૦
 અહાહા રૂપ તેનું શું ભલુકી તે રહ્યું તેજે
 શરીરથી સુંદરી ચડતી નીહાળી આજ એ તેજે ૧૧૧
 વરસ તે સોળની એતો ખીલેલી એ કળી સમસી
 રહી છે હજમાં તોએ રહી અમી ધારતો વરસી ૧૧૨
 પ્રવરશા હોઠ છે રાતા જમર શું કાળુ લાંછન છે
 ગુલાબી ગાલમાં ખાડા પડ્યા હુખે કહ્યું તન છે ૧૧૩
 છતાં સૌંદર્યમાં ખામી જરા ના આવતી જોતાં
 સુઠાયાં નેત્ર છે કુણાં અરે ખાળા તણાં રોતાં ૧૧૪
 હતો સરદાર જ્યાં બેઠો તહાં ખાળા કીધી ઉભી
 હતો જમદુત જેવો જ્યાં ખીચારી ખાળા ત્યાં ઉભી ૧૧૫

- વધારી દેહ સરદારે થયો જાડો અતિશય તે
વળી કાળો હતો એવો ખરો કાજળ તણો કટકો ૧૧૬
- વસે જેમ મેઘમાં વિજળી દીસે એ સુંઢરી તેવી
અસુરો હાથ આવી છે ખરે સાક્ષાત એ દેવી ૧૧૭
- વધો સરદાર ત્યાં વાણી થયો કે મહારાં રાણી
મુકીને આંખળો મનનો ભરી આશા વઢો વાણી ૧૧૮
- સ્વીકારી લે ગણી તારો અમારો દાવ આંચો છે,
પરણવા તાહરી સાથે તને તો આંહિ લાંચો છું. ૧૧૯
- વદી નારી તહાં વાણી અતિશય કોષ લાવીને
પ્રપંચી કાંઈ ના વળશે મને તો આંહી લાવીને. ૧૨૦
- દુખેથી દેહ આ પાડુ છતાં તારું નહિ ચાલે,
પ્રભુ તુંજ કૃત્યનો ખઢલો જરૂર તુને હવે ચાલે ૧૨૧
- મુને દુખે રીખાવો છો પ્રભુ એ ના શકે સાંખી
અહીં એકાંત ના જાણો પ્રભુ આંહિ રહ્યો અંખી ૧૨૨
- સુણી સરદાર તો બોલ્યો પ્રભુ તારો નહીં આંહી
નહિ માને બલીદાને હોમાસે કુંડની માંહી ૧૨૩
- અમો નવરાત્રીનો ઉત્સવ જઈને મંદીરે કરશું
તહાં સો જીવના ભોગો જઈને દેવીને ઠઠશું ૧૨૪
- ભગવતું હોય જે તારે કહ્યું તું માનજે માંડ
નહિ તો જાનથી મરતાં જીવન એળે જશે તારૂં ૧૨૫
- સુણી વાણી બધી એની વિચારે સુંઢરી મનમાં
આંહિ કોઈ નથી માંડ મરણ છે આખરે મનમાં ૧૨૬

- કપટ જોઈ કરી તેમાં ફળે જો કામ ત્યાં માંડ
 નહિ તો હાથથી મરવું ખરૂં છે વૃત્ત એ માંડ ૧૨૭
- વિચારીને વહે વાણી મુણે સરદાર એ શાણા
 અતિ આશ્ચર્ય તમારો છે સ્વીકાર હું તમે શાણા ૧૨૮
- મુને ત્રણ માસનું વૃત્ત છે પછી તમ સાથ હું પરણું
 પુરી આશક તમે પર છું તમારા ગુણ શા વરણું ૧૨૯
- બધી દો કુંચીઓ સોંપી છુટી મુકો મને આંહી
 ખુશીથી ખાઈને તત્પર થવું ત્રણ માસની માંહી ૧૩૦
- કુલ્યો સરદાર વાણીથી ભુલ્યો તે ભાન વાણીથી
 હતો જે વજ્રથી ભુંડો વધુ પીગળ્યો એ પાણીથી ૧૩૧
- દીધી કુંચીઓ બધી સોંપી છુટી એ સુંદરી મુકો
 બતાવ્યા છે છુપા રસ્તા વળી મીલકત બધી સુધી ૧૩૨
- હવે આ સુંદરી ખાતી છુપી એ ખાતમી રાખે
 છટકવા ખોળતી ખારી ઘણી હીમત હજી દાખે ૧૩૩
- છતાં ના લાગ તો ફાવે કઠાપી તેહ પકડાયે
 અરે એ બીકથો પાછી ચઢીને તે પડી બાંચે ૧૩૪
- રહ્યા ત્રણ માસમાં થોડા દીનો ખાકી વળી આડા
 હવે મરવા તણી આશા ધરી રહી શોકથી ખાળા ૧૩૫
- નીરાશાથી હતી બેડી અરે એક દીન તે ખાળા
 નટુશાએ કરી શાને ખોલાવી પાસ તે ખાળા ૧૩૬
- તહાં ખાળા ગઈ પાસે ઉઘાડી ઓરડી દીધી
 પુછીને વાત પ્રેમથી બધી ઓળખ કરી લીધી ૧૩૭

- નટુશા બહાર આવીને સજી સાડી લીધી અંગે
 સજીઓ વસ્ત્ર પોતાનાં અરે એ સુંદરી અંગે ૧૩૮
- હતી સરદારની આજે પરણવાની અરે અવધી
 ઉમંગે તેહ આળ્યો છે મલાજે સુંદરી બેઠી ૧૩૯
- ઝીણા સ્વરથી વળી બોલી નટુશા સુંદરી રૂપે
 પુરે મત આજ કરવું છે. ભરો કાળે પુરાં કુટે ૧૪૦
- કહ્યું તે સર્વ કીધું છે મહી એ સુંદરી હોમ
 અહિં સરદાર તો ઝુરે મદન વ્યાખ્યો પુરો રોમે ૧૪૧
- વિરહના તાનમાં ગાતો, મને તો મોહના માતો
 સુણો વાંચક તમે મારા હતો એ શું હવે ગાતો ૧૪૨

સરદાર—

— ગાયન —

બહાલાં વહેલાં આવોરે; દયા દીલમાં લાવોરે—

કાપ પડયો કાળજે હોજી

નયન કટારી મારીરે કર્યો મુને આજરીરે;

કાપ પડયો કાળજે હોજી

સાખી—સજીનનો એ ધર્મ છે; દે વાચકને દાન;

કાયા કર અર્પણ મને, થાશે તુજ કલ્યાણ,

ડંકો મૃત્યુનો વાગેરે, સરાપ મારો લાગેરે;

ચીરું તે માફ ચીતડું હોજી

જુરી જુરી હું મરતોરે મદન તાપથી બળતોરે.

ચીરું તે માફ ચીતડું હોજી

સાખી—ખ્યારી પીંગળા માણરી, હું તારો હયપાળ

સદેવંત હું તો બન્યો સાવળીંગા તું નાર

- લયલા-કહ્યું મુજ માનોરે, મજનુ બન્યો દિવાનોરે
કાપ પડ્યો કાળજે હોજી
- ફરહાદ અરું હું તારોરે શીરીન બની ઉગારોરે
કાપ પડ્યો કાળજે હોજી
- સાખી-રંભા કહું કે ઉર્વશી, મુખ પુણીમા ચંદ્ર
તેવું રૂપ છે માણસે સ્વર્ગ તણે હું ઇંદ્ર.
- ગુલે બંકાવલી મારીરે ટળવળાવો ન ખાલીરે,
કાપ પડ્યો કાળજે હોજી
- ભેટો ભાવથી બહાલીરે, પાઓ પ્રેમની ખ્યાલીરે
કાપ પડ્યો કાળજે હોજી
- પુરં ગાયન થયું તેનું પણે પણે હોમ પુરો છે
પુરો પ્રજાળ્યો હવે અમી તહાં સરદાર ખોલાવ્યો ૧૪૩
- પ્રથમ પુજા કરી તેની નદુશા સુંદરી વેશે
કહે સરદારને હાવે કર પ્રદક્ષણા ભાવે ૧૪૪
- કહીને પાછળે ફરતાં કટી સરદારની આલી
ઉપાડી કુંડમાં નાંખ્યો લીધો હુતાસને આલી ૧૪૫
- ઘડીમાં ખાક તો કીધો નદુશા સાચવી ઉભો
બધા ઉઘાટને ત્યાગી નદુશા નિર્ભયે ઉભો ૧૪૬
- પ્રીય પાઠકો હાવે અહિં આરામ તો લ્યોને
કહીશું ભાગ છઠ્ઠામાં અહિં આરામ તો લ્યોને ૧૪૭
- કહે કઠલાલ કર એવું અધુરી જે રહી આંહી
અતિ રસ પુર્ણ છઠ્ઠામાં, કહીશું તે વળી ત્યાંહી ૧૪૮

કુંક સમયમાં લોકપ્રીય થએલાં સુબોધક પુસ્તકો

આકાશમાં અકસ્માત યાને

પેરીસની પરી

પાંચ લાખનું પાણી યાને

ભમતો ભૂત

સૌન્દર્ય સંગ્રામ યાને

ચંદ્રીકાની ચોરી.

સુંદરી કે સાપણુ યાને

દેવી કે ડાકણ.

દરેક આખરફાર પુકસેલરને ત્યાં વેચાય છે. તમે
પણ વેચશો તો પૈસા કમાશો અને વાંચશો તો આનંદ
અને પુદ્ધિ મેળવશો.

પુકસેલર જહુલાલ નારણદાસ

મુ. નડીયાદ

મુંબઈની શેઠાણી

ભાગ ૬-૭-૮

(ગઝલ)

અહિં શુભજનને પંજે વિનોદા તો ફસાઈ છે
જનાધમ નાગણી નારી ખરેખર એ કસાઈ છે.
હજારો કુળવધુઓની અહિં લજ્જા હુંટાયે છે,
સતિ કે શંખણી નારી બધી અહીંયાં ફસાયે છે,
મહા કમજાત એ કુલટા ગણે ના પાપ તેમાં તો,
તથાપી તે ગણી ધંધો, ગણે રાજ એ જેમાં તો
સતીત્વે છે સુરિ શ્યામા વિનોદા એજ આવી છે.
હવે દિણ ભાગ્યથી તેને ભુલાવી તેહ ભાવી છે,
સુંઘાડી કંઈ હવા તેને ઉંઘાડી તો દિધી તેને
તબવ્યું ભાન વિનોદા, હવે ના શુદ્ધિ છે તેને
વિતાવ્યો કાળ કંઈ એવો, બધુંએ શુન્ય લાસે છે.
વિનોદાને અરે અહિંયાં હવે તો જીવ જાસે છે.
અસર ઝોછી હવા કેરી, ધીમે ધીમે થવા માંડી
નયન ઉઘડયાં ધીમે રહીને, ધબકવા નાહી તો માંડી

હોળી ગુલબર તો ભાવે, વીજનથી વાયરો નાખે,
ખીહારી પણ ઉલો ખાસે, મુખે ના કંઈ તે ભાખે.
વિનોદાને વળી શાંતિ, હતી ભયભીત પણ કાંતિ,
ઉઘાડી આંખ તે જુવે, હૃદયમાં તે ધરી ભાંતિ.

દીઠી ગુલબરને બેઠી, વિનોદા ધીર તો લાવી,
વદી બેની અહો મારી, કશા શી રીત થઈ આવી.
જરા પાણી પછી પીધું, વળી ખાવા કંઈ દીધું,
ઉઘાડીને પથારીથી પછી મુખે થકી દીધું.

વદી ગુલબર મોઢેથી, અહો બેની ? અહો બેની !
થયું શું તુજને આતો, ખબર પડતી નથી તેની.
અમારા હોશ તો ઉડ્યા, કશા તારી નીહાળીને,
થઈ મુઝવણુ ઘણી ભારે, તુને બેબાન ભાળીને.

હવે ના શોચશો બેની, પ્રભુએ સાફ દીધું છે,
કરીને પુણું ઉપકારો, તુને જીવન દીધું છે.
પતિ કુછંદમાં દેખી, તુને આ રોષ આવ્યો તો,
ભુંડી આતો સખી તારી, તુને સંદેશ કહાવ્યો તો.

ક્ષમા આ બેન તું કરજે, દીલે કંઈ ધ્યાન તું ધરજે,
વિચારીને ડંગો ભરજે, પતિ પર ના ફીટી મરજે.
હઃખે તુજ દિલ શોખાતું પતિ તુંજ દીલ દોખાતું.
રમે ભારી ખુલ્લી ખારી, સખી મારી ખુશીથી તું.

હવે તું જ ંહેમ મેં ટાળ્યો, બતાવીને નજરથી તો;
 મુને તું હુઃખની જવાબા, છગર માંહે પ્રજળતી તો.

મધુરી દેહ આ તારી, ખીલી વાડી સખી સારી;
 કરી હાથે સખી મારી, સુકાવે તું વિના માળી.

વિનોદા—

વિનોદા ત્યાં વદી વાણી, સખી તું શું અહીં જોલે;
 બધીએ વાત છે જોટી, બુદ્ધ અંતર અહીં જોલે.

પતી મારો રમે જારી, થશે તે જાતને ભારી;
 મુને કાંઈ સખી મારી, નથી થાતી એ બિચારી.

પતિના દોષ ના જોવા સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે,
 થવું પતિભક્તિમાં રાજી, સતીને શાસ્ત્ર એ કહે છે.

પતિના દોષ જોવાથી, વને વાગોળ તે થાતી;
 પછીથી નર્કમાં તેતો, યમોથી તેજ નંખાતી.

પતિના કર્મ તો જોવાં, સતીનો ધર્મ ના એવો;
 પતિ આજ્ઞા શીરે ધરવી, સતીનો ધર્મ છે એવો;

અરે તેથી સખી મારી, નથી લેવા નથી દેવા,
 પતિને કંઈ ના કહીએ, કરીશું એ પતી સેવા.

ભલે તું બાઈ તે કરજે, પરંતુ આંહીં સાંભળજે;
 ખરૂં લાગે દીલે ધરજે, બીજું એ સર્વ પરહરજે,

કરી તેં શાસ્ત્રની વાતો, બધી એ મેં સુણી છે તો;
બધાં પોતાં ખરાં થોડાં, અનુભવથી ગણ્યાં મેં તો.
જીવન છે આપણું જો તું વળી મધમાખીને ગમતું.
ભરાએ વિધવિધ જાતી ચુસે છે એજ મધમાખી

હજારો પુષ્પને સેવે, વિવિધ રસની થઈ ભોગી;
મઝા એ માણતી હઈએ વળી રસ વીધ આરોગી.
સખી તો આપણે શાને મુંઝાઈ તો હવે મરવું,
પુરૂષો જે કરે તે તો, સ્ત્રીઓએ પુઠે સંચરવું.

નથી કેા શાસ્ત્રમાં ભાખ્યું, નરોએ એવું આચરવું.
તથાપી તે કરે એવું, સ્ત્રીઓએ કેમ ના કરવું,
વિચારી જો હવે જાતે થશે તું શ્રેય તે વાતે;
અવર નર એક જોણી લે દુખીના તું હવે થાતી.

જવા દે વાત એ તારી; નઠારી એ મને લાગે;
વિચારો તાણરા માટે, બધા ઉંચે હવે લાગે.

તને કુળવાન મેં ધારી કીધી ત્યારે હતી ચારી
જણાતાં નેમ આ તારી, તુને નીચ જાત મેં ધારી

હવે બસ નામ ના લેતિ, મુને ના કાંપ તું દેતી
મુને હાવે ગૃહે મારા, મુકી તું આવને દારા
પતિ શોધે મુને મારા. થશે બેહાલ તે તારા.

સખી શાણી તમે આશા, હવે એ ઘેર ભવાની;
 રમે અહિં રંગમાં રોજે, થઇ તે એજ થાવાની.
 ઉડાવો બહાર ચૌવનની મીલાવું ચાર મન માન્યો.
 બધું આ તો તમારું છે, જરા અંતર મહી માનો.
 અરે કુલટા હજો દીધો, પુરો કેડો ખરો લીધો.
 ફેસાવી તેં પુરી દીધી, પુરો કેડો ખરો લીધો.
 અરે રંડા કરે ફાવ્યું નહિ એ અર્થ સરનારો.
 તથાપી તેહમાં નક્કી જશે આ જીવડો તારો
 સતી શાણાં ધિરજ રાખો, જશે ના જીવતો મારો;
 મીલાવું ચાર તો સારો ગણો એ પ્રેમથી ખ્યારો
 વદે ગુલબર જ્યાં એવું, ચુડીવાળો તહાં આવ્યો;
 કશું ના જાણતો તે તો અચીતો એજ ત્યાં આવ્યો
 વિનોદાને નિહાળે છે, ખુશિ થઈ એજ ભાળે છે;
 અહા ગુલબર આ મારી, સરસ કે ભક્ષ પાળે છે.
 હશે મુજ માટ એ લાવી, અહાહા ! સુંદરી સારી;
 ખરી રંભા સમી નારી, નહી જીવન ભરે ભાખી.
 કહે ગુલબરને તે તો, સલુણી સુંદરી આ તો,
 ભલી મુજ માટ એ લાવી, ખરેખર પ્રાણ તલસાતો
 મુને ખુશી થઈ દેને, બનું હું રંગમાં રાતો;
 અરે આ પ્રાણ અચકાતો, પડું થંડો થયો તાતો.

વહી શુલભર એ મુળી, અહો ! લડવા તથા ભાઈ;
જરા વિચાર ના કરતો, બળુચક શું બકે આંહી.
કપાળે કર લગાવી જો, નકર્મે તુજ એ નારી;
હશે ઉસ્તાદ આલમનો, રમે આની સહે જારી,
ગીરી પર પદ્મ જો ખીલે, રવી પ્રાચી કદી બુલે,
અહાહા ! તોજ તું આની, સહે વિલાસમાં બુલે.
વહી શુલભર તો એવું, કરીને સાદ બોલાવ્યો,
બનીને ફાંકડા વેશે, બીહારી તર્ત ત્યાં આવ્યો.

ઉઠી શુલભર ત્યાં રીશે, બીહારીને લઈ સાથે;
ચુડીવાળો ઉભો છે જ્યાં, પડ્યો તેને જઈ બાથે.
અતિથે માર તો માર્યો, ચુડીવાળો પુકારે છે;
હતો આ મહેલ એકાંતે, ન કોઈ આંહી આવે છે.
પછી તેને લઈ ત્યાંથી કર્યો, સ્વાધીન પોલીસને,
વધુ શિક્ષા કરે જેથી, દીધી છે લાંચ પોલીસને
ગયાં શુલભર બીહારી, વિનોદા એકલી બેઠી;
હવે વાંચક તમે મારા, જરા તો આંહી આવાને,
વિનોદા ઘેર શું થાતું, જરા તે જોઈ જાવોને.

વિનોદાની શોધ

પતિ જે છે વિનોદાનો, રૂડા એ ચંદ્રને નામે
ગયો શુલભરના ઘરથી, હતો આવ્યો કુડા કામે.

રમી બરી ગૃહે બતાં; ઘણો પ્રસ્તાવ આવે છે;
 ક્યું નીચ કર્મ આ જેથી, વિચારો કંઈક આવે છે,
 અહીં રંભા સમી નારી, પતિની ભક્તિ કરનારી,
 તણ તેને ગૃહિ કુલટા; મતિ આ શી થઈ મારી,
 કરી એ મેં ગુનેગારી, સતી બે બાણશે મારી.
 પુરી કમખખતી થાનારી ગતી ત્યાં શી થશે મારી.
 પ્રભુ દરબારમાં જઈને, જવાબો શા હવે દેવા.
 બુઝાણું ના નહો જરીએ, જવાબો શા હવે દેવા.
 અરે હું ઘેર બાંધે, બધીએ વાત ગાંધે,
 પછી માફી વિનોદાની, લઈ હું પાપ લાગીને
 સતી માફી મને દેશે, પ્રભુ પણ તોજ તે દેશે,
 થયું તે ના થવાનું છે, કહેવાનું કંઈ કહેશે.
 ગયો વિચારતો એવું. અરે એ ચંદ્ર નીજ ધામે
 દીઠાં એ દ્વાર દીધેલાં, પ્રવેશે તે જહાં સામે.
 કયાં ટહુકા ઘણા તેણે, છતાં ના બોલતું કોઈ
 વિમાસે ચંદ્ર ત્યાં ઉલો, વિષય ઘટના બધી ભેઈ
 વિનોદા કયાં ગઈ હાથે, પુછી પાડોશીને ભેયું,
 ખબર ત્યાંથી મળી એવી, સુણો જેવું અમે ભેયું,
 હતી આવી અહિં બાધ, વિનોદા તે સહે મઈ જે,
 હતી ગુલબરને નામે, સહે તે બાંધેને મઈ છે.

ખખર બીજી નથી અમને લહે ને શોધવા અગ્યો,
સીધાવો ત્યાં તમે ભાઈ, નહિ ખોટી હવે થાઓ.

મુણી પાડોશીની વાણી, થયો છે ચંદ્ર વિસ્મય તો,
અરે હાથે થયું આ શું, રહ્યો છે ત્યાં મહાભય તો.

જહાંથી આવું છું હું તો, ગઈ છે ત્યાં વિનોદા શું !
સતિત્વે એ હતિ સુરી, ગઈ એ ત્યાં વિનોદા શું !

પડે કાજળ તણી કોઠી છતાં ના ડાઘ લાગે શું !

ઉઘાડી અખસરા ફરતી છતાં ના કામ બાગે શું !

વિકટ વનમાં સીંહો પાસે જતાં ના પ્રાણ ત્યાગે શું !

મહા સંગ્રામમાં જતાં અરે ના કેમ વાગે શું !

પડે પાવક તણી જવાળા અરે ના કેમ ફાંજે શું !

પડે દરીઆ વિષે કુદી મગર ના કેમ બાંજે શું !

છુટયું દાણી ગૃહે ગાડું અરે ના દાણ માગે શું !

કસમને ઘેર ગઈ ઘેનુ, અરે ના પ્રાણ ત્યાગે શું !

અરેરે હાય એ રીતે ગઈ ગુલબરના ઘરમાં,

વિનોદા તે હવે હાથે પડી ગુલબરના કરમાં.

વિભળ એ શું થઈ હોશે ભુલી એ તો ગઈ શાથી,

પડી મુજ કર્મની શંકા ગઈ તે આ ઘડી શાથી.

વીચારે કંઈ કરે મનમાં જતો રસ્તે મહા શોકે,

જવાળો ના કંઈ દેતો પુછ્યું રસ્તે ઘણા દોડે.

દીઠા ચંદ્ર તહાં સામે, સીપાઈ એક આવે છે;
 નીકટમાં આવીઓ તેવે, ખબર તે કંઈક લાવે છે
 બોલાવી ચંદ્રને પાસે, કહ્યું જઈ કાનમાં તેણે;
 કહી વીગત બધી વરણી, દીધી છે ખાતમી તેણે
 કોધાતુર ચંદ્રનો ચહેરો, થયો આ વાત સુણીને,
 ગયું સર્વાંગ તો કંપી, અરે આ વાત સુણીને.
 વધારીને ગતી ચંદ્રે, ગૃહે ગુલબરને ત્યાં તો;
 જવા માંડયું હવે તેણે, વસી ગુલબર છે જ્યાં તો,
 જઈને ગેટમાં પહોંચ્યાં, સુણાવી વાત તો દીધી;
 વળી પોલીસ તો ત્યાંથી, વિશેષે સાથમાં લીધી.
 ગૃહે ગુલબરને પહોંચ્યા, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો.
 ભરી અંદુક તલવારે, સીપાઈનો રચ્યો ઘેરો.
 વળી આજ્ઞા દીધી એવી, નીકળતા બહાર તે જનને;
 કરીને કેદ તો લેવો, ખરેખર જીવતો તેને,
 લઈ ફેજહારને સાથે, પ્રવેશ્યો ચંદ્ર તો માંહે;
 સુનુ ઘર તેહને ભાસ્યું, બધું નિર્જન હતું ત્યારે.
 અભયબ તે થયા જોઈ, ગઈ ગુલબર ક્યાં નાસી;
 વિનોદાની ગતી શી છે, નિસાસા નાંખતાં ધારી.
 અરે એવે સમે ત્યાં તો, સિપાઈ દોડતો આવ્યો;

વળી વાતો નથી લાગ્યો, ખરી એ ખાતમી લાગ્યો.
 વહે સિપાઈ સાહેબને, નકામા શું રહ્યા બેઠું;
 અહિં મોટર વિષે બેસી, ગયાં છે પ્રભુ જ્યાં કોઈ.
 ગયા રસ્તે સરીતાને, નથી ઘરમાં હવે કોઈ.

પકડવાં હોય તો તેને, રહો નહીં આંહી તો બેઠું.
 સુણી સાહેબ તો ચાલ્યા, સહે તો ચંદ્રને લઇને;
 લીધી મોટર કરી ભાડે, વિનોદા બહાર કરવાને.
 ત્વરાથી દોડતી મોટર, નહીં ઉપર હવે આવી;

નહિ ત્યાં કોઈને લીકું, ચકરીઓ ચંદ્રને આવી.
 દિલાસો આપતાં બોલ્યા. હવે સાહેબ ચંદ્રને
 ધીરજ રાખો તમે ભાઈ, વિનોદા સોંપશું તમને.
 કહિ અધિકારી એ ઉતર્યો, નહિ તીરે નીહાળે છે;

અહીં આં ચંદ્ર તો છાનો. અરેરે જીવ બાળે છે.
 મતી કયાં આ સુજી સુજને, ગયો કુકર્મ કરવાને;
 ગયો ભુલ્લી અરે હું તો, પ્રભુના નામે ડરવાને.
 મને બદલો દિધો તેનો, પ્રભુ એ ગણી ગુનો;

અરેરે હાય શું થાએ, વિનોદા વીણુ હું સુનો,
 હતી કોમળ અરે કાયા, નીકળતી બહાર ના કે કિં;
 હશે કયાં એ સતી નારી, વિમાશે સહ એ બેતી.

નહિ તીરે નીહાળે છે, વળી સાહેબ તે પોતે,
અતિ આથે જતી નૌકા, પડી દ્રષ્ટે જરી જો તે.

મનુષ્યો ત્રણ બેઠા છે, ત્વરાથી હાંકતો હોડી,
નીધીમાં તે જતી બેઠતી, સમીરે સાથે તે દોડી.

વને હરણાં કુદી જતાં, નીધીમાં હોડલી તેવી,
થતી અદ્રશ્ય તે ધીરે, નીધીમાં હોડલી તેવી.

અમલદારે નીહાળી ને. નીધીમાં જે જતી હોડી,
મનુષ્યો માંહિ બેઠેલા, નિહાળ્યાં તે જતાં દોડી

વિનોદાને સુવાડી છે, બિહારિના અરે જોળે,
અરણુ ગાલી હતિ બેઠી, વળી ગુલબર પણ કોરે

વિનોદાને નથી હાવે, જરાએ ભાન ભીતરનું,
વ્યવસ્થીત વસ્ત્ર ના એકે, સ્મરે એ નામ શ્રીધરનું

ભુલી છે ભાન એ ભામા અરેરે જળ અને સ્થળનું
સખંધીથી પડી છુટી નિહાળે કોઈના વળનું

હતી મન મોહમાં માતી જતી ગુલબર ગમતમાં
બીહારી પણ બનેલો છે તણાતો તોર મંમતમાં

તરંગો તે કરે વિધના, ગઈ બાળ હવે જીતી
બીહારિને અતિ ઉપજે વિનોદા પર અરે પ્રીતિ.

ચલે કીલ્લા હવાઈ તે, વળી ધરણી ઢળાવે તે,
 ભુલીને ભાન પણ એથી, અરે હોડી ચલાવે છે.
 તરંગોમાં ચઢે ઉંચે, તરંગોમાં પડે નીચે;
 બીહારીની અરે અહીંઆં; દશા તો આજ એવી છે.

થયા તીરે અવાજે ત્યાં બીહારી સ્વપ્નથી જાગ્યો,
 વિચારે એ વિમારો છે, વળી ભણુકાર તો લાગ્યો.
 વિચારે છે જહાં એવું, તહાં ગોળી છુટી આવી;
 બીહારીનું હૃદય વીંધ્યું, ખુટાવ્યું તેહનું ભાવી.

વળી ગોળી તણા જોરે, ઉછળીયો હોડલીમાંથી;
 વિનોદા નામ એ રટતો. પડ્યો નીધી વિષે ત્યાંથી.

બીજી ગોળી વળી આવી અડી ગુલજરના અંગે
 ઢળી તે તો પડી હોડી વિષક ધાયલ થતા અંગે

નીરાધારો થઈ હોડી રહી સ્થીર નીરમાં તે તો

અવર હોડી કીનારેથી મુકાવી ક્યારની છે તો

વિનોદાની હતી હોડી તીરે એ રીતથી આવ્યા

કરી ઉપચાર કે કંઈએ વિનોદા ભાનમાં લાવ્યા

વિનોદા ચંદ્રને દેખી અતિ હર્ષે પડી બાઝી

પતિના પ્રેમને પામી દુખો ભુલી થઈ સાજી

હતી ગુલજર ધાયલ ને પડી તે હાય પોકારે

ઉપાડી તેહને ત્યાંથી સુકી જઈને કવાખાને
નથી તન મન તેને તો પુરી રીતે કવાઈ છે

હજુએ પ્રાણ ના જાતો ખરી એ તો નવાઈ છે
ખરી કમલાચ્ચ એ ભામા કુકર્મોની રહી ખામી

ભરાયો કુંભના પાપે મરણુ તેથી ન તે પામી
ખરેખર જગતના નાથે ધડયો ધારો ખુળીનો એ

કુકર્મી કર્મ કુડાએ છતાં કાવે અરે તો એ
ઉપાધી એક ના આવે કુડા પથે વધુ કાવે

નહિ દીનતા નહિ દાને જરા ના રહેમ તે લાવી
હથે કેા ધીર કર્મી તો હથે ધક્કા કંઈ ખાતો

અધર્મી તેહને ધારી લગાવે દહેરમાં લાતો
હથે ધર્મી તણા પથે હજારો કંટકો વેર્યા

ફળી દીનો ગુજરે તે પ્રીતિ સંજોગથી ઘેર્યા
પ્રભુ પણુ ના જરા ઝાંખે ભુંડા જનતા તણી આંખે

ચઢે પુરો જહા પાણુ તહાં તું અંત લાવે છે
વળી ધર્મી તણી તું તો કસોટી કારમી કરતો

અરે અંજામ આખર તે સદા જય નીતિનો થાયે
અરે એ ન્યાયથી આજે ભુંડી ગુલબર હવે છે.

ભરાયો કુંભ ના પામે તહાં સુખીજ હવે છે.
 કુકર્મી કંઈ રહ્યાં બાકી હવી પુરાં કરે તે તો;
 પછી ગુના તણી શિક્ષા, પ્રભુનો ન્યાય એ છે તો.
 કવા દેતાં દિનો કંઈએ થઈ ગુલબર તો સાહ;
 મળ્યા પૃષ્ઠી પદાર્થોથી થઈ ગુલબર તો સાહ.
 પ્રીયે પાઠક અહીં આવો, ચુડીવાળો ગયો ક્યાં છે;
 કશા તેની થઈ શું ચે, સુખે કે દુઃખમાં ત્યાંચે.
 થયો સ્વાધિન પોલીસને, તહાં પણ સ્વાહ આખ્યો છે;
 જડી હાથે પછી બેડી તુરંગે તેહ નાખ્યો છે.
 પુરો પસ્તાય છે અહીંઆં, હવનનું ભાન તો થાતું;
 દુઃખોમાં શ્રીહરી રહે તો, છતાં ના કોઈ સાંભળતું.
 અરે એ ન્યાય દુનિઆનાં, પ્રભુ દુઃખમાંહિ સંભારે;
 થશે બે સુખમાં માતો, નયન ખ્યારી તણે ભાળે.
 અરે એ ન્યાયથી આજે, ચુડીવાળો ઘણું શોચે;
 સ્મરો જે વૈભવો સરવે, ચુડીવાળો ઘણું શોચે,
 અરે એ જલમાં એવે, એચીંતો આવીઓ જેલર.
 અતિ બીભત્સ તે બોલે, કમાટી રાખ તો જેલર;
 પ્રહારો કંઈ કીધા તેને ચુડીવાળો વિભાશે છે.

રહે છે માન મુકીને પુકારી હાય ત્રાસે છે.
 કમરતો દીન વહનેથી મુને ન મારશે બાપુ ?
 ઉગારો જો કદી આજે અરે બદલો કંઈ આપુ
 સુણી બદલા તણી વાતો અધીકારી વિચારે છે
 નહી આમાં કંઈ પામું કહો શો સ્વાર્થ મારે છે
 બચાવું હું કંઈ આને ખરેખર કંઈક તે આપે
 અમલદારી ગયા કેડે કહોને કેણુ શું આપે
 મળે જો દાવામાં માગ્યો ચુકે તે મુરજો જાણો
 સમય વર્તી ન કે જાણે જનમીયો જાણવો પાણો
 મળે જો વીસનો મહીનો થતું ના આપણું પુરું
 ચુકાવું કેશ ના આવો કહો શાથી કરું પુરું
 વિચારી એમ અંતરમાં વહયો જેલર મુખે વાણી
 કહે શું આપશે મુજને પ્રથમ તે આપને આણી
 ચુડીવાળો વહયો વળતિ મુણે સાહેબ ઓ મારા
 રકમ સારી હઉ લાંચે ઉપર લાવી હઉ દાસ
 નથી તૈયાર તે પાસે છુટીને લાવી આપું હું
 ભરોસે જો રહો બાપુ કહું છું સત્ય આજે હું
 બીજા કેસો ઘણા લાવી રંગાવું દામ હું ઝાઝા
 સમજજો વાત એ સાણા ચુકે નહી આપની માઝા

ચુડીવાળે બીછાવી છે, અરે એ જાળ આશાની;
 ફર્યા સાહેબ આશામાં, ખરું કેદી તણું માની.
 ખરાખર ગાઠડી બાંધી, ચુડીવાળો મુંકયો છાડી,
 છુટે પીંજર થકી પંખી. ગયો તે એમ છે છાડી
 ગયો તે તો ગયો નકી, ફરી પાછો ફર્યો ના એ;
 છુટયો જે મોત પંખથી, કહોને કેણુ ત્યાં આવે.
 ચુડીવાળો હાં તાળી, ગયો સાહેબ જેલરની;
 વીકાસી મુખ એ બેઠા, મળી કેડી ન જેલરને,
 ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, પ્રીયા ગુલનરની શોધે.
 ખખર તેની નથી કાંઈ, મળે પત્તો નહિ શોધે;
 દીનો નેતાં ઘણા વીત્યા, ખખર ત્યારે મળી એવી;
 પડી ગુલનર બીમારી, હવાખાને ગયો ત્યાંથી,
 મળી છે શોધ ત્યાં આવી, હવાખાને ગયો ત્યાંથી
 ઉમરકો અંતરે આવ્યો, દિઠી દુરે થકો જ્યાંથી.
 અહો માથુક ઓ મારી, હશા આ શી થઈ તારી;
 વિચારી ને દીલે ધારી, મુને કાઢ્યોં હતો મારી.
 અરે એથી હશા આવી, અરેરે આજ છે આવી;
 પ્રિયા ના હુખ રહેવાયે, રડ્યો ત્યાં અશ્રુઓ લાવી,
 અહિં ગુલનર છે હુખે, વિસારી વાત ના ગમતી,
 શરીરનું જાન ના તેને હતી વૃત્તિ સહુ જમતી,

ચુડીવાળા તણું બોલ્યું, ગમ્યું ના તેહને કાંધ;
 જરાના ઇચ્છતી તેને, હતું ના તેહમા કાંધ,
 હતો પછસે ટકે ખાલી, નમાલી દેહ તેની છે,
 ભટકતા જુડ એ ભાંસે, ઉતરતી નેમ તેની છે;
 વળી ગુલબર થઈ રાજ, હરામી હાય ક્યાં આબ્યો
 હજુ બાકી રહું કાંધ, વળી લેવા ભલે આબ્યો
 અહિંથી મુંબડુ તારૂં, અતિ કાળું લઈ તું જા ?
 હવે બસ ? ના તને ઇચ્છું હરામી હાય તું તો જા
 નહિ જો તું ઠઠી જાશે, પુરાઈ જેલમાં જાશે;
 હવે ના નામ મારૂં લે, ફજેતી પુરી તું થાશે,
 ચુડીવાળો સુણી વાણી અતીશે રોશમાં આબ્યો;
 વદે ગુલબર શું આવું, કરીને શોધ હું આબ્યો,
 હતી આશા મને ભારે, ઘટે ના આવું અત્યારે;
 કયો ખાલી મને શાથી, પ્રથમ આવું હતું ત્યારે.
 ફરી તું બોલ વિચારી, ગતી શું થાય છે મારી,
 અહીં પરદેશમાં આજે, સહે છે કૈાણ પણ તારી.
 સુણી ગુલબર થઈ કોધે, બળુચક બાયલા જાતું
 હરામી હું કહું છું કે, સહે મુજ બોલને ના તું
 ચુડીવાળો વધો કોધે, દગો દારા કીધો આ તો
 વચન તારાં સુણી આજે, સળગતો કોધ છે મારો

જીખારી તેં કયોં મુજને, ઉપરથી લાત મારે છે.
 હરામી ના હજમ થાશે અહાહા! એ શું ધારે છે;
 અરે રંડા કહું છેલ્લો. ઉતારી અંતરે લેજો.
 કરી અપમાન આ મારૂં, સુખે તું તો હવે રેહજો.
 રખડતી હું કંઈ તુજને, નકામી નાયકા નારી;
 હું તું જગતમાં આજે, અહો લજ્જા અરે તારી.
 ચુડીવાળો કહી એવું; પછાડી પાદ ભુમીમાં
 ગયો કોધે થઈ રાતો, ભરી ડગલાં અરે ધીમાં,
 કટાક્ષો કારમાં નાંખી, અહિં ગુલબર ઉભી છે,
 મને તે મોઢ માને છે, કરીને પાર દુખી તે.
 છટકવાને હવે તેતો, ખરેખર ખડાનું ખોળે છે,
 હતો વિચાર બાવાને, રહેવા ધમ ખોળે છે.
 અરે એકદી દવાખાને, હતો માલીક નાટકનો,
 થવાથી દઈ તે આળ્યો, દવા લેવા થઈ દાનો.
 પુરો ફેશન મહીં ફાલ્યો, સુકોમળ અંગ તેનું છે,
 ખરી કંદર્પની મુર્તિ, વદન મોહક જેનું છે.
 અરે એ જોઈને આજે, થઈ ગુલબર તો ગાંડી,
 સ્વભાવે હાવ ભાવીને, ગઈ સામે કરી દોડી.
 સલુણા કે સ્થળો રહો છો, મુને લ્યો સાથમાં ખ્યારા.
 ફેસાઈ આંહિ હું તો છું; છોડાવો આજ એ ખ્યારા.

મેનેજર કંપની કેરા, હયા દીલે વસી તેથી,
જણાવ્યું નામ ને કામ, પુછીને આવવા જેથી.
સુણી ગુલબર થઈ ખુશી, જવા નિશ્ચય તહાં કીધો.
સમી સંધ્યા સમે તેણે જવાનો વાચદો કીધો.

થઈ સંધ્યા જહાં તે તો, છુપી તે તો ગઈ નાસી,
કહ્યું મેનેજરે ત્યાં તો, ગઈ નાસી અરે ત્રાસી.

ખુસી મેનેજરે થઈને, તહાં ગુલબરને રાખી,
દીધી તાલીમ એકટરની; અતિશે માનમાં રાખી.

મળે સુવાસ જો હીમે. ગુલાબો અર્ક પર ખીલે
અમલ અમૃત રૂપે મીલે, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?

કદાંપી કેશ કાળાને, કલર કાળો ચલવ્યો જો,
અહા! કાળાશમાં તેથી, પછી બાકી રહ્યું કો'શું!
સુરા સુચી ગણે શાસ્ત્રો; કનક મુખ કુચનાં હોયે,
સરસ જો સ્વાદમાં વારી, પછી બાકી રહ્યું કો'શું ?

મળે નીસરણી મર્કટને. રૂપેરી રંગ કોયલ જે,
છુટયું દાણી ગૃહે ગાડુ, પછી બાકી રહ્યું કો'શું
હતી ગુલબર મુજેથી, છકેલી ને ભમેલી એ,
શીખી નાટક તણાં નખરાં, પછી બાકી રહ્યું કો' શું.
હતી ચૌવન ભરી ભામા, વિલાસી પણ બની વહેલી,
હતી સૌંદર્યમાં સારી; છકાવે છેલને છેલી.

ભજવે ખેલને સારા, છકી તે જાય જોનારા;
 ઉતરતી અપ્સરા પોતે, અનુમાને એ જોનારા
 ભરાયે છે ચીકારે તે, અરે હાઉસ નાટકનો,
 થતી ગીદી મહા ભારે, ક્યો છે દીન નાટકનો,
 ન કોઈ ખેલને ઇચ્છે, ન કોઈ સીનને ઇચ્છે,
 ન કોઈ રાગને ઇચ્છે, ફક્ત ગુલજરને ઇચ્છે,
 કરે નાનુક નખરાં એ, કટાક્ષો કંઈ કરે કાતીલ,
 વળી કોકીલ સુરથી એ, હલાવે પ્રેક્ષકોનાં દીલ.
 અહિં ગુલજરની ચઢતી પ્રતિદીને થતી રહેતી,
 હુલાઈ અંતરે તેથી; અહરનીશ તોરમાં રહેતી
 અરે દીન એક નાટકમાં રહેવા આવીયો કોઈ
 મળ્યોં માલીકને તેતો, લીધો રાખી બધું જોઇ.
 મળી માહિતગારી જ્યાં, દિનો થોડા ગુજર્યા છે,
 તરંગો કંઈક ચાલે છે, વિચારો કંઈક ધાર્યા છે,
 અહા દીન એક નાટકમાં, થયો છે ખેલ જ્યાં પુરો,
 થઈ છે વાહ વાહ સારી, મીઠા ગુલજરના સુરો
 હજુ કોકીલ કંઠીના, સુરોના ભાસ થાતાતા.
 હજુએ સુરના પડધા, થીએટર માંડી થાતાતા,
 વહી નિશા હતી અરધી નીરાતે એકટરો બેઠા.
 પીવા પયનો હતો ધારો, ધરી આશા સહુ બેઠા.

રહેલો જે નવો નરતે; સહુને આપતો પય તે;
 રહી ગુલબર તો બાકી, દીધું સહુને રૂપી રિતે,
 પીવા ગુલબરને માટે, બર્યો છે ગ્લાસ તો પુરો
 પડીકી માંહી નાંખી છે દવા કેરો હતો ચુરો.

પીવા ગુલબરને આપ્યું, દગાથી દૂધ તો એવું,
 બરોસે તે પીધું તેણે, હતું જેવું પીધું તેવું,
 દગો દુનીઆ મહી ખુરો, દગાથી દૈત દંડાએ
 દગાથી દેવને શિક્ષા, અહાહા ? રહેલથી થાએ.

કહો ત્યાં શું ગળું તેવું, અહા ! ગુલબર નારીનું;
 દગાનુ પાત્ર પણ પુરી, કરે કુકર્મ જરીનું.

પીધા તે ગ્લાસ ખુશીથી, પડી નીંદ્રા વિષે તે તો;
 અનેરાં સુખનાં સ્વપ્નાં, નિશાએ આવતાં છે તો,

સવારે તે ઉઠી જ્યારે. રૂંધાયો કંઠ છે ત્યારે.

કરી ઉંચાર ના શકતી, મુખેથી ના જરી વહતી.

અતિ શ્રમથી વહે જ્યારે, થતો સ્વર તો અતિ ભારે
 ન બોલ્યું કોઈનું ગમતું. નજરથી જાતી ગુલબરે.

ભરૂંસે તે રણાં સહુકો, અતિ ગાવા થકી આતો;
 હશે આ કંઠ તો ખેઠો, કરે એવી વીવીધ વાતો,

દવા કંઈએ કરી ઝાઝી, સુધરવા કંઠ ગુલબરે,
 નહિ ટાંકી જરા લાગી, વિમાશી દુખને ધારે.

બધાંને થઈ પુરિ ખાત્રી, બગાડી ખાજી ગુલબરે;
 હવે નહિ કામની આ તો, વળી માલીક એ ધારે,
 નકામું ખર્ચ આનું છે, રબ તેને હવે દેવી;
 બીજી લઈશું વળી રાખી, રબ આને હવે દેવી.
 અહિ માલીક વિચારે, સવારે કાઢશું અહિંથી;
 નવીન નર જે હતો તે તો, વિચારે છે હવે તહિંથી.
 હવે ગુલબરને કાઢી છતાં એ તો જશે નાશી;
 ગયો છે કંઠ પછી તો એ, રૂપાળી છે હજી ખાસી.
 કમાણી કંઈક તે કરશે, હજી એ પેટને ભરશે;
 કર્યો ભટકેલ છે મુજને, હજી ના ભુખથી મરશે.
 વિચારી એમ તે સુતો, વીતી રાત્રી પુરી અર્ધી;
 ઉઠ્યો સાવધ થયો તે તો, ગયો ગુલબરની પાસે
 હતું તે પાસમાં ચપ્પુ, ગયો ગુલબરની પાસે
 હતાં નીંદ્રા મહિં સર્વે, ગયો ગુલબરની પાસે;
 જીગરથી જાળવી તેણે, હણી ગુલબર નાસિકા;
 પલાયન તે પછી કીધું, હણી ગુલબર નાસિકા
 ઉઠી ગુલબર ગભરાતી, ચીસો કંઈ કારમી પાડે;
 સુણી ઉઠ્યાં અરે તેથી, ખુમો ગુલબર જ્યાં પાડે.
 થયો હા? હો? ઘણો ત્યાં તો, ખતાવ્યું નાક ગુલબરે;
 હરામી ત્રાસને પામ્યો, વિચારો સહુ જુઠા ધારે,

નીહાળી આવીયો કોઇ, અરે ચોરી તણા કામે;
વળી કે એમ ધારે છે, હશે કે જારીના કામે.

કરી હાંહો પડ્યા ઠંડા, લીધી જડતી બધાની જ્યાં;
મળ્યો ના જે નવીન નર તે ખબર તેની પડી ના ત્યાં.
થયો નિશ્ચય બધાઓને, ગયો એ કર્મ આ કરીને;
દગાળાછ હશે તે તો રહ્યો એ હામ ધારીને.

વીરા વાંચક સુણો મારા, હતો એ નવીન નર તે;
ચુડીવાળો હતો પોતે, ખરી સાધી ગયો પળ તે.
દગો તેને દીધો પુરો, દિધો બદલો અરે તેનો;
દગો ના છે સગો કોનો, કયો જે ના કરી દેખો.
ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી, દગો ધુલજારને લઇને;
હૃદયનો કૂર એ પાપી, ગયો એ પાપને લઇને.

ગયો રાત્રી વિષે ચાલી વિકટ જ્યાં વન ખીલ્યું તું,
હતા નિજન બધા રસ્તા, અનુપમ વન ખીલ્યું તું.
તહાં શાન્તિ ધરી બેઠો, ચુડીવાળો જઇ પોતે
અનુપમ ઇશ્વરી લીલા ચુડીવાળો કયો જાતે.

થયો પસ્તાવ પાપોનો, પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું
પુરો પસ્તાય છે પોતે પ્રપંચી દીલ તો પીગળ્યું.

ક્ષમા માગે પ્રભુ પાસે, વિચારી પાપ કર્મોને;
અરે આ શું કયું આજે, વિચારી નીજ કર્મોને;

કરેલા કૃત્યનો બદલો કદિ નિષ્ફળ નથી જાતો;
 ગળે એક દીન તે આવી ખરો કુદરત તણે ધારો
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડા, હરીના નામથી જાયે;
 ભલે માને મુરખ એવું, પરંતુ તે છતાં થાયે.
 પુરો પસ્તાય છે આજે, ચુડીવાળો ભલે તોયે;
 કરેલાં કૃત્ય જે કુડાં, ભોગવવા તે પડે આજે
 વીચારો કંઈ કરી આજા, ચુડીવાળો ગયો ત્યાંથી
 કરું હું નોકરી હાવે, પુરો પૈસો મળે જ્યાંથી.
 મજૂરી જોળતો તે તો, રખડતો તે બધાં બંદર;
 મળે તેને પુછી જોતા ગયો ચાલી જહાં બંદર
 ગયો તે પુછતાં જ્યા તો હતી ઓફીસ જોલેલી;
 મજૂરીની કરી આશા, નથી કંઈ અરે બેલી.
 મળી ઓફીસથી આશા, જવા પરદેશમાં તેને;
 હરખમાં હા ભણી તેણે, અકારો દેશ છે જેને
 કરાવી સહી લીધી તેની, પછીથી પાસ આપ્યો છે,
 વધા સાહેબને ભાઈ, ખરેખર ચાન્સ આપ્યો છે.
 કુડા ત્યાં નોકરી કરજે, સુખેથી પેટ ત્યાં ભરજે;
 શીજી ટાપુ જતી રટીમર, અરે તું ત્યાંહી ઉતરજે.
 ફસાવી એ રીતે તેને ચઢાવ્યો સ્ટીમરે તેને;
 કર્યો ગીરમટ મજૂરીનો, કરારે સહી કરાવીને.

વીરા વાંચક તમે મારા બધા ગીરમીટ તણા ધારા
અકારા એ નકારાં છે બધાએ જાણુતા સારા,
ચુડીવાળો ગયો ત્યાં છે પુરા બેહાલ થવાને
હજો અત્યંત રહેવાને બધો બદલો એ લેવાને
થશે ત્યાં ખેર માટીએ મરે તે શ્વાનના મોતે,
વીરા વાંચક હવે તેને નહિ જોશો કદી જાતે
વિચારી દુખ ગીરમીટનાં હજુએ અશ્રુઓ આવે;
ચુડીવાળો કુડા કરમે પડ્યો ત્યાં જઈ ભુંડા ભાવે.

ગુલજરની ગતી

જુઓ ગુલજરની અહિંઆ ગતિ કેવી થઈ હાવે,
વીરા વાંચક તહાં ચાલો થયું નિર્માણ સું ભાલે
હતી એ સુંદરી સારી લક્ષીત એ અંગની લલના
ભરેલા ભાવ અંતરમાં સુકોમળ ઘાટ છે તનના.
સદા સ્થિતી નથી કોની ચીરંજીવ એક રહેવાની.
ચઢે તે તો પડે નકકી કહેવત એજ કહેવાની.
ટહુકતી એક દી ગુલગુલ થયો તે-કંઠ બે સુરે
હતી જે ગુલપરી ગુલે થયો બેઝોળ તે ચહેરો
સુશેલીત રહેજ જે કરતી અલુના એ બગાડે છે,
જમાવે પ્રેક્ષકો આઝા અધુના તે બગાડે છે.
અહો ? કીરતાર તારી શી ? કળા આ જગતમાં જામી;
કળાઈ જાયના કોથી શકે પામર નહિ પામી.

થયા બે ત્રણ દિનો ત્યાંતો રાજા શુભજીરને લીધી
 ન માન્યું તેહનું જરીએ ખુશામત બહુ કરી લીધી
 સુકોમળ દેહ તેની તો નકામી તે થઈ આજે
 મરી મટતા દઇ લાખો ગ્રહે ના કોડીને કાજે,
 કકળતી કંપનીમાંથી પોકારી હાથ તે નીકળી,
 નીરખવા નિકળ્યા લોકો કરે છે તે મળી ટીખળી
 રઝળતી શહેરમાં ફરતિ ક્ષુધાથી ભીખ માગે છે,
 વળી તુચ્છકારતા લોકો ન કોઈ ભીખ આપે છે.
 છતર સોના તણું ઢળતાં ગરિબી આવીને મળતાં,
 ન કોઈ પાણી પણ પાચે ગરીબી હાલ એવો છે.
 હતો હરીશ્ચંદ્ર જે રાજા મુકાવી તેહની માઝા
 પડયાં અન્નજળ તણું સાંસાં ગરીબી હાલ એવો છે
 હતા પાંડવ પુરા પાંચે જરા તાવ્યા ઉની આંચે
 થયા દુખી મહા પાંચે ગરીબી હાલ એવો છે.
 સતી સીતા મહા શાણી દુઃખી છે તેહની કહાણી
 મળ્યાં વનમાં નહિ પાણી ગરીબી હાલ એવો છે.
 સખંધી સર્વ છોડી દે પીતા માતા કહાડી દે,
 તજે પરણેત પણ પત્ની ગરીબી હાલ એવો છે
 તજે મીત્રો હશે ખ્યારા તજે હાજી કેહનારા;
 તજે હરહમ જે ખાનારા ગરીબી હાલ એવો છે.

છતાં પાસા પડે ઉંધા, ગણે મંડુ હશે બુધા
 ચઢાવે ચોરીના મુઠ્ઠા ગરીબી હાલ એવો છે,
 અહીં ગુલબરની આવી દશા કીધી ખુરે ભાવી;
 અમીરી તે અધીરી થી ગરિબી હાલ છે આવી,
 પુરા પકવાનને મળતી સુગંધીત જે પીણા પીતિ
 સુંકા દુકડા તણા સાંસા, પ્રભુ શુંએ ખરી રીતી
 થતા ઉપવાસ તણા ચારે, મળે દી એક અન્ન ત્યારે;
 ટકાવે દેહ એ રીતે, મરણ બહેતર મને ધારે,
 રખડતી રાનમાં ફરતિ. ફળે નિર્વાહ તે કરતી;
 થઈ બેહાલ તે પોતે સહન દુખો કંઈ કરતી.
 સુવાળી સેજ તો ખુંચે સુવે પથર પર તે તો;
 સુવાળા વસને સેવે અધના ચીંથરે તે તો
 કરેલા કર્મનો બહલે આકાળે આવી મળવાનો
 ભલો હો રાજવી રાણો; થશે ભાવી નહિ મીથ્યા.
 તો કૌરવ પતી પુરો, પીડાકારી મહા સુરો;
 રણે ભાગી ગયો ચુરો, થશે ભાવી નહીં મીથ્યા.
 હતો રાવણ મહારંગી, બધા દેવો કીધા સંગી;
 છતાં રણમાં પડ્યો જંગી થશે ભાવી નહીં મીથ્યા;
 હનરો પાપના પુંજે, થશે ભાવી નહિ મીથ્યા;
 હનરો પુન્યના પુંજે થશે ભાવી નહિ હીથ્યા,
 થઈ બેહાલ ગુલબર રખડતી રાનમાં રોજે
 દુખોના ડુંગરા દેખે મળે આરામના ખોજે.

વીસ વાંચક હવે આવો રખડતી રાનમાં ચુકી;
 ભલેને ભોગવે દુખો નીતિનો પંથ તે ચુકી.
 નદુશા શેઠની આજે ગતી શિ થઈ હશે તેની;
 તહાં વાંચક તમે આવો ખરી કહાણી સુણો તેની.
 મુખી જે ચાંચીયા કેરો અરે હોમ્યો હુતાશનમાં
 કરી બહાદુરી એ હોમે નદુશાએ ધરી તનમાં,
 ક્રીષ્ણ છે ખાખ ખાળીને ધરીને સુંદરી વેષે,
 પછી ત્યાંથી ગયો આલી ઉભી સ્ત્રી નર તણા વેષે;
 પછી પુછ્યું નદુશાએ કહો ખાળા રહો ક્યાં તો;
 જડે રસ્તો અરે જેથી જવું છે આપડે ત્યાં તો
 વદી એ સુંદરી સુણી શ્રીપુરે ગામ માફ છે.
 વણીકની નાતની હું તો લગ્નીતા નામ માફ છે.
 નગરના શેઠની તનયા હતી હું લાડકી લાડી;
 થઈ આ દશા શી મારો ગઈ ગુજરી હશે માડી.
 ધીરજ આપી નદુશાએ અહો ખાળા ધરો શાન્તી;
 વિપતી ગુજરી આજે અભય છે આપની કાન્તી,
 રખડતાં રાનમાં તે તો મજલ પર તે મજલ કરતાં,
 જતાં તે તો હતાં આલ્યાં નીતિની વાતતે કરતાં
 સુખોની પાછળે દુખો દુખોની પાછળે સુખો;
 નિરંતર આવતાં આલી કૃતિ એ કુદ્રતી એવી,
 સવારે જ્યાં પડે છાયા રવિ સાંજે તહાં તપતો,
 નિરંતર એ બને એવું કૃતિ એ કુદ્રતિ એવી.

સરો વર્ષા થકી ભરશે વળી ગ્રીષ્મે સુકાશે તે
 વળી પાછાં ભરી દેશે કૃતિ એ કુદ્રતી એવી.
 ધરે પહવી ઘણી મોટી મળે ના દુકડો રોટી,
 ચલાશે એક દી મોટી મળે ના દુકડો રોટી,
 નદુશા ને લલીતા એ સીમાડે શ્રીપુરે આવ્યાં,
 નિહાળી ગામની સીમા અતિ હર્ષાશ્રુઓ આવ્યાં.
 જગાશા શેઠને જઈને ખખર આપી ખરીખાંતે,
 હરખથી આવી આવેલાં મળ્યાં પુત્રી પીતા ત્યાં તે.
 લલીતાને મળી માતા વળી તેને હવે શાતા,
 વીના ખોળે મળી પુત્રી નદુશાના ગુણો ગાતા
 પડેલાં દુઃખ તેને જે પીતા માતા પુછે છે તે;
 પડેલું દુઃખ જે તુજને સવિસ્તર એજ તું કહેજે.
 લલીતાએ કહ્યું માંટી વીતેલી વાત વણીને
 નદુશાનો થયો ભેટો કહિ કૃતાંત કણી તે.
 સુણો પિતા અહો મારા, હતી હું આપની પાસે,
 જતી હું ખાગમાં ફરવા, ખરી સ્વેચ્છા થકી આસે;
 હતી હું લાડકી લાડી, મુને ના રોકતું કોઈ.
 તમે ઠપકો કદી દેતા ઘડીમાં હું પડું રોષ,
 અરે એ રીતથી રોજે બગીચામાં જતી હું તો,
 કદિ સાહેલીઓ સાથે કદી હું એકલી છું તો,
 બની અકઠડ બધે ફરતી નહિ દુનીયા તણી પરવા.

કશે વ્યવહાર ન જાણું ગમે બસ એકલું કરવા,
 નવીન સાહેલીઓ રાજે મળીને આવતી રમવા;
 નવીન કંઈ લાવતિ ખાવા મને તે સાથમાં ગમવા.
 હંમેશાં આવતી એકજ નીચમીત એકલી ગાવા,
 હંમેશાં લાવતી ખાવા હંમેશાં સાથમાં ગાવા,
 બીજી સહુ આવતી સાથે અરે પણ એ નહિ રાજે
 કદી આવે કદી ના'વે, અરે એ આવતી મોજે
 હતી જે આવતી રાજે સહે તે ગાડડી બાંધી
 સજડથી રોડની સાંકળ અરે તે સાથમાં સાધી
 અરે એક દીન એ બોલી સખી મારી ઘણા રોડે,
 અરે બેની અરે બેની કર્યાં ના પુન્ય આ દેહે,
 કર્યાં ના દેવનાં દર્શન કથાઓ ના સુણી કાને,
 જીવન આ જાય છે મીથ્યા છુટો આ પાપથી શાને
 પછીથી મેં કહ્યું તેને, કરી તેં વાત આ સારી.
 કૃપા તું કંઈ કરી આજે બતાવે પુન્યની ખારી.
 જીવાનીમાં હીન જો આજે પડે સંસ્કાર જો સારા;
 પછી વૃદ્ધાઈમાં મારા દીનો જાશે ઘણા સારા.
 જીવાની કાલ જીવાની દીવાનિ તો કરે શાને;
 સખી સાચું વદી તું તો કહેલું મન એ માને.
 સખી રસ્તો બતાવે તો અતિ આભાર હું માનું,
 સુગમ રસ્તે ચઢાવું તો સખી સાચી ખરી માનું.

સુણીને આ કથન માં સખી તે તો વદી ત્યારે
 બતાવું આજ હું બેની ખરી ઇચ્છા થઈ જ્યારે:
 ખરેખર ધર્મ એ મારો સુધારું આજ જન્મારો;
 બીગાડુ હું નહિ તારું ભરોસો રાખજો મારો.
 અહીંથી માઈલને છેટે વસે કે મહાત્મા મોટા,
 ઘણા લોકો તહાં જતા પધાર્યા મહાત્મા મોટાં,
 કરી દર્શન ઘણા લોકો હુખેથી મુક્ત થાયે છે,
 સુણીને જ્ઞાનની વાણી મુકીને પાપ જાયે છે.
 થતી બે હોય ઇચ્છા તો કથા એ સુણવા જઈએ;
 અધુરે પાપ ધોવાયે પુરાં પાવન તહાં થઈએ.
 સુણી વાણી નટુશાએ કરી વચ્ચે વદી ઉઠ્યો,
 લલીતા ના કયું સારું ખરેખર દીન ત્યાં રૂઠ્યો.
 સ્ત્રીઓને શું કહું શાસ્ત્રે જરા વાંચી વિચાર્યું ના,
 સ્ત્રીઓના ધર્મ શા શા છે જરાએ કાંઈ ધાર્યું ના.
 પતી ગૃહ એજ મંદીરને બીજા ખાલી બધાં ખાખાં,
 ખરેખર માનવું એવું સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતી જે એકલો પોતે ખરેખર દેવ નારીનો,
 નિરંતર બાણવું એવું સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પછી દેવો બીજા નાના પીતા માતા સાસુ સસરા,
 કરે સેવા ખરી ખાંતે સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 પતિ મુખનાં બધાં વચનો ગણે હરિ મુખની ગાથા,

બીજી વાણી તણી બાધા સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 સુકી જે મંદીરે સુતિ સ્ત્રીઓનો પત્થરો એ તો,
 લખ્યું એ શાસ્ત્રમાં છે તો સ્ત્રીઓને ધર્મ એ તો છે,
 અવર સાધુ અને સંતો બધાએ પુતળા જેવા,
 સ્ત્રીઓને માનીને લેવા સ્ત્રીઓનો ધર્મ એ તો છે.
 અહા કળીયુગમાં આજે ખરા સાધુ છતાં ક્યાં છે,
 સુનિદ્રોનાં હતા યુગો વસ્યા લંપટ બધાએ ત્યાં,
 દશા ભારત તણી ખુરી બનાવી એજ બેઠા છે.
 ભમાવી ભોળી હુનીયાને ડુબાવી એજ બેઠા છે.
 વીરાંગી એ ખરા રાગી અરે બેરાગી બાવાઓ,
 જવાના નર્કમાં એ તો અધુન યોગીઓ એવા.
 કરી લાંબી જટાઓને થઈ મસ્તાન તે ફરતા,
 કશું કલ્યાણ ના કરતા અધુના યોગીઓ એવા.
 હમન કાયા તણું કરતા અધુના યોગીયો એવા
 ઘટે શું એમને એવું અધુના યોગીઓ એવા.
 અરે શું શુભો પર સુતા ઉંઘા શીરે ઉંઘા પડતા
 બધું એ દ્રવ્યના કાજે અધુના યોગીઓ એવા,
 તળાવે જ્યાં સ્ત્રીઓ ધોતી તહાં યોગી જતા નાવા
 પડે લંગોટ છોડીને અધુના યોગીઓ એવા.
 ગણાયે બાળ બ્રહ્મચારી છતાં બે રામકી રાખે,
 ભમાવા તે બન્યા ખાખી અધુના યોગીઓ એવા.

હવા વંધ્યા ગુટીકાની, કરે કે વીર્ય વર્ધકની;
કરે વશીકર્ણના દોરા, અધુના યોગીઓ એવા.
અરે એ બ્રહ્મ યોગીની જરૂરીઆતો કહો શી છે,
નહિ યોગી ખરા ભોગી અધુના યોગીઓ એવા

થયા માઆપના ખોટા તણ સુત નાર લંગોટા,
પ્રભુથી પણ રહ્યા છેટા અધુના યોગીઓ એવા.
લલીતા છે બધુ આણું છતાં ના કેમ જાણ્યું તે,
લલીતા તે વદી વળતી બધુ જાણ્યું હવેથી મેં.

નટુશાની કુશળ બુદ્ધિ જગાશાએ બધી જાણી,
ખુશી તે પર થયા આજું વદ્યા તે તો પછી વાણી.
લલીતા તે પછી શું શું થયું તે તો કહે આજે
સવિસ્તર વર્ણવી પુત્રી કહે તે તો બધુ આજે.

સુણેા પિતા અરે મારી ગયાં યોગી તણી પાસે
હતી સાથે સખી મારી ગયાં ત્યાં જ્ઞાનની આસે,
હતું એ સ્થાન તો મૈલે જહાં યોગી તપે તાપે
તહાં ધારી લીધુ મેં તો છુરિ નકકી કરે પાપે.

પ્રણામો જમ્મ કર્યા મેં તો વળી સાનીધ્યમાં બેઠી,
અવર ચિંતા બધી ત્યાગી ખરે શાંતિ બધે દીઠી
નિરખતા ના જરા અમને ખરા ધ્યાનસ્થ યોગી છે
હતાં મેત્રો બધાં ઢાંક્યાં મહાત્મા એજ યોગી છે

વહી બેઠાં અમે ત્યાં તો ખુલ્લાં ચક્ષુ પછી ત્યારે;
કર્ચા કંઈ કોધનાં ચીન્હો નીહાળ્યાં છે અમે જ્યારે.
વધા તે કોધથી વાણી અહો સ્ત્રીઓ તમે કયાથી
કરુ' તપ ભંગ તે' મારૂં તમે આવ્યાં અરે કયાંથી.

સીધાવી આંહીથી જાવો નહિ જોઈએ અહિં નારી,
ન હ વસ્તી અમો ખ્યારી અમો જંગલ તણા ચારી.
કરુ' કુંદન અને કાંતા બધુએ ત્યાગ પડેલેથી,
હવે અહલખ જગાવાને વસ્યા વનમાંહી મહેલેથી.

સુણી યોગી વચન એવાં વદી હું નમ્ર વાણીથી;
પ્રભુજી ના વદો આવું વદી હું નમ્ર વાણીથી.
અમો સંસારના રાગી તમો સાચાજ વીરાગી,
બધી માયા તમે ત્યાગી અમે માયા લીધી માગી
તમે સંસાર છોડ્યો છે પ્રભુનો પ્રેમ પીવાને;
અમે રસબસ થયાં તેમાં મદિરા હુખ પીવાને.
હવે તારો પ્રભુ તારો ઉગારો આજ આરેથી,
હઠાવો પાપના બાધો અમે આવ્યાં વીચારેથી.

અમોને જ્ઞાન આપોને અમોને શિષ્ય સ્થાપોને,
હઠાવો મર્વ પાપોને અમારાં કષ્ટ કાપોને.

સુણી આ નમ્ર વાણીને પીગળતુ મન યોગીનું;
વધાં સ્મીત હાસ્યથી યોગી કયાળુ દિલ યોગીનું.

આહો બાળા તમારી છે અરે ઈચ્છા જહાં એવી,
હમેશાં આવજો આંહી કથા કંઈ જ્ઞાનની કહેવી.
અમે ત્યાંથી પછી ઉઠ્યાં રજા યોગી તણી લઈને
બીજે દીને જવા ત્યાં તો કર્યો છે વાયદો કહીને

અમે એ રીતથી ત્યાંતો બીજે દીને ગયાં પ્રીતે
હતા મહારાજ ત્યાં બેઠા ધરીને ધ્યાન તે ચિતે
નમીને તેમને ભાવે અમે સાનીધ્યમાં બેઠાં,
નિહાળી યોગીની કાંતિ અતિ ડરમાં અમે બેઠાં.

હતા યોગી રૂપે કાળ, લીપણ મુરતી થઈ આજે
નતુ ત્યાં ધ્યાન કે ધુણી વળી માંજા હતી પાસે
બુઠાની બાંધીને ઉલો કસીને છે કમર બાંધી;
ઉલો વિકાળ જેવો તે વીકારી સુરતા સાંધી

અમે ભયભીત ત્યાં થતાં થથરતું અંગ છે સરવે,
ડરેથી હાથ બેડીને વદી હું ત્યાં વળી હજવે.
પ્રભુ શુ આમ છો આજે કર્યો છે વેશ આ કેવો
કહો કારણ કહો આનુ વિકારી વેશ આ કેવો

કપટ યોગી વદ્યો વાણી વિચારી બોલજો બાળા;
નહિ યોગી ખરો ભોગી સુણી લે શબ્દ તું મારા.
કપટ બાજી બધી આજે બીછાવી તાડરા માટે;
સુને તારો ગણી લેજો મરૂ હું તાડરા માટે,

સુણી યોગી તણી વાણી અવાચક હું થઈ ત્યાં તો
 ઉઠાવી મુજને લીધી, થઈ બેભાન હું ત્યાં તો.
 ગઈ રાત્રી વીતિ મારી પુરી બેભાન સ્થિતીમાં;
 સવારે હું નીહાળુ છું, નજર મારી શું લાળું છું
 નહિ આશ્રમ યોગીનો, નહિ એ ગામના સરતા,
 મહા કંબે પડી આવી, થયો છે દેહ આ રસ્તો.
 મુને જ્યાં રાખી મુકીતી, હતુ એ લાંચડ ભારે
 ચણેલી કોટડી તેમાં, રહેવુ તેહમાં મારે

નરાધમ આવતો રોજે, વળી ધમકાવતો મુને,
 લગનની માગણી કરતો, વળી બીવરાવતો મુને
 હતી હિંમત મને આવી, નવું કૌવત મને આન્યુ
 અતિ આવેશમાં હુ તો વડ ધારી મને કાન્યુ,

અતિ એ રીસથી બળતો ન ખાવા રોજ આપે તે
 ફસાણી હું પુરા ફંદે અકકરમી હાથ પાપે તે.
 કંઈ દીનો વિત્યા એવા, નરાધમ ના કરે મુકતી
 હજારો લાવતા એવા, કરી નરનારીને જુકિત

કંઈનાં ખુન તે કરતો કંઈને છોડી તે દેતો;
 નથી કોઈ થકી ઠરતો, લુટી સરવે અરે લેતો.
 હશે કીરમત મહા બળીયુ, પ્રભુની મહેર પણ સારી;
 અણીએ આવી ઉગારી નદુશાની એ બલીહારી.

નરાધમને કરી યુક્તી નદુશાને કીધો પુરો,
સ્વધામે સેજ પહોંચાડ્યો ખરે બઢલો મળે ખુરો.
અમે બંને છુપી રીતે છુટયાં નાસી અરે ત્યાંથી
અધુના આવીયા આંહી છુટયા નાસી અરે ત્યાંથી

પીતાએ કર્મની કથની કહેતા જાઉં છું કંપી
નહી સ્વેચ્છા થકી ફરવું હવેથી હું ગઈ અંપી
પીતાજી જીવતી આવી નદુશા એ પરતાપે.
પડયાં છે એ મને દુખો અરે પરલવ તણા પાપે

દુખી છે કર્મની કહાણી નદુશાની અરે એવી
જીવન છે એમનું દુખી ગતી મારા અરે જેવી
જગાશાએ પછી પુછી નદુશાની પુરી કહાણી
જીગર જવાળા બળી તેથી રડયા તે અશ્રુ આણીને

લહે છે ત્યાં જગાશા તો નદુશા આપને કહું છું
ગુમાસ્તી અહિં કરો મારી ખરેખર સત્ય એ કહું છું
રસોડે આપણે ખાવું પછી દુકાનમાં જાવું;
ધરી ધીરજ ધરી ધંધો પ્રમાણીક આપણે થાવું.

નદુશા ઈચ્છતો એવું હતી માઠી દશા જેથી.
ગયું ઘર ને ગઈ નારી નદુશા તો રહ્યો તેથી,
પ્રમાણીકતા ધરી અંતર બધાંએ કાર્ય તો કરતો,
વિકટ વખતે ધરી શાંતિ નીતિને પંથ સંચરતો.

નદુશાની દશા હાવે બધી પલટાઇ છે આજે;
છતાં પાસા પડે સર્વે કદી ઉંધા છતા નાખે.
કમાણી પણ વધી પુરી; ત્રીજેરી તળવળી રહે છે.
જગાશા ના કંઈ કહેતા, હુકમમાં શેઠ પણ રહે છે.

ખબરદારી બધી નીરખી, નદુશાની જગાશાએ;
મુનિમ મોટા બનાવ્યો છે, અરે એ કિંઈ આશાએ.
લલિતા શેઠની પુત્રી તાણું અહિંઆ થતું શું છે;
થઇ તે સોળ વર્ષોની, ખીલ્યું ચોવન તેનું છે.

ફકત સંતાનમાં એકજ, ખરેખર એકલી પુત્રી,
હતો નહિ પુત્ર તો એકે, નહી પીત્રાઈ કે ગોત્રી,
હતો લક્ષાપતી પોતે જગાશા શેઠીઆ પુરો,
થતી વારસ હતી પુત્રી, હતો એ હક વળી પુરો.

અરે એ શેઠને હાવે થતી ચિંતા બહી અંતર,
થઇ પુત્રી તણી ઉંમર, ખટકતું મનની અંદર.
લગન પુત્રી તાણું કરવા. તલપતું શેઠનું અંતર.
હવે ના બેસી રહેવાએ, પુરી થઇ પુત્રી ઉંમર.

મુરતિઆ જો મળે સારો, લગન પુત્રી તાણું કરવું,
બધે ખોળી બહુ થાક્યો હવે શું હાથરે કરવું.
હતા એ શેઠ વિચારે લલિતા આંહી શું ધારે,
મદન મુને અતી મારે ચઢાવે જીવ ઉકાળે.

રસીક વર તે મળે મુજને, કૃપા કીરતારની હોવે;
બધે જોળી હવે થાક્યા, પીતાને ના જડયો કોઈ.
હતું અંતર લલીતાનું, નદુશા તર્ક તો હળતું,
બચાવી તે હતી જ્યારે, થયું તે દીનથી મળતું,

ન કોઈ શર્મ ત્યાગીને, હજુએ વાત ના લીધી,
અતી લજ્યા તણી કહાયે, દબાવી ઉમીંચો દીધી.
નદુશા પણ હતો રૂડો, સુકોમળ અંગ તેનું છે,
હતો મુંબઈ તણો વાસી, સુકોમળ અંગ તેનું છે,

કંઈ દીનથી લલીતાને ઉંડા આવેશ આવે છે.
મદન મારે અરે તેને, નિશાએ તે સતાવે છે.
અરે એ ઇચ્છતી પોતે, નદુશાને અતિ પ્રીતે;
ખરેખર આજ આંચો છે, ભરેલો ભાવ તે ચિત્તે
અચાનક એ સમે આંચો, નદુશા કંઈક તે કામે.
લલીતાને ગમ્યું એ તો, અતિ આતુર છે કામે.
લલીતાને અરે હોલે, નદુશા આવીયો જ્યાંહી,
તણ લજ્જા ખરે પોતે, લલીતા તો વહી ત્યાંહી.

અહોહો શેઠીઆ સારા, તમેને ઇચ્છતી હું તો,
ખરા જીગર થકી ચાહી, નીરખતી વાત તો હું તો.
પીતા માતા બધે જોળે, મુરતીઓ માહરા માટે,
અહું છું આપને હું તો, કીધા મેં શીરને સાટે.

ન જાણે ખાપ મારા એ પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો
કહો શું સ્નાન ના કરવું પધાર્યાં ઘેર ગંગા તો.
તીલક લક્ષ્મી કરે આવી કહો ધીકારવી તેને,
જવું લેલાટ ઘોવાને ગમે એ તે કહો કે જે !

સ્વીકારો વાત આ મારી નદુશા હીલમાં ધારી,
ઉગારી છે તમે તારી દિધી ત્યાં દેહ આ મારી
નદુશા વાણી શુણીને વદ્યો શાંતિ ધરી ચિત્તે,
વદો આ શું તમે ખાળા વદો ના ધર્મની રીતે

વીવાહીક કર્મ ના તમથી કદાપી કામ તો થાએ;
કરો જો ધારીને મનનું ઈજત માખાપની જાએ.
હું તો નિર્માલ્ય હાલતમાં તમે છો શેઠની ખાળા
તમારા ને અમારા ના મળે સંજોગ તો સારા.

લરેલા બાળ્યનો પુરો હશે સરજ્યો પુરો કોઈ
તમારી માટ એ નરને પીતાજી લાવશે જોઈ
કદાપી કાગની કોટે હીરો ટંગાય તોયે શું ?
ન શોલે એ નહી જાણે દીકું છે એહ કોયે શું ?

ગુલાબી કુલના ઢગલા વિષે નાખ્યા હશે લ્હાળા
કદી શોલે નહી એવું વિચારીને વદો ખાળા.
લલીતા તે સુણી ખોલી વિચારી હું વદી છું તો,
તમે મારા હવે છોતો તમોને હું વરી છું તો.

રબા પિતા તણી માણુ તમારી પણુ અરે માણુ
તમારા વિણુ આ જગમાં નરે બીજા બધા ત્યાણુ
અચાનક એ સમે ત્યાં તેા પરીચીત શખ્યો છે
લલીતા ઓ લલીતા ઓ કહીને સાદ પાડ્યો છે

હતી માતા લલીતાની નીરખતી તે હતી દુરે
અનીતી આ બધી જોધ કર્યો તે સાદ રહી દુરે
લલીતા ત્યાં ગઈ દોડી અહો માતા કહો શું છે,
નહી ખેટા કશું ચે છે હજી ગાંડી રહી તુ છે.

પિતા તુજ લગનને માટે બધી તૈયારીઓ કરતા
મુરતીઓ ના મળે રૂડો અતી ચિન્તા ચીતે ધરતા
સખુરી રાખજે બેની અમારો ધર્મ સાચવજે,
સહુ વાનાં થશે સારાં પ્રભુ એ જોગ મેળવશે,

લલીતા સાંભળી બોલી અહો માતા બધુ સમજી,
નહિ કુળ ધર્મને ત્યાણુ અહા માતા બધુ સમજી.
પિતા મુજ જોળતા ફરતા મુરતીઓ જગતમાં જોતા
મુને ના તે કંઈ કહેતા સલાહ મારી નથી લેતા,

નથી આશા મને માડી પરણવાની લગારે તો,
લલે પીતા મરે જોળી નકામો એ હમારે તો.
લલી પુત્રી થઈ લોળી અમસ્તી આમ શુ બોલે
તુંને પરણાવવા અમને અનુપમ લહાવ અણુતોલે,

ફેડો વર લાવશુ શોધી કરીને ધામ ધુમેથી,
 તુંને પરણાવહું બેની પુરાએ કોઠ અમ જેથી.
 કહો તુ કેમ એ બોલી પરણવું ના ગમે શાથી.
 ખરી જે હોય તે બીના છુપાવી રાખતી શાને

લલીતા ત્યાં વદી વળતી સુણો માતા કહું ત્યારે;
 કહું અંતર અધું બોલી સુણો માતા પુછ્યું જ્યારે.
 પકાવ્યો પાક બેતરમાં જીવન સાટે વળી રક્ષી,
 દીલે ઉદારતા રાખી કહો ના કેમ દો બક્ષી.

કરી મંથન પ્રભુ એ તો નિધિનું લક્ષ્મી અવતારી
 ગ્રહી પોતે લીધી તેજે બીજને કેમ ના આપી.
 અહો માતા રીતે એતે એવી સ્થિતિ મારી થઈ આજે;
 વહું શું હું વધું મુખથી અટકતી જીભડી લાજે

સુણી માતા લલીતાની વદી એ બેન ના સમજ,
 ખુલાસો કરે હવે પુરો વદી એ બેન ના સમજ
 લલીતા ત્યાગીને લજ્જા કહો માતા સુણો તો તો
 અત્યારે હોત હું સ્વર્ગે નદુશા હોત ના તો તો

બચાવી છે મુને તેણે અરેરે જીવના સાટે
 અરે એ દાનનો બદલો વળે કેવી રીતે માટે
 કરી મેં જીવગી તેને હશે અરપણ બધી તેણે
 થઈ હું તેહની નારી સુખી હું તો કરે તેને

ન પરણું કોઈ બીજાને, અવર છે જ્ઞાતના જેવો.
 નદુશા એક છે પોતે, ખરેખર એ પતિ દેવા.
 વિચારી માત એ માટે, કરો મુજ લગ્ન એ સાથે,
 વળી છે કામ આપણની, કરો મુજ લગ્ન એ માટે.

મુણી શેઠાણીએ વાણી વીગત જઈ શેઠને કીધી,
 હતી પણ શેઠને મરણ, મુણી એ વાતને લીધી.
 ખુશીથી એક મળી છે, લલીતાની બધી વાતો,
 નદુશાને લીધું પુછી, કરી નકી બધી વાતો.

કર્યો વિવાહ ત્યાં નકી લલીતા લગ્ન કરવાને,
 કર્યો અવસર અતી મોટો લલીતા લગ્ન કરવાને,
 લલીતા ને નદુશા એ, લગ્નથી તેહ જોડાયાં,
 ખરા જીવર થકી રહેતાં, અરે એ રનેહ જોડાયાં

અતિ ઉમંગથી હાવે, નદુશા કામ તો કરતો,
 રળી લાવી ઘણો પૈસો, ત્રિજેરી માંહિ તે ભરતો,
 જગાશા શેઠનું હાવે ઠ્યું અંતર બધું જોઈ,
 અવસ્થા પણ થઈ પુરી, નથી વારસ પછી કોઈ.

હત્તક લેવા તણી ઈચ્છા જગાશા શેઠને થઈ છે,
 જમાઈ જે નદુશા છે, નજર તે પર અરે ગઈ છે.
 વીચારો એ થતાં પુરા, હત્તક લીધો નદુશાને,
 બધોએ વારસો લીધો, હત્તક લેઈ નદુશાને.

શીલક સોંપી ત્રિજેરીની, બતાવી ગુપ્ત બાબતો
 વણજ વેપારને બીજી કરી વહેવારની વાતો;
 નટુશા પણ હવે પુરો, બધો બોલો ઉપાડે છે,
 શુભાસ્તા નોકરે સહીની, ખુબીથી ખોડ કાઢે છે.

અરે કીસ્મત અરે કિસ્મત, અહાહા તું જતું દોરી;
 ઘડીમાં રાજવી સ્થાપે, ઘડીમાં અન્નની ચોરી.
 અરે કીસ્મત અરે કીસ્મત, ન કોઈ તુજને બાણે;
 કદી હારી જતાવે તું, જીતેલી હારમાં તાણે.

ખરો સિદ્ધાંત એ બાંધ્યે ખુરે અંજામ છે ખુર,
 ખરે અંજામ છે સારૂ, કરે એ કીસ્મતે ખુર,
 ગયો વેપારને અર્થે, નટુશા બહાર પરદેશે,
 સુરત બંદર મહી આવ્યો, નગર એ શેઠના વેશે.

હતા નોકર અને ચાકર, શુભાસ્તા સાથમાં ફરતા,
 હતી વિકટોરીઆ ગાડી, બજારે તેહમાં ફરતા.
 જતા એક દિન તે પાળા, લીખારણુ છે મળી સામે,
 ઉભી રસ્તા વચ્ચે આડી, અરે એ શેઠની સામી.

વહી તે આતં વાણીથી, અરે એ શેઠીઆ રૂડા,
 મુને એક દોઢીયું આપો અરેરે હાલ છે ભુંડા.
 ભુખી દિન ચારની હું તો નસીબે આકરી હાલત,
 મુને એક દોઢીયું આપો બગાડી મેં અરે દાનત.

(૧૨૫)

થયા આ હાલ છે મારા ગયુ કીરમત મને દોરી,
હવે ના દુઃખમા જીવું મરું હું વિષને ઘોળી.

દશા આવી થઈ મારી, અરે એ કર્મ કુડાંએ,
હતી હું વૈભવે પુરી, ગયું એ કર્મ ભુંડાએ.

નદુશા સાંભળી વાણી ઉભો કંઈ લેદ જાણીને
અરે નારી કહે તારી, બધીએ વાતને વરણી.

દશા તુ કેમ આ પામી રખડતી કેમ આ હાલે,
દરદ તારું મીટાવું હું પુરી ને બાતમી આલે.

બીખારણ તે વદી સુણી સુણોને શેઠીઆ સારા,
હવે મરવું મને વહાલુ કહું છું હાલ આ મારા

સા

(ગાયન)

(રાગ શુ કહું કથનિ મારી)

કહું શું કરમનિ કહાણી આજ કહું શું કરમની કહાણી
મમજીવન આ ધુળધાણી આજ કહું શું કરમની કહાણી,

સુખઈ નગરી વાસ અમારો દપતિ દીન ગુજારે
 ફેસી ફેસનના ખોટા ફેદે હું તો ચઢી ગઈ ચાળે આજ
 નાથ નટુશા નટવર નામે મીથ્યા મતી કરિ માઠી
 ઘાત કર્યો મેં ત્યાગી ઘરને લંપટ સંગે નાઠી. આજ
 મોળે મેં માણી મહેલ મહેલાતે ગાડી ઘોડા દોડાવ્યાં
 ખની મડમ હું સાહેબ રાણી પાણી લલાનાં ઉતાર્યાં આજ
 આફત વેઠી કંઈક ઈસ્કમાં કંઈકના કાશળ કાઢ્યાં,
 ચાર છખીલો સંગ ન છોડ્યો સુખનાં છત્તર ઢાળ્યાં આજ
 નાથ નગીનો સ્વપ્ને ન આવે ચારમાં તાર મીલાવ્યો,
 દેશા રટણ હું કરતી મોળે ચાર થયો અલાવ્યો આજ
 મોડી દુકાનો વેશ્યાગૃહની લાલચે કંઈ નર પાડ્યા;
 સતિ સીઓના સત સુકાવ્યા ચારને માર પડાવ્યા આજ
 પાપ તણો કુંલ પુણ થયો મુજ પ્રભુએ બદલો આપ્યો
 હગો થયો મુજ દેહ પરે હા પુરણ મળીયાં પાપો આજ
 કંઈ રૂધાઈ આજ ગયો છે નાસીકા છેદન થયું છે,
 તે દીનની આ હાલત મારી રૂપ અકાળે થયું છે આજ

લીલા માગુ ઘરઘર ભટકી કોઈ ન પાત્રમાં આપે;
નાક કટી કહી જગમાં મુજને સહુ જનો સંતાપે આજ

અચાનક બોલતાં અટકી ભીખારણુ શબ્દ એ છેલ્લા,
પડી ભુમી ઢળી તે તો સહે છે શેઠ ઉલેલા

લીધી પડતી અરે ઝીલો નદુશાએ અરે હાથે
અહો તું પ્રેમદા મારી થએલું લગન મુજ સાથે

ભીખારણુ સાંભળી શબ્દો અહો વાલા આહં ક્યાંથી
સ્વીકારો જો મલ્યા તો તો ઉગારો દુખ આમાંથી

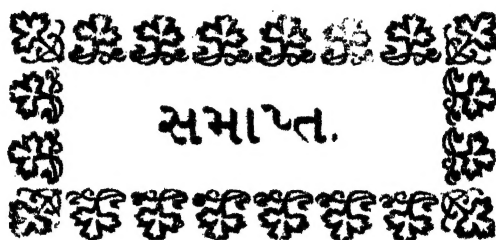
નદુશા તે સુખી બોલ્યા હવે વટલાઈ છું તું તો,
હવે ના સ્વીકારું હું તો ફરી પરણ્યો હવે હું તો.

સુખી છે જીવગી મારી તુને હું સાથમાં લેઉં,
ભરણુ પોષણ કરું ભાવે તુને અનદાન હું દેઉં,

૩.૩૫ ઠર ભજન ભાવે તજીને મોહ સંસારે,
અનુભવ તાહરા ગામ જનોને કાંઈ સુધારે.

થઈ શેઠાણીને મરજી નદુશા સાથ જીવાને,
થઈ મરજી તજી દુનીઆ વીરાંગી આજ થાવાને.

ગઈ તે શેઠની સાથે જીવન શાંતિ ભરે ગાળ્યું;
 કરી દુનીયા તણી સેવા વચન એ શેઠનું પાળ્યું.
 અરે એ પાઠકો મારા કથા આ સ્ટોપ થાયે છે,
 ખુરાનું તો ખુર થાયે ભલાનું આર થાયે છે.
 કહે કઠલાલ કર એવું સજન દયો સારને આહી;
 અવર જનને સુંપી દીધું ભુંડાઈ ભાગનો આહી.



હમારાં તમામ પુસ્તકોના વેપારી ભાવ બેહદ સસ્તા
 અને સરતો ઉદાર હોવાથી હમારાં પુસ્તકો વેચનારા
 વેપારીઓ સહેલાઈથી માસીક રૂપીયા સોથી વધારે નફા
 મેળવી શકે છે.

વેપારી ભાવનું પ્રાઇવેટ પ્રાઇસલીસ્ટ અરજ કરવાથી
 તદ્દન મફત મોકલવામાં આવે છે. પોસ્ટેજ માફ.

લખો:—બુકસેલર

જદુલાલ નારણદાસ મુ. નડીઆદ.

જરૂર વાંચો- નવીન રસથી ભરપૂર -કલ્પીત ને

શેઠ શાણા થઈ ના આવશે મુજ વામ પ
ખીરસા થયા ખાલી હવે લ્યાનત, છે તમ નામ ૧
રંગ રાગ રમવા હોય તો ખીરસાં ભરી તમ આવ
ખ્યારી કહેવી હોય તો કલદાર સાથે લાવ

એટલે શું ???

એનો તમામ ભેદ જાણવા સારૂ આજેજ મંગાવો

પૈસાદારની પુત્રી
(યાને)

ઇજ્જતનું લીલામ.

દરેક ગામમાં તમામ બુકસેલરોને ત્યાં મળશે.

કીંમત ફક્ત રૂ. ૧-૮-૦ પોસ્ટેજ બુદ્ધ.

છપાવનાર,

બુકસેલર કંચનલાલ શાન્તીલાલ અંબસં.

મુ. નડીઆદ.

